

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KIBRIS TÜRK TOPLUMUNUN YAŞADIĞI
1963 YILI OLAYLARIYLA İLGİLİ ANILARI ÜZERİNE
İNCELEME-METİNLER**

Övgü Tunalı

Prof. Dr. Bülent yorulmaz

**Lefkoşa
Haziran 2009**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Programı
Yüksek Lisans Tezi**

Kıbrıs Türk Toplumunun Yaşadığı
1963 Yılı Olaylarıyla İlgili Anıları Üzerine
İnceleme-Metinler
Hazırlayan: Övgü Tunalı

Tez 25/06/2009 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Bülent Yorulmaz

Jüri Başkanı, (Tez Danışmanı)
Yakın Doğu Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Başkanı.

Prof. Dr. Birol Emil

Jüri Üyesi,
Yakın Doğu Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Öğretim Üyesi

Prof. Dr. İsmail Parlatır

Jüri Üyesi,
Yakın Doğu Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Öğretim Üyesi

**Prof. Dr. Aykut Polatoğlu
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü**

TÜRKÇE ÖZ

1963 olaylarını yansıtan bu anılar, Kıbrıs'ta acı dolu günleri bizzat yaşayanların anlattıkları. Bu anılar, sözlü tarihimiz. Belki bu anılarda dile getirilenlerin önemli bir kısmı tarih kitaplarında da yer almadı. Kıbrıs Türk halkının yaşadıkları, bu acı dolu günlerde çektikleri kuşaktan kuşağa nasıl geçecek, bir gün bu günleri yaşayanlar aramızda olmazsa gençlerimize kim anlatacak yaşananları.

Yakın Doğu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2001-2002 öğretim yılı mezunları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bu olayları yaşayanları bularak, aile büyükleriyle, akrabalarıyla konuşarak, köyleri dolaşarak bu anıları topladılar. Gerçekten çok önemli bir çalışma yaptılar. Yaşananları günümüze taşıdılar. Oldukça dağınık ve çeşitli ciltler halinde bulunan bu anıları daha sistemli bir çalışma ile bir araya getirip incelemek maksadıyla böyle bir çalışma düşünüldü.

Çalışmamızda önce yüzlerce anının içinden yalnızca 1963 yılına ait olanlar bir araya getirildi. İlk yaptığımız çalışma bu tasnif oldu. Daha sonra, olayların başlangıcı olarak, Lefkoşa/Tahtakale olayları esas olduğu için, öncelikle Lefkoşa'da yaşanan olaylar tarihî sırasına göre sınıflandırıldı. Daha sonra diğer ilçelerde yaşananlara geçildi. Mağosa, Girne, Güzelyurt, Lefke, İskele, Erenköy ve bugün Güney Rum Kesiminde bulunan Larnaka, Limasol, Baf ilçelerinde yaşananlar sıraya konuldu.

Bu anıları incelerken, Hüseyin Ruso'nun nasıl şehit edildiğini, Kumsal olaylarının şahitlerinin dilinden vahşetini, Erenköy direnişinin hangi güç koşullarda başlayıp, neler yaşanarak devam ettiğini, Cengiz Topel'in hazine macerasını bir kere daha yaşadık.

Bu nedenlerle bu anılar bir yüksek lisans çalışması içinde başka bir bakış açısıyla bir kez daha tarihimize ışık tutmak üzere incelenmiştir.

ABSTRACT

These memories which reflect the events of 1963 tell us directly what was experienced in those sorrowful times in Cyprus. These memories are our verbal history. Maybe the important part of what comes out in these memories is not mentioned in any of the history books.

How will the experienced of the Turkish Cypriots be told from generation to generation if one day those who experienced it are not with us anymore? Who will tell the young people what was experienced?

The Near East University Turkish Language and Literature Department 2001-2002 graduates found those people who had experienced those events in the TRNC and talked to them, their elders, relatives, and went to villages and collected all those memories. They carried out a very important task. They brought all that was experienced at that time up to today. This kind of work was initiated in order to bring together memories and look into them in a more systematic method than previously.

At first only the events relating to 1963 were addressed. Then as the beginnings of events in Tahtakale Nicosia were addressed, and more events in that city were classified according to their dates. Later we moved onto other towns; Famagusta, Kyrenia, Guzelyurt, Lefke, Iskele, Erenkoy and Larnaka, Limassol and Paphos which are in the southern part of Cyprus.

While looking into these memories we once more lived through how Huseyin Ruso was made a martyr, the terror of the Kumsal events from the point of view of witnesses, how the Erenkoy struggle started under difficult conditions, and what was experienced there. We also lived again the sad adventure of Cengiz Topel.

For all these reasons these memories have been evoked once more in order

ÖNSÖZ

Onyıllardır, “Kıbrıs Sorunu” olarak adlandırılan temel mesele, kökeni 1931 yılına dayanan Enonis’i gerçekleştirme, “EOKA” tedhiş örgütü ve “Akritas Planı”nı uygulama hedefleri olarak özetlenebilir.

Belki de tarihsel olarak bu meseleye yaklaşacak olursak; Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Harbindeki durumu karşısında İngiltere’nin Ada’yı Yunanistan’a teklifinin yarattığı “Ada’nın Yunanistan’a ilhaki” (ENOSİS), düşüncesinden başlamak gerekir.

Bütün canlı varlıkların, bir canlı varlık olduğu için özgür bir şekilde yaşama hakkı vardır. O varlıkların içinde en şerefli ve en olgun olan insanın ise bu hakkı ezelden beri mevcuttur. Kimsenin bunu engellemeye ve yaşam mücadelesini elinden almaya hakkı yoktur. Mehmet Akif, İstiklal Marşı’nda bunu fevkalade manalı bir şekilde ve bizim hürriyet anlayışımıza göre ifade etmiştir;

“Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım”

O halde hiç kimsenin bir başka insanın hür bir yaşam içinde mutlu olmasını endellemeye hakkı yoktur.

Bilindiği üzere Dünya kurulduğundan beri insanoğlu çeşitli nedenlerle birbiriyle savaştırmıştır. Hakimiyet duygusuyla, üstünlük arzusuyla hareket eden güçler savaşların yegane çıkış sebepleri olmuştur. Günümüzde de aynı anlayış pek fazla değişmeden süregelmekte ve en önemlisi bu savaşların insan hayatına, ve özellikle çocuk ölümlerine neden olmasıdır. Pekiyi, insan hayatı bu kadar mı değersizdir ki çıkarlar, hayat hakkının önüne geçebiliyor. Çıkarlar bu kadar mı önde gelir? Bu soruların cevaplarını bulabilmek mümkün mü? Neyi, neyin yerine koyacağımızı ne zaman ve nasıl tayin edeceğiz. Tarihle ilişkili olan edebiyat insani ve ahlaki değerlere verdiği önemle ayrı bir konumdadır. Bizler de tarihimizi edebiyatın aydınlığında insanlara daha faydalı kılmaya çalışmalıyız. Bu yüksek lisans çalışmasının, insanımızın ölüm-kalım mücadelesi verirken yaşadıklarına dayanacağını duyduğumda çok duygulanmışım. Tarih ve edebiyat birbirini bütünleyen iki bilim dalıydı. Kendi halkımın canlı tarihinden yararlanarak alanımda bir çalışma yapmak beni çok heyecanlandırmıştı.

Bir ülkenin yaşadığı gerçekleri yansıtmak ve günümüze taşımak, bu güne o günlerden nasıl geldiğimizi yeni kuşaklara duyurmak amacıyla yapılan bu inceleme, Kıbrıs gençlerinin dedelerimizin, babalarımızın neler çektiğini öğrenerek, onların ortaya koydukları mücadele ruhunu anlamaya çalışarak, geleceğe yürümeleri gerektiğini ortaya koymaya çalışmaktır.

Çalışmamızın kaynağını, 2000 – 2001 yılında Türk Dili ve Edebiyatı bölümü son sınıf öğrencilerinin, ki bunların arasında ben de vardım, ciltler halinde toplanmış olan lisans mezuniyet çalışmaları oluşturmaktadır. Bu mezuniyet çalışmaları çok fazlaydı. Ayrıca içlerinde tekrarlar da vardı. Bu nedenle bunların bir şekilde sınıflandırılması gerekmektedir. Bunun için mezuniyet çalışmaları yeniden incelenmeye alındı.

Eski öğrencilerin uzun çabalar sonucunda emeklerini, vakitlerini, bilgilerini ortaya koyarak yaptıkları mezuniyet çalışmaları, hazırlamış olduğumuz bu yüksek lisans çalışmasının temelini Bu çalışmamızla, adeta diriliş destanımızı oluşturacak olan bir adım atmaya amaçladık. Çalışmamıza “1963 Anıları Üzerine İnceleme ve Orjinal Metinler” adını vermekle yapacağımız kısa incelemenin dışında, asıl olan anıların asıl metinleri vererek, anlatıcıları ile onları ebedileştirmeyi amaçladık.. Onlarca anıyı tasnif ettik, olayların yaşandığı şehirleri sıralayarak oralarda yaşanmış olan anıları gözden geçirdik. Bu çalışmayı yapmam için beni yönlendiren Yakın Doğu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı Prof. Dr. Bülent Yorulmaz’a bana verdiği destek ve tecrübelerinden istifade etme olanağı sağladığı için müteşekkirim.

oluşturmuştur. Büyük bir özenle hazırlamış oldukları bu tezleri de bir kez daha inceleme imkanı verdikleri için onlara da müteşekkirim.

Geçmiřimizi geleceğimize yansıtmak amacında olan herkese teşekkür ederim. Unutulmaması gereklidir ki geçmişini unutan uluslar geçmişi yine yaşayacaktır.

Övgü Tunalı
Lefkoşa/2009

İÇİNDEKİLER

1- Türkçe Öz.....	2
2- Abstract.....	3
3- Önsöz.....	4-5
4- Giriş.....	7-16
5- İnceleme.....	17-135

GİRİŞ

Kıbrıs adasının Müslümanlarla ilk temasları Bizans İmparatorluğu'na bağlı olduğu dönemlerde 7. yüzyılda (648-649 yıllarında) başlar. Müslüman Araplar tarafından adaya yapılan ilk seferlerde Hz. Muhammed'in halası olan Ümmü Haram ve eşi Ubeyd b.Sâmit adaya ilk çıkan müslümanlar arasındadır.

7.yüzyılın ilk yarısında ilk fetihten hemen sonra Müslümanlar adayı vergiye bağlarlar, ancak 760 yılında Bizans İmparatoru Nikefor Fokas adayı Müslümanlardan tekrar geri alır. Bundan sonra Kıbrıs adası, 1191 yılına kadar Bizans hakimiyetinde kalır. 1187 yılında Kudüs'ün Selahattin Eyyübi tarafından alınmasından sonra bilindiği gibi Haçlı seferleri başlar. 3. Haçlı seferi sırasında İngiliz Kralı Arslan Yürekli Richard, Kıbrıs'ın haçlı seferleri yolu üzerinde oluşu nedeniyle adanın durumundan yararlanmak düşüncesiyle, adayı o sırada kendisini Kıbrıs İmparatoru ilan etmiş olan İsak Komnenus'tan geri alır ve haçlı seferleri nedeniyle giderleri karşılamak üzere Templar şövalyelerine 100.000 altın dinar satar. Templar şövalyeleri ise bu parayı ödeyebilmek için halka çok ağır vergiler koyarlar, buna rağmen Richard'ın istediği parayı ödeyemezler. Bunun üzerine Richard adayı geri alır ve Fransız Lusignan ailesinden Guy de Lusignan'a satar. Bundan sonra adada 1192 yılından itibaren 1432 yılına kadar tam 380 yıl Lusignan ve Venediklilerin hakimiyetinde geçen bir Lâtin dönemi başlar. Bu dönemde Lâtin kilisesi Ortodoks kilisesine karşı büyük bir üstünlük sağlar. Bu dönemde Kıbrıs adasının en büyük iki katedrali inşa edilir. Bunlardan biri bugün Selimiye Câmii olarak Lefkoşa'da bulunan ve fetihten önceki adı St. Sophia olan katedral, diğeri ise Gazimağusa'da yine bugün Lala Mustafa Paşa Câmii adıyla bilinen ve fetihten önceki adı St. Nicolas olan katedrallerdir.

Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen St. Sophia katedrali, 12. yüzyılın sonu ile 13. yüzyılların başlarında çok uzun süren bir yapım çalışması sonunda tamamlanmıştır. St. Sophia katedrali Ceneviz krallarının taç giydiği bir katedraldir. Adanın Osmanlılar tarafından fethinin ilk Cuma günü Lala Mustafa Paşa 15 Eylül 1570'de burada Cuma namazı kılar, katedrale mihrap, minber ve iki minare eklenir. Ve 1571'de Ayasofya adı ile camiye çevrilir, bundan sonra cami Ayasofya-yı kebîr(Büyük Ayasofya) adıyla anılır.

13 Ağustos 1954'te Kıbrıs Müftüsü Dana Efendi tarafından adı Selimiye Camii olarak değiştirilir. Minarelerden 12 Mayıs 1959'dan itibaren hoparlörlerle ezan okunmaya başlanır.

Lusignanlar zamanında 1298-1312 yılları arasında yapılmış olan St. Nicolas katedrali yani Mağusa Ayasofyası, Kıbrıs'ın Lusignan krallarının Kudüs Kralı ünvanını aldıkları bir katedraldir. Lefkoşa'nın fethinden bir yıl sonra 17 Eylül 1571'de Mağusa'nın fethi üzerine Kıbrıs Beylerbeyi olan Sinan Paşa tarafından katedral camiiye çevrildikten sonra minare eklenir. Katedralin içinde, (bugün kadınlar bölümünde) Lusignan krallarından James II. gömülüdür. Ayrıca katedralin içinde 1365'te ölen Piskopos Hier de Nabinoux'nun da mezarı vardır. Fetihten sonra Ayasofya-yı sagîr (Küçük Ayasofya) olarak da anılan St. Nicolas Katedrali'nin adı 1954'te Lala Mustafa Paşa câmii olarak değiştirilmiştir.

1470'li yıllarda Venedikli Katerina (Catherine Cornare), Kıbrıs'taki son Lusignan Kralı James II. ile hileli bir şekilde evlendirilir. Katerina, Lefkoşa'daki St. Sophia katedralinde kraliçe sıfatıyla taç giyer. Venediklilerin asıl amacı bu yolla adada hâkimiyet kurmaktır. Kralın bir yıl sonra şüpheli bir şekilde ölmesiyle adanın hâkimiyeti tamamen Venediklilerin eline geçer. Bu hileli evliliğin ve şüpheli ölümün sonunda Katerina'nın üzerine baskılar başlar. Bu baskılara dayanamayan Katerina da Mağosa'daki St. Nicolas Katedrali karşısındaki bugün sadece kalıntıları ve ön cephesinden bazı parçaları kalmış olan Venedik sarayında muhteşem bir törenle 26 Şubat 1489'da St. Mark bayrağını Venediklilere teslim eder. Bugün kalıntıları bulunan Venedik sarayı Lusignanlar zamanında 13. yüzyılda inşa

edilmiş olup 1369'da Peter II.'in krallığına kadar Kıbrıs kralları bu sarayda oturmuşlardı. Saray, bir deprem sonucu yıkılınca, 16. yüzyılın başında tamir görmüş, bugün ayakta duran sütunlar Salamis'ten getirilmiştir. Ortadaki kemerin üstündeki arma 1552'de Kıbrıs yöneticisi yüzbaşı Giovanni Renier'indir. Bu mekân Osmanlı döneminde hapishane, İngiliz döneminde karakol ve hapishane olarak kullanılmıştır.

Adada 1489'dan 1570'e kadar Venedik dönemi sürer. Venedik döneminde sadece Venediklilerin zulmüne değil, aynı zamanda korsanların yağmalarına da maruz kalan ada halkı içinden iki Rum 1563 yılında İstanbul'a gelir ve Osmanlı padişahı Sultan Selim II.'den (1524-1574) adayı Venedik zulmünden kurtarması için yardım ister.

Aslında Yavuz Sultan Selim'in (1470-1520), Suriye ve Mısır'ı (1516-1517), Kanuni Sultan Süleyman'ın (1495-1566), Rodos'u (1522) fethinden sonra Doğu Akdeniz'de Türk gemicilerine ve Hacca giden Müslümanlara engel olan sadece Kıbrıs adası kalmıştır. Nihayet yapılan antlaşmalardan da memnun olmayan Sultan Selim II., Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin fetvasını da alarak 4 Temmuz 1570'de Kıbrıs adasının fethine karar verir. Önce Lefkoşa (9 Eylül 1570) ve dört aylık bir muhasara ve mücadeleden sonra Mağusa'nın (1 Ağustos 1571) fethiyle ada tamamen Osmanlı hâkimiyetine geçer ve 1878'de İngiliz yönetimine kadar tam 308 yıl Osmanlı yönetiminde kalır. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı sırasında İngiltere Rusların Akdeniz'e inmesini önlemek bahanesiyle Osmanlı Devleti'nin zor durumundan da yararlanarak, Kıbrıs adasının, kira karşılığında hâkimiyetini ele geçirir. Kıbrıs; Lefkoşa, Mağusa, Limasol, Baf, Larnaka ve Girne olamk üzere altı kazaya ayrılır. İngiltere ise 1914 yılında aldığı tek taraflı bir kararla 1915'te adayı ilhak eder. Adada İngiliz yönetimi 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilânına kadar devam eder.

1931 yılında Kıbrıs'ta İngiliz sömürge yönetimine karşı Rumların başlattığı isyan hareketi, 1878 yılından beri devam eden ve Enosisin gerçekleşmesini hedef alan eylemlerin, girişimlerin ve kışkırtmaların bir sonucuydu. Rumların Megali İdea fikrinin 1878'li yıllara dayandığı bilinmektedir. Rumlar başlangıçtan beri, Enosis emellerini gerçekleştirmek ve adada egemen olmak için, tedhişe, teröre ve kanlı eylemlere başvurmaktan kaçınmayacakları yaşanacak olaylarla açık bir şekilde ortaya konulacaktır.

Enosis gidecek yolda önce, 1 Nisan 1955'te Grivas önderliğinde EOKA kurulacak, önce İngilizlere daha sonra Türklere karşı maksatlı bir hareket başlatılacaktır. Nitekim 1955 yılında Rumlar tarafından Türk olan herkes öldürülmekteydi. Bu öğünlerde ve hemen sonrasında bugün de bazı fanatiklerin dilindeki "En iyi Türk ölü Türk'tür" zihniyetini bir sonucuydu. Yollardan toplanan halk kaçırılıp öldürülmekteydi. Rumlar yollarda adeta insan avına çıkmıştı.

20 Ağustos 1960'da, İngiliz yönetimi sona ermiş ve ancak üç yıl sürebilen Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştu. Bağımsızlığın ilk gününden itibaren, Kıbrıslı Rumlar, anayasadan duydukları mutsuzluğu ve anayasayı zamanla değiştirmek için harekete geçmeye hazır olmaları gerektiğini asla gizlememişlerdir. Hatta, gerek hükümetin içindeki, gerekse dışındaki bazı kişiler, bağımsızlığı bir terminal aşaması gibi değil de, Enosis'in nihai olarak gerçekleşmesi için atılmış bir başka adımı gibi değerlendirmişlerdir.

Makarios'a verilen statünün (Cumhurbaşkanlığı) yasallığının Rumlarca kabulü, onun Yunanistan'la birleşme (Enosis) mücadelesini asla terketmediği ve bağımsızlığı kabul etmesinin ise, Kıbrıs'ın eninde sonunda Yunan milleti ile bütünleşmeyi gerçekleştirecek bir taktik hareketinden başka birşey olmadığı varsayımına dayanmaktaydı.

Kıbrıs'ın Zürih ve Londra Antlaşmalarıyla, Kıbrıs Anayasasıyla elde edilen haklar, çok değerliydi. Ancak belki güvenceler bakımından karşı tarafta iyi niyet olmayınca eksikti.

Zürih ve Londra Anlaşmaları, ancak iki tarafta iyi niyet olduğu takdirde güzel neticeler verecek anlaşmalardı.

30 Kasım 1963 günü, Makarios'un Dr. Küçük ve garantör ülkelere verdiği Anayasa değişikliğiyle ilgili muhtırası Rumların şiddet eylemlerine başlamadan önce, Anayasayı

barışçı yollardan ve anlaşmayla değiştirmek için, yaptığı son girişim olarak değerlendirilmiştir.

Muhtıra şöyle başlıyor:

“Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası hali hazır şekliye, devletin kolay yönetimi bakımından güçlükler yaratmakta, ülkelerin kalkınma ve gelişmesini engellemektedir. Anayasa, milletlerarası kabul görmüş, demokratik ilkelerle çalışan birçok kendine özgü hükmü kapsadığı gibi, Kıbrıslı Rumlar ve Türkler arasında da çatışma nedenleri yaratmaktadır. 1959 Şubatında Lancaster House’da toplanan ve Kıbrıslı Rumların lideri olarak çağrıldığı konferansta, Yunan ve Türk hükümetleri arasında Zürih’te mutabık kılınan ve İngiliz hükümeti tarafından kabul edilen anlaşmanın belli hükümleri bakımından itirazlar öne sürmüş ve ciddi kuşuklar göstermiştim. Bu anlaşmanın hiç olmazsa bazı hükümlerin değiştirilmesini sağlamak için büyük çaba harcamıştım. Şu kadar ki, bu çabamda başarılı olamadım veya anlaşmayı mevcut haliye imza ve bütün muhtemel ciddi neticeleriyle beraber ret şıklarını içeren bir çıkmaz karşısında kaldım. O koşullar tahtında benim için anlaşmayı imza etmekten başka bir olanak yoktu. Zorunluluklar beni bu yolda gitmeye zorladı.”

Belli bazı Anayasa hükümlerinin ortaya çıkardığı güçlüklerin neticelerinden biri, Kıbrıslı Rum ve Türkleri bir anlayış ve dostluk ruhu içinde işbirliği yapmaktan alıkoymak, aralarındaki ilişkileri baltalamak ve gitgide daha çok yaklaşımları yerine bir bütün olarak Kıbrıs halkının huzur ve mutluluğu aleyhine, birbirinden daha da uzaklaşmaları olmuştur.

Denktaş’ın Değerlendirmesi:

“Makarios’un Anayasayı değiştirmek için öneriler sunacağı ve niyetinin ne olduğu artık iyice biliniyordu. Bu nedenle, tedirginlik içindeydik. Ankara’dan bize gelen mesaj ise tedirginliğe neden olmadığı ve sunulacak önerileri aldıktan sonra derhal yanıt verilmemesi ve bunların incelenmesi şeklindeydi.”

30 Kasım 1963 günü Makarios, Dr. Küçük’ü davet ederek kendisini makamında kabul etti ve muhtırasını sundu. Müsteşarı Cemal Müftüzade de beraberdi. Makarios’un değişiklik önerileri ile ilgili açıklamalarını dinledikten sonra Dr. Küçük, önerilerin kabul edilecek bir yanı olmadığını, ancak inceledikten sonra yazılı bir yanıt verileceğini söylemiştir. “Ben ve arkadaşlarım Makarios’un muhtırasının derhal reddedilmesi gerektiğine inanıyorduk. Fakat mademki incelenip yanıt verileceği söylenmişti, bu yanıtın esas unsurlarını birlikte saptamaya çalıştık. Ankara’nın kısa süre içinde ret yanıtı vermesi, şaşırtıcı fakat sevindiriciydi. Çünkü bizim saptadığımız yanıt da ret nedenlerini içermekteydi. İngiliz Yüksek Komiseri Sir Arthur Clark Kıbrıs Türk liderliğinin karşı öneriler hazırlaması ve yanıtımızın tamamıyla ret şeklinde olmamasını, böylece Anayasa değişikliği için Rumlar müzakereye oturmayı kabul etmemizi telkin etmekte ve bu yönde çaba göstermekte idi.”

Clark’a göre bizim karşı önerilerimiz Ankara tarafından da onaylanacak ve 1964 Ocak ayında Makarios’a sunulacaktı.

Türk Hükümeti’nin çok kısa sürede yani 6 Aralık’ta Rum önerilerini reddetmesinin esas nedeni, Yunan Hükümeti’nin bu önerileri basına sızdırmasıdır. Bu durumda Yunan Hükümeti’nin tutumuna karşı Türk Hükümeti’nin de kendi tutumunu ve durumunu açıklaması kaçınılmaz olmuştu. Aksi takdirde Rum önerilerinin müzakereye uygun nitelikler içerdiği şeklinde yanlış bir görüş ortaya çıkabilirdi.

Makarios’un önerilerine Kıbrıs Türk tarafının kapsamlı yanıt hazırlama girişimini Türk Hükümeti’nin desteklemekte olduğu, Türkiye’nin bu konuda söz hakkı olmadığı, Rum önerilerinin yanıt için sadece Dr. Küçük’e sunulduğu, garantör ülkelere ise sadece bilgi için verildiği, bu nedenle Ankara’nın yanıt vermesinin doğru olmadığı şeklindeki iddialarla ilgili olarak da Denktaş şöyle dedi:

“Türkiye Anayasasının değişmez maddelerinin garantörüydü. Halbuki Makarios bunlara el atmıştı. Türkiye’nin ise bu konuda söz hakkı vardı ve bunu yerinde kullanmış oldu. Öte yandan Venizelos, Makarios’a Türklerler görüş, zaman kazanalım mesajını vermekteydi..

Şimdiye kadar başarı ile uyguladıkları taktiğin öncüsüydü bu!

Ankara ret cevabını verdiği halde, bizim kapsamlı cevap vermemize de yardımcı olmaya devam ediyordu.

İşte bütün bu gelişmelerin sonucunda 1963 yılına gelişmişti. Olayların başlamasının nedenlerini bu tarihsel süreç içinde yaşananlara bağlamak ve gelişmeleri bu noktadan ele almak gerekecekti.

1963 Yılı Olaylarının Başlaması ve Gelişmesi:

1963 yılı olaylarının temelinde, 1955 yılında EMAK'ın(Kıbrıs Millî Kurtuluş Cephesi) adlı örgütün EOKA olarak (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği) adını değiştirmesi ve bu örgütün 1 Nisan 1955 yılında pek çok bölgede bombalı saldırılara başlamasıyla Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı demek olan ENOSİS amacına ulaşmak düşüncesi yatmaktadır.¹

Azıllı bir EOKA'cı olan Grivas, 1954 yılında Kıbrıs'a gelir. 1955 yılında Makarios'tan tedhiş eylemleri için maddi destek talebinde bulunur. Makarios, 25 Mart 1955 Yunan Ulusal Günü'nde ilhak festivali düzenler ve kilise paralarını EOKA tedhiş örgütüne gönderir ve Grivas da Makarios'tan aldığı "Başla" emriyle 1 nisan 1955'ten itibaren Ada'da olayları başlatır.

Grivas, bu arada boş durmamakta başka tedhiş örgütleri de kurmaya çalışmakta, örgütlenme işini yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla 26 Eylül 1957'de EOKA'ya bağlı ANE adlı bir örgüt kurar. Bu örgütün asıl amacı lise gençliğini örgütlemek onlar vasıtasıyla da tedhiş hareketleri yapabilmektir. Bu örgütü ondan biraz daha geniş bir örgüt olan DANE (Direnen EOKA Gençliği İdaresi) adlı başka bir örgütün idaresine vermiştir.

EOKA'nın ENOSİS eylemleri arasında bombalı saldırılar da vardır. Bu olayların başlaması üzerine Dr. Küçük başkanlığındaki Kıbrıs Türk Millî Partisi de bir takım önlemler almaya başlar. Bunun üzerine Grivas hemen o zaman Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz kaymak'a tehdit mektupları gönderdiği tehdit mektuplarında "...Eğer Türklerin iyiliğini isterseniz, kendilerine herşeyden uzak durmalarını tavsiye ederiz. Aksi takdirde bundan sonra ilk kurban sen olacaksın..."² diye yazmaktadır.

EOKA'nın 21 Haziran 1955'ten itibaren Türklere yönelttiği saldırılar sonucunda 1956 yılı sonuna kadar 8 Türk öldürülmüş, 39 Türk de yaralanmıştı. Olaylar üzerine Dr. Küçük, yardım istemek ve bilgi vermek üzere Ankara'ya gider. Zamanın Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Başbakan Adnan Menderes ile görüşür. Olayların tırmanması üzerine, İngiliz yönetimince Makarios tutuklanır ve Seyşel adalarına sürgüne gönderilir.

Bu arada Grivas da işi o kadar ileri götürmüştür ki bir Türk otobüsü ile işine giden bir Rum'a yazdığı bir mektupta: "Ne zaman ki su ve ateş arkadaş olur ve ne zaman ki cennet ve cehennem birleşir, ancak o zaman Türklerle dost olabilirsiniz" der.

Makarios'un sürgüne gönderilmesinden sonra EOKA'nın dört yıllık faaliyeti içinde 30 Türk köyüne saldırıların düzenlendiği, 200 Türkün katledildiği, 4750 bombalı saldırının yapıldığı 2976 sabotaj işleminin gerçekleştirildiği tesbit edilmiştir. Grivas ise 20 Mart 1959'da adadan ayrılmıştır.

1957 yılı Mart ayında Makarios'un serbest bırakılışı Türk tarafınca şiddetle protesto edilir. Ancak EOKA'nın tedhiş hareketlerine karşı Volkan ve 9 Eylül gibi küçük direniş örgütleri pek etkili olamamaktadır. Daha etkili bir direniş örgütü kurulması gerekmektedir. İşte bu nedenlerle Rauf Denktaş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi bir araya gelerek 27 Kasım 1957'de Türk Mukavenmet Teşkilatını kurarlar. Türk Mukavemet Teşkilatı İngiliz sömürge yönetimi ve Enosis hareketine karşı ilk büyük mitingini 27-28 Ocak 1958 tarihinde

¹ Buradaki tarihe ve geçmişe ait bilgiler, Sabahattin İsmail'in "Kıbrıs'ta Yunan sorunu (1821-2000)Lefkoşa, KKTC(tarihsiz)" adlı eserinden yararlanarak verilmektedir.

² EOKA Yaşıyor, TAK Ajansı, Lefkoşa, 31 Mart 1991

yapar. 28 Ocak'ta çıkan olaylarda İngilizlerin açtığı ateş sonunda 7 Türk ölür ve 100'e yakın Türk de yaralanır.

Bu arada Haziran 1958 yılında Türkiye'de "Ya Taksim- Ya Ölüm" sloganları arasında çok büyük mitingler düzenlenmektedir.

Ne var ki Ada'da çatışmalar sona ermemektedir. Rumlar, Ağustos 1958'den itibaren sivil halka karşı eylemlerini arttırmaya başlamıştır. Yunanistan da dahil olmak üzere, Rum tarafınca önce bağımsızlık sonra da Enosis tezi benimseniyordu.

Dr. Fazıl Küçük ise buna karşılık, "Kıbrıs'ta tek bir milletin değil, iki ayrı milletin bulunduğunu ve Makarios'un azınlık addettiği Türk toplumuna vereceği garantilere güvenilemeyeceğini" söylemekteydi.

1956 yılında imzalanan Londra-Zürih anlaşmalarından sonra Makarios, "Bağımsızlığın son bir hedef olmadığını, sadece Enosis'e giden yolda bir ara aşama olduğu" söyleyecek ve 1960'tan 1963'e kadar iki halk arasındaki ilişkilerin belirleyici unsuru olarak yer alacaktı.

1960 Cumhuriyeti ilanına karşı Rumlar, EOKA faaliyetlerine son vermez ve nihayet 21 Aralık 1963'te Enosis'in önündeki en büyük engelin Türk halkı olduğunu, onun ortadan kaldırılması gerektiğine karar vererek silahlı saldırılara geçer.

İçişleri Bakanı Yorgacis tarafından 1960'lı yılların başlarında hazırlanan Akritas Planına göre oluşturulan paramiliter Rum kuvvetlerince (gizli ordu) 21 Aralık 1963'te saldırılar başlar. 1964 yılı Haziran ayında, Milli Muhafız Yasası ile bu kuvvetler düzenli bir ordu haline getirilmeye başlanır. Kıbrıs Rum Milli Muhafız Ordusu adı verilen bu yasadışı askeri gücün başına komutan olarak atanan Yunanlı Yorgo Karayannis istifa ettikten sonra Rum liderliğinin niyetleri hakkında önemli açıklamalarda bulunur.³

Karayannis'e göre, Akritas Planı uyarınca, bu silahlı Rum grupları bir orduya dönüştürülürken, Bakan Polikarpos Yorgacis ordu komutanlığına, Meclis Başkanı Glafkos Kliridis ile Bakan Tasos Papadopoulos, komutan yardımcılıklarına atanmışlardı.

Rum Milli Muhafız Ordusu'nun komutanlığına atanan Yunanlı Yorgo Karayannis 15 Haziran 1965'te istifa ettikten sonra, yayımlanan bir demecinde, Makarios'un Kıbrıs Rumlarını Akritas Planına uygun olarak örgütlediğini ve Türkler Anayasa değişikliği önerilerine karşı çıkınca, silahlı saldırıları başlattığını ifşa etmiştir.

General Karayannis Akritas Planı'nda saptanan dört aşamayı şöyle sıralamaktadır:

- 1- Anayasanın olumsuz bölümlerini değiştirmek.
- 2- Kıbrıs Antlaşmalarını feshetmek.
- 3- Self-determinasyonu yeniden ele almak.
- 4- Enosisi, plebisit (referandum) yolu ile gerçekleştirmek.

İngiliz yazar Purcell, Akritas Planı'nın bir çatışma halinde Rumların adanın tümünde duruma hakim olacakları gibi bir varsayımın da olduğunu belirterek, Karayannis'in;

"Türkler anayasa değişikliğine karşı çıkınca Makarios planını uygulamaya koydu ve Rumlar 21 Aralık 1963'te saldırıya geçti." şeklinde bir itirafta bulunduğunu da yazar.

Makarios'un 13 maddelik değişiklik önerilerini Türklerin reddetmesi durumunda, verecekleri karşılık ile ilgili olarak, Rumların hazırlıklarını tamamladıkları görüşüne yer veren Purcell, Elias Kiru imzasıyla yayınlanan bir yazıya da atıfta bulunmaktadır. Buna göre Elias Kiru 21 Aralık 1963 saldırıları başlamadan önce Kıbrıs'ı ziyaret etmişti. Rumlar tarafından her an Türklerin saldırıya geçeceği konusunda uyarılmıştı. Bu nedenle, Türk evleri, işyerleri sürekli kontrol edilmekteydi.

³ Ahmet C. Gazioğlu, Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları ve Ortaklığın Sonu, (1960-1964), Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Nisan, 2003, s.413-419

Yorgacis, eski EOKA'cılardan oluşturulan özel şube (istihbarat) subaylarına Türklere karşı sert bir tavır içinde olmalarını söylemişti. Sampson da saldırılar öncesinde kuvvetlerine hazır olmalarını emretmiştir.

Gazeteci Charles Foley, 21 Aralık saldırılarının öncesinde Rumların hazırlıklar ile ilgili olarak, birçok Rumun özel polis kaydedilerek polis karakollarında silahlandırıldığını, olaylar başlayınca bunların hızla harekete geçirildiğini anlatmaktadır.⁴

Ayrıca, Dr. Lissaridis'in komutası altındaki Rumların Lefkoşa'da üstünlük kurduğunu da belirtir.

Tahtakale olaylarıyla ilgili olarak yine yazar H.D.Purcell şunları yazmaktadır.

21 Aralık Cumartesi günü, (20 Aralığı 21 Aralık Sabahına bağlayan gece) Yorgacis'in polisleri, bir Türk çifti durdurdu.

Polis olduklarını iddia eden silahlı ve sivil bir grup Rum durdurdukları iki arabadaki Türklerin, kimliklerini kontrol etmek istediler. Türkler ise Rum erkeklerin Türk kadınlarının vücutlarını yoklamalarına, karşı çıktılar. Tartışma seslerini duyan bir Türk kalabalığı olay yerinde toplanır. Bunun üzerine Rum polisler ateş açarlar ve yoklamak istedikleri biri kadın, diğeri erkek, iki Türk'ü öldürürler. Aynı gün, 21 Aralık 1963'te Makarios, Garanti Antlaşmasını geçersiz ilan eder.

Türkler ise ilk Özel Haber Bültenini yayınlarlar. Yine aynı gün Rum polislerine silah dağıtılmasına karşılık Türk polislere ise silah verilmez. Silahlı Rum polisler, Türk Lisesi öğrencilerine ateş açarlar ve iki öğrenci yaralanır.

1963 saldırılarının bir çok yabancı tanığı da vardır. Bunlardan biri de Daily Express muhabiri Harry Scott Gibbons'dur.

Harry Scott Gibbons 21 Aralık, sabaha karşı saat 02.10'da, Lefkoşa'nın Tahtakale semtinde yer alan öldürme olayı ve sonrasını şöyle anlatmaktadır:⁵

Saat 02.10'da, iki araba içindeki altı erkek ve dört kadın, Girne'den Lefkoşa'ya döndükleri zaman, karşılarına sivil kıyafetli bir grup genç çıktı. Polis olduklarını söylerken, Türklere arabalarından inmelerini emrederler. İkinci arabadaki bir Türk, Rumlara ne istediklerini sorar. Kimlik kartınızı gösteriniz yanıtını alınca, bir başka Türk önce siz polis olduğunuzu kanıtlayan kimlik kartlarınızı bize gösteriniz der. Bunun üzerine Rumlar "hepiniz aranmak üzere sıraya giriniz" diye emir verdi. Türk erkekler, aranmalarına izin verirler. Arkasından kadınların aranması istenir. Türkler buna itiraz ederler. Eğer polis iseniz bizi polis karakoluna götürünüz, kadınlar orada kadın polisler tarafından aransın önerisinde bulundular. Türkler, silah tehdidi altında, bir kenara itildiler. Tartışmalar 20-25 kadar Türkün, sokağa fırlamalarına neden oldu. Bir başka Türk, Rumlara "siz ne hakla silah taşıyorsunuz?" diye sordu. Kıbrıs'ta hiçbir polis sivil kıyafette trafik denetimi yapamazdı.. Hele hele insanları durdurup, onların kimliklerini kontrol edemezdi. Ama işte bu olayda sivil kıyafetli ve silahlı bir grup Rum, Türk bölgesinde trafiği durduruyor, silah tehdidi altında üstelik yanında Türk polisi olmadan insanların üstlerini arıyordu.

Demek ki bunlar, yasal yetkileri olmadan kaba kuvvete başvuran silahlı bir gruptu. Gibbons, Tahtakale olayı ile ilgili bir başka önemli gerçeği belirterek şöyle devam etmektedir:

Böyle bir işlem için Kıbrıs Hükümeti'nin tam yetki vermesi gerekmekteydi. Halbuki Hükümetten böyle bir yetki alınmamıştı. Tahtakale olayı, masumane bir olay değildi; aksine Türkleri kışkırtmak için yaratılmıştı.

Gibbons, daha sonraki gelişmeleri de anlatır. Silahlı sivil Rumlarla olay yerindeki sivil Türkler arasındaki tartışma iyice artınca, Rumlar geri adım atmaya başlamışlardı, fakat tam o anda olay yerine gelen Rum polislerin uyarıda bulunmadan ateş açmaları sonucu Zeki Halil Karabük ve Cemaliye Emir delik deşik edilip öldürülür. Gibbons'un anlattıklarına göre orada

⁴ Ahmet C.Gazioğlu, "Enosis'e Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik"(İngiliz Yönetiminde KıbrısIII(1951-1959), Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Nisan,1998.

⁵ Ahmet C.Gazioğlu,age.

bulunan 3 Türk'ün de ikinci defa açılan ateşle yaralandıklarını, bunun üzerine, geriye kalan Türklerin, çığıllıklar içinde kaçmışlar, Rumlar ise sokak köşelerine mevzilenip, herkese ateş açmaya devam etmişlerdir.

Gibbons'un anlattıklarına ek olarak yazar Purcell de, 21 Aralık sonrası yer alan çatışma ve gelişmeleri şöyle anlatmaktadır:

Bağımsız tanklar, 22 Aralık gece yarısı Rumların Lidra Palas oteli, Genel Hastane, Telekomünikasyon binası, Severis Un Fabrikası, buzhane, Lefkoşa (İngiliz) Kulübü gibi yüksek binalardan otomatik silahlarla Türk bölgelerine ateş açmaları konusunda aynı görüştedirler. Rumlar Türklere ait telefonları ve telgraf hizmetlerini Türklere kapadı. Bu aşamada Türkler, Rumların kontrolü tamamıyla ele geçirmelerine izin verselerdi, Anayasa değişikliği de facto olarak gerçekleşmiş olacaktı. Bu nedenle Türkler de harekete geçmeye karar verdiler.

23 Aralık'ta Makarios ve Dr. Küçük, bir araya gelerek ateşkes üzerinde anlaşmaya vardılar. Fakat yine de çarpışmalar gün boyu devam etti.

Rumlar çok sayıda Türkü rehine aldılar. 24 Aralık'ta Türkler ilk kez Lefkoşa'da kum torbalarıyla yolları kesmeye başladılar. Aynı gün ikinci kez ateşkes anlaşması yapıldı. Makarios, Türk ve Rum polislerin birlikte devriye gezmelerini önerince Türk liderler Türk polislerin de Rum polislerin ellerinde bulunan aynı silahlara sahip olmasında ısrar etti. Fakat tüm silahlar Rum polislerine dağıtıldığından, Türk polislerine verilecek silah bulunamadığından ortak Türk-Rum polis devriyesi gerçekleşmedi.

Lefkoşa'nın kuzeyinde bulunan Küçük Kaymaklı'da 1960 yılı nüfus sayımına göre, 5,126 Türk ve 1,133 Rum yaşamaktadır. Buna göre de, Türkler, burada çoğunluk oluşturmaktadır. Yazar Harry Scott Gibbons'a göre, Türkler 1963 çarpışmalarında EOKA terör yıllarında İngilizlerden edindikleri bilgileri kullanmaya, başlamışlardı. Gibbons'a göre, 21 Aralık olaylarıyla ilgili haberlerin duyulması üzerine, Türkler ve Rumlar kendi kahvelerinde durumu tartışıp, görüşler belirtmeye başladılar.

21 Aralık Tahtakale olayları üzerine Küçük Kaymaklı'da olası bir Rum saldırısına karşı hazırlıklar başlatıldı. Saklı silahlar çıkarıldı. Bazı mücahitler gözlemci olarak yerleştirildi. Mücahitlerin kullanımı için toplanan silahlar eskidi. 22 ve 23 Aralık 1963 günleri Küçük Kaymaklı mücahitleri savunma hazırlıkları ve Rumların hareketlerini saptamak için gözlemciler görevlendirdi. Gece saat 21:30'da Rumlar Küçük Kaymaklı'ya ateş etmeye başladı. Altı Türk mücahit görüş mesafesi uygun bir yere mevzilendi. Küçük Kaymaklı'da Türklerin bir tek çıkış yeri vardı, o da Hamit Mandıraları'ydı (Hamitköy). 23 Aralık 1963 günü, Türkler, Küçük Kaymaklı'da yaşayan Rumların sağ salim Rum kesimine geçmelerini sağladı. Bu olay, gözlemciler tarafından, insancıl bir hareket olarak tanımlandı. Yazar Gibbons 23-24 Aralık gece yarısı Yunan Alayının Kaymaklı'ya doğru harekete geçtiğini, Türk Savunma Hattının karşısında mevzilendiğini anlatır.. Yunan Alayının silahları arasında hafif uçaksavar ve makineli tüfekler vardır.

24 Aralık günü Yunan Alayı Türklere ateş açar. Böylece Küçük Kaymaklı olayları başlar. Öldürülen ilk Türk, EOKA yıllarında polislik yapan Muzaffer Selim'dir. Evinde otururken giren bir kurşunla yaşamını yitirir. Yine Gibbons'dan öğrendiğimize göre, EOKA'da kendilerine karşı çıkan Türklerin ve TMT üyelerinin listesi vardı. Şimdi intikam alıyorlardı. Gibbons bu olayla ilgili şöyle bir görüş ileri sürer, Yunan alayı ateş açarak bir Türk'ü öldürdüğü an Türkiye müdahale etmeye yeniden hak kazanacaktı.

Türklerin devlete karşı isyan ettiği, polislerle sivil Rumlara ateş açmakta olduğu iddiası karşısında Gibbons yie şöyle demektedir; "Bu gerçek değildir. Türkler kendi bölgelerinde silahlı sivil (Rum) tarafından kuşatılmış durumdaydılar." Rumlar Türk isyanına Güvenlik Kuvvetleri tarafından karşı konulduğunu söylerler. Halbuki bu silahlı sivil Rumlar, Güvenlik Kuvvetlerine mensup değillerdi. Eğer Türkler isyan etmiş olsalardı, kentin geriye kalan bölümünü de ele geçirmeye çalışacaklardı. Halbuki böyle bir girişimde bulunmadılar. Sorun,

Anayasanın değiştirilmesi görüşünden kaynaklanmaktaydı. Fakat, bunu protesto için, Türklerin tedhişe başvurduklarına ilişkin hiçbir kanıt yoktur. Sonuç olarak, Rumlar kasıtlı olarak Türklerin haklarını kullanmalarını önlemeye ve önerilen anayasa değişikliklerine karşı çıkmalarını engellemeye çalışmaktaydılar. Öyle anlaşılmaktaydı ki Rumların bu yönde bir planı vardır ve bu planı uygulamakta da kararlıydılar.

Küçükçekyemaklı çıkan çatışmalar sonunda düşmüş ve çoğunlukta olan Türkler bölgeden kaçmışlardı. Küçükçekyemaklı'daki olaylar sonunda Türklerin pek çoğu öldürüldü, 700 kadarı da rehine olarak alınıp, bir kısmı da daha sonra öldürüldü.

Kumsal'daki Türk Alayı Doktoru Binbaşı Nihat İlhan'ın evinde banyoya sığınan karısı ve 3 çocuğu katledildi. Bu katliam esnasında evde bulunanlardan yaralananlar olduğu gibi, bir kadın da öldürüldü.

9 Ocak 1964 tarihli The Times gazetesi bu katliamla ilgili olarak yayımladığı makalede şöyle diyordu: "Türklerin kaybı Rumlarınkinden daha çoktur. Bunlar arasında öldürülen 2 bebek de vardır."

İngiliz yazar Purcell, 21 Aralık'tan sonraki ilk on gün içinde Rumların giriştiği katliamlara bir örnek olarak Ayvasıl'daki (Türkeli) toplu mezarı göstermekte ve şöyle demektedir:

"Kumsal'dakinden daha da kötü bir katliam Ayvasıl köyünde yer aldı. Orada toprağa gömülü 21 Türkün cesedi meydana çıkarıldı. Bunların bazıları öldürülmeden önce işkence görmüş bir şekilde birbirlerine bağlanmıştı. Cesetlerin geriye kalanı bir süre sonra ortaya çıkarıldı. Öldürülenler arasında, kurşuna dizilen 10 yaşındaki bir kız çocuğunun cesedi de vardı.

Tüm bu olaylara tanık olan Gibbons 21 Aralık Cumartesi sabahı Rumların arabalar içinde Lefkoşa'nın Türk mahallelerine ateş etmeye başladıklarını anlatmakta ve Rum yetkililerin bu tür olayların asla yer almadığı iddialarını ortaya attıklarını belirtmekte ve şöyle demektedir: "Kıbrıs'ta ruhsatsız silah taşımak suçtur. Tabancalar, piyade tüfekleri, makineli tüfekler sivil halk için yasaktı. Ama yine de sivil Rumlar çok fazla bir şekilde bu tür silahlarla donatılmışlardı."

Bu arada bir arabadan bronz Atatürk büstüne Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş'ın ofislerine ve Selimiye Camisine de ateş açıldı. Yine Lefkoşa'nın Türk kesiminde devriye gezen bir Rum arabasından Türk Erkek Lisesi avlusundaki öğrencilere açılan ateş sonucu iki öğrenci yaralandı. Gibbons yasa dışı olarak Rum polislerinin silahlandırılmış olmasına da değinmekte ve Tahtakale'deki saldırıdan kısa süre sonra Dr.Küçük ile Savunma Bakanı Osman Örek'in Bakan Yorgacis'e Türklerin öldürülmelerini protesto etmek için Polis Merkezine gittiklerinde oradaki Rum polislerin makineli tüfeklerle donatılmış, görevdeki Türk polislerin ise silahsız olduklarını görerek yaşanan olayların önceden planlandığını anlayarak çok şaşırıklarını anlatmaktadır. H.S. Gibbons, Rum silahlı gruplarının, 21 Aralık'ta Lefkoşa'da Türk kesimine yakın evlerde ve yüksek binalarda mevzilendiklerini Cornaro(Kornaro) ve Ledra Palace (Lidra Palas) otellerinin en üst katlarını işgal ettiklerini,; Regis dondurma fabrikası binasına ise daha 19 Aralık günü yerleştiklerini belirtmektedir.

21 Aralık Cumartesi günü, Rum polislerin Lefkoşa'nın Türk kesimindeki sokaklarda dolaşarak gelişi güzel ateş açmaları diğer yabancı gazetecilerle diplomatların da dikkatinden kaçmamıştı. Nitekim İngiliz Yüksek Komiser vekili aynı Cleary'nin aynı gün (21 Aralık) Lefkoşa'dan Londra'ya gönderdiği telgrafta şunları yazmaktadır. Lefkoşa'daki durum daha da kötüleşti. Bugün, Türk Lisesi'nin 2 öğrencisi polisin açtığı ateş sonucu yaralandı. Dr. Küçük kendi toplumuna, sakin olmaları çağrısında bulundu ve Makarios'u ziyaret ederek olaylarla ilgili bir araştırma komisyonu kurulmasını istedi. Bu esnada Dr. Küçük'ün Müsteşarı Müftüzade bana durumun ciddiyetini izah etti. Müftüzade, Türk polisleri dışında tüm Rum polislerin silahlandırıldığını, bunların makineli tüfeklerle Türkleri kışkırtacak şekilde teşhir ederek Türk bölgelerinde devriyeye başladıklarını bildirdi. Bu sabah hiçbir Rum kamu

görevlisi Türk kesimindeki görevlerine gitmedi. Türk kamu görevlileri de kendi dairelerinde kalarak, toplantı yapıp, durumlarını değerlendirdiler. Müftüzade bu durum karşısında İngilizlerin ne yapacağını sordu. Kendisine, müdahale etmeye yetecek kadar askerimiz bulunmadığını söyledim.

22 Aralık günü yayımlanan haftalık İngiliz gazeteleri Kıbrıs'ta yer alan olaylara geniş yer verdi. 21 Aralık günü Observer muhabiri Lise öğrencilerinin yaralanmasına neden olan bu olayın son 24 saat içinde yer alan bir dizi saldırılardan biri olduğunu Makarios'un anayasayı değiştirme girişimlerinin bu durumu yarattığını, bir mülakatında Makarios, 1959-60 Kıbrıs Anlaşmasının, BM sözleşmesiyle ters düştüğü için geçersiz olduğunu ileri sürmekteydi. Makarios'un yayımlanan bu mülakatında sorulara verdiği yanıtlar şöyleydi:

"Garanti Anlaşması BM sözleşmesine aykırı olduğu için geçersizdir. Bu nedenle Türkiye'nin müdahale hakkı yoktur. Türkiye yine de müdahale ederse bu bir saldırı olarak nitelendirilecektir. Yunan Hükümeti anayasa değişikliği sorununun bir iç mesele olduğunu belirtmiş bulunmaktadır."

Kıbrıs Türk tarafı, 21 Aralık saldırılarının başladığı andan itibaren toplumun sakin kalması için üst üste bildiriler yayınlıyordu. Dr. Küçük'ün sükunet bildirisinin ardından Cemaat Meclisi Başkanı Denктаş da yayınladığı bildiride bir süreden beri Türk halkına karşı uygulanmakta olan polis metodlarının sonuçlarını görmeye başladığımızı, adada kritik bir durum yaratmak isteyenlerin, yarattıkları olayları, kınamakta olduğumuzu belirtti. Denктаş bu olayların devamını önlemek amacıyla Türk tarafının, asayiş içinde haklarını koruyacağını, davamızın haklı olması nedeniyle, serinkanlılığımızı devam ettirmek gerektiğini bildirdi. Kanunlar içinde hareket ettiğimiz sürece, Rumların, düzeni bozmayı başaramayacaklarını, Tahtakale olayında insanlarımızın kanının akıtıldığını; akıl ve sağduyumuz sayesinde intikam eylemlerine sürüklemek isteyenlerin tuzağına düşmeyeceğimizi vurgulayan Denктаş, haklarımızı savunacağımızı, bunu yaparken haklı olanlara özgü disiplin içinde hareket edeceğimizi belirtti ve şöyle son verdi. "Hükümetin ve bu saldırı olaylarından sorumlu olduğundan emin olduğumuz İçişleri Bakanının alacağı önlemleri izlemekteyiz. Halkımızı davamızla ilgili endişeye kapılmamaya çağırılmaktayız."

21 Aralık günü yer alan şiddet hareketleri Ankara, Londra, Atina ve Washington'da yoğun diplomatik temaslara neden oldu. Kıbrıs'taki İngiliz Komutan Londra'ya olayları yansıtan telgraflar gönderdi. İngiliz Bakanlığı ise Kıbrıs'taki son gelişmelerin Washington'da yarattığı kaygıyı dikkate alarak Lefkoşa'daki ABD Büyükelçisinin İngiliz vekil ile birlikte Makarios ve Dr Küçük nezdinde girişimlerde bulunmaları gerektiğini bildirdi. İngiliz büyükelçisinin ABD'nin kaygılarını bildiren telgrafına gönderilen yanıtta şöyle deniliyordu. "Adadaki temsilcilerimiz bu gerginliğin büyümesine ve Kıbrıslı Rumları kontrol altında tutmak gerektiği hususunda Makarios'un dikkatini çekmektedir. Dr. Küçük'e ise, vatandaşlarını sıkı bir kontrol altında tutmak için yetkilerini kullanması gerektiği bildirilecek."

Bütün bu olaylarla ilgili olarak başka bir Türk görüşü ise şöyleydi: Rumlar, politik taleplerini kabul ettirmeye çalışmaktaydılar. Rumların silahlı gizli kuvvetler oluşturdıkları şeklindeki Türk iddiaları doğrudu. Bu kuvvetler kanlı Noel olarak bilinen olaylar esnasında devreye sokulmuş ve kuvvetlerin bir bölümü vahşice bir katliamda bulunmuşlardır. Çarpışmalar başladığında, Türkler buna hazırlıklı değildi. Türklerin saldırı için bir hazırlığı olsaydı, karma köylerdeki Türkleri çarpışmalardan önce güvenli yerlere taşınırlardı. Her iki taraf da bulanık suda avlanmak yanılsıydılar. Makarios'un 13 maddelik önerileri, Kıbrıs'ı bağımsız bir devlet yapmaktı. Türk liderliği ise, Zürih Antlaşması ve Anayasal haklarını korumak amacındaydı.

Olaylar başlamadan bir süre önce, Kıbrıs Rum polisleri, Türklerin silah kaçakçılığı yaptıkları şüphesi üzerine bir yoklama hareketi başlattılar. Rum polisleri, Türk bölgelerinde, Türk arabalarını durdurarak kontrol etmekteydiler. Türkler, bu hareketlerle Rumların üstünlüklerini kabul ettirmek ve bir saldırı öncesi Türkleri silahsızlandırmak olduğuna

inanmaktaydılar. Bütün bu olaylardan sonra 21 Aralık 1963'te, sabaha karşı saat 02.00'de meydana gelen hadise herkesin malumuydu. Rum polisleri, Türkleri yoklamak isteyip de, Türkler bunu kabul etmeyince, oradaki Türklere polis ateş açtı. Bunun sonucunda iki Türk öldü, bir polis yaralandı. Lefkoşa'da sadece Rum polislere silah dağıtıldı. Bir Rum polis devriyesi öğrenciler tarafından taşlanınca, Rum polislerin açtığı ateşle iki Türk öğrenci yaralandı. Türk liderleri Makarios'la görüşerek, Tahtakale'de iki Türk'ün ölümüne neden olan olayları protesto etti.

22 Aralık 1963'te Rum polisin Türk kesiminde devriye yapmaması kararlaştırıldı. Fakat akşama doğru ateş yine başladı. Bu olay üzerine Rum polisi tarafından Türklerin telefon ve telgraf iletişimi kısıldı. Uçak alanı ile limanlarına el konuldu. Polis karakolları denetim altına alındı. Bu arada çarpışmalar da devam etmektedir. Kıbrıs Radyosu, Rumların kontrolüne geçmiştir. Makarios, hükümetin duruma hakim olduğunu bildiren bir bildiri yayınladı. Kısa bir süre ateş kes sağlanır, fakat daha sonra ateş yeniden başlar. Türk polisi görev yerlerini terkederler. Türkler de makineli tüfeklerle Rum polis karakollarına ateş açarlar.

23 Aralık 1963 günü Makarios ve Türk liderleri ateşkes üzerinde anlaşmaya varmalarına rağmen, çarpışmalar devam eder ve Larnaka'ya da sıçrar. 24 Aralık 1963 günü Lefkoşa'da çok ağır çarpışmalar olur. Bu kez Amerikan ve İngiliz liderlerinin katılımıyla yeni bir ateşkes anlaşması yapılır. Makarios, Türk ve Rum polislerin birlikte devriye yapmalarını önerirken Türkler, iki tarafın da aynı silahlara sahip olması koşulunu sunar. Fakat, tüm silahlar, Rumlara dağıtılınca, bu öneri uygulanamaz.

24 Aralık 1963 gecesı, Rum Güvenlik Kuvvetleri ile diğer silahlı gruplar, Lefkoşa'daki Türk mevzilerine karşı yoğun bir saldırıya geçerler. Rumlar, Türklere karşı, tüm güçlerini kullanarak, Küçük Kaymaklı'ya girerler. Vahşice yöntemlerle onlarca Türkü öldürürler, yüzlerce Türkü de rehine olarak alıp götürürler.

Osman Örek ve Makarios arasında yapılan yeni bir ateşkes de bir sonuç getirmez. Türk liderliği katliamların artacağı endişesiyle, Türkiye'yi yardıma çağırır.

25 Aralık 1963 günü, Türk savaş gemilerinin İskenderun'da toplandığı haberleri gelir. Türk, Yunan ve İngiliz Hükümetleri, bir ateşkes uygulaması için çağrı yaparlar. Yüksek Komiser Arthur Clark kapısının önünde öldürülen üç Türkün cesedini bulur. Türk hükümeti, ateşkes uğraşlarına karşı, saldırıların devam ettiğinden, Lefkoşa üzerinde iki Türk jetinin uyarı uçuşu yapmasına karar verir. Savaş uçaklarının yaptığı uyarı sonucu, ateşkes uğraşları hızlanır. Makarios, bir ara bölge oluşturulmasını ve Rum kuvvetlerinin buradan geri çekilmelerini kabul eder. Aynı gün Türk Alayı, Girne yolunu kontrol altına alır. NATO Konseyi toplanır. Yunan Hükümeti, Türkiye'nin bir müdahalede bulunmasıyla kendilerinin de aynı şekilde hareket edeceğini duyurur.

Kıbrıs Hükümeti, Türk müdahalesini görüşmek için, derhal toplantı yapılmasını ister. 26 Aralık 1963'te İngiliz askerlerinin yer alacağı bir ateşkes kuvveti oluşturulması taraflarca kabul edildi. Türk ve Yunan alaylarının da, İngiliz komutanın emrine verilmesi, fakat Barış Hareketlerine katılmaması kararlaştırıldı. İngiliz askerleri ara bölgede mevzileri devralır.

1963 yılı Aralık ayı olayları, resmi görüşme ve yayınlardan bu şekilde cereyan edip sonuçlandığı şeklindeydi. Halbuki çeşitli nedenlerden, basına ve resmi kaynaklara yansıyan haberlerin dışında yıllarca çektiklerini gizleyenlerin anlatamadıkları anıları vardı.

Bu çalışmanın esasını 2002 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yapılmış mezuniyet çalışmaları oluşturmaktadır. Bu yüzlerce cilt anılardan 1963 yılına ait olanlar bir araya getirildi ve 1963 yılı olayları kısaca irdelendikten sonra anılar topluca anlatıldıkları bölgelere göre incelendi ve metinler kısmına anlatılan orjinal metinler aynen verildi.

Yaptığımız bu çalışmanın sözlü tarihimize katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz.

5. İNCELEME

5.1. Lefkoşa Anıları

Lefkoşa, 1963 olaylarının başladığı ve en şiddetli yaşandığı bölgedir. Rumların en küçük olayları bile istimar ederek Türkler üzerine gitmeleri, ateşli çarpışmaların başlamasına neden olmuştur. Ellerindeki imkanları çok kısıtlı olan Türkler, Lefkoşa'nı iç mahallelerindeki evlerini terk ederek, bütün mal varlıklarını bırakarak canlarını çoluk, çocuğunu kurtarma telaşına düşmüşlerdir.

Lefkoşa içindeki ilk olaylar Tahtakale semtinde başlamıştır. Rum polislerinin Türkleri aramak istemesi üzerine başlayan olaylar Rum polilerin silahlarıyla ateş açmalarıyla gelişir. Bu arada Zeki Halil ve Cemaliye Halil adlarında iki Türkün karşılıklı çatışmaların başlamasına da neden olmuştur.

Olaylar Erkek Lisesi öğrencilerinin Rum polis arabalarına doğru yürüyüşe geçmeleri üzerine gelişir. Rum polisler öğrencilerin yürüyüşlerine son vermelerini istemelerine rağmen öğrenciler durmayınca ateş açmışlar ve bir öğrenciyi yaralamışlardır. Gelişen olaylar bu kadarla da kalmamış, Rumların Aspava önünde açtıkları ateşle bir Türk öldürülmüş, bir Türk da yaralanmıştır. Bu olaylar sırasında Atatürk Heykeli'ne de kurşun atılmıştır.

Türklerle Rumlar arasında Lefkoşa'nın içlerinde başlayan bu küçük çaplı ve bir iki ölüm ve yaralama olayı kıvılcımın ateşlenmesi için yeterli olmuştur. Şiddet gittikçe dozunu arttırmaya başlamış, özellikle Türklerin yoğun biçimde yerleşmiş buylunduğu Küçük Kaymaklı bölgesine yayılma eğilimi göstermeye başlamıştır. Aslında en şiddetli olaylar Küçük Kaymaklı bölgesinde cereyan edecektir. Rumlar için Küçük Kaymaklı önemli bir bölgedir oraya hakim olmak Türkleri hakimiyetlerim altına almakla birdir. Orayı tümüyle ele geçirmek ve Türkler tecrid etmek asıl stratejileridir.

Bu nedenle 22 Aralık 1963 günü büyük bir Rum saldırı başlar. En acı olan savunmasız bir biçimde bu bölgede yaşayan çoluk çocuk kadın yaşlı insanın ne yapacağıdır. Acımasız, insanlıktan nasibini almamış Rum saldırısı, kadın,erkek çocuk, yaşlı hiç kimsenin gözünün yaşına bakmayacaktır. Zor durumdaki bu insanlar canlarını kurtarabilmek için bütün varlıklarını bırakarak, parası olan parasını, yiyeceğini, ekmeğini göğsünde saklayarak ve kışın soğuşunda donmamak için ağabeyinin, babasının pantolonunu üstüste giyerek Hamitköy'e doğru kaçacaktır. EOKA lideri Nikos Somson'un emriyle pek çok insan hunharca öldürülmüş, büyük bir kısmı esir alınmış ve Büyük Kaymaklı'daki Recis Dondurma Fabrikasında tutulmuşlardı.

Esir alınan bu insanlar bir süre sonra Cikko Manastıra gönderilmişler, ancak erkeklerin büyük bir kısmı öldürülmüştür

Maalesef Türklerin ellerindeki imkanlar son derece kısıtlıdır. Silah ve mühimmat bulmakta zorlanan Türkler silahlı tam teçhizatlı Rumlara nasıl karşı koyacaklardır. Bugün okullarımızda ve caddelerimizde adı hala yaşayan Hüseyin Ruso, Küçük Kaymaklı'nın müdaafasını bütün imkansızlıklara rağmen yapmış sonunda şehit olmuştur. Şehit Hüseyin Ruso olarak bugün ve ebediyete kadar aramızda yaşayacaktır.

Rumların bütün amacı Enosis'i gerçekleştirmektir.

Rumlar Enosis'i gerçekleştirip adayı Yunanistan'a bağlamak için, Türk'lere karşı topyekün saldırıya geçerler.

Bu saldırılardan bir tanesi ve de en önemlisi Kumsal baskınıdır

Kumsal baskını, 24 Aralık 1963 Salı akşamı başlar. Rumlar yaklaşık 500 kişiydiler ve her tarafa saldırıyorlardı. Türk olan her şeyi vuruyorlardı. Otomatik silahlarla evleri tarayarak, kapıları pencereleri kırıp, insanları esir alıyorlardı. Herkes sokaklara dökülmüştü. Yardım çareleri aramaktadırlar.

24 Aralık 1963 Kumsal baskınında, Yüzbaşı Nihat İlhan'ın evine Rumlar kapıyı kırarak girerler. Üç çocuğu, anneleri ve bir kişi daha banyo saklanmışlardı. Rum askerleri eve girip, gelişigüzel ateş etmeye başlarlar. Banyodaki çocuklara, Rum askerleri haddi hesabı olmayan kurşun sıkarlar. Çocukların beyni tavana yapışmıştır. Bu odadaki bir kişi de yaralanır. Banyodaki dört kişiyle beraber evde bulunan dört kişi daha öldürülmüştür. Kumsal baskınında, 150 kişi rehin alınmıştır. Bu kişilerden de, bir daha haber alınamamıştır.

Bu vahşeti hangi vicdan izah edebilir. Zaman zaman bu saldırı ve Kanlı Noel olarak tarihimize geçen bu olay hakkında çeşitli söylentiler de çıkmıştır. Ancak bu anılar okunduğunda hâlâ hayatta olan tanıkların ifadeleriyle Heleniko konuşan bu Rum askerlerinin bu kanlı saldırıyı gerçekleştirdikleridir. Barbarlık müzesi olarak bu acı hatıranın izleri bugün de canlı tutulmamaya çalışılmakta, yaşananlar acı da olsa ibret için muhafaza edilmektedir

5.2. Mağusa Anıları

Mağusa'dan Lefkoşa'ya gitmek için, insanlar barikat kontrolünden geçmektedirler. Rumlar, insanları otobüsten indirerek, duvara dizerlerdi ve bütün elbiselerinin içine de broşür koyarlardı. Ayrıca Rumlar, efkallipte ağaçlarının arasına saklanarak, otobüsleri durdurmaktaydılar. Kazım Adalı, eski hakim ve şimdi Avukatlık yapan Orhan Bilgehan'ın evinde getirilen silahları indirmek için bekler. Silah beklerken uyku tulumunun içinde Hasan Kabadayı adlı bir üsteğmen çıkar.

Sadi Kısaer Mağusa limanında çalışırken, ev eşyası beklerken Nikolas Samson'un sahip olduğu Vahib gazetesi adına Rum askerlerine ve polislerine silah gelmiştir.

Kanioğulları, görevini gerçekleştirmek için yola çıkar. Rumlar tarafından kendisine ateş açılır. Fakat oradan kurtularak görevini yerine getirir. Burada, 15 Kasım 1967 yılında, RMMO ve Yunan Alayının Grivas başkanlığında Geçitkale köyüne ve Boğaziçi'ne saldırıları anlatılmıştır. Uzun ve çetin çarpışmalar sonucu Geçitkale ve Boğaziçi köyleri teslim olur. Fakat Türkiye'nin ultimatonuyla Rumlar geri çekilirler. Burada 25-30 tane şehit verilir.

Bülent Sayiner, 1967 yılında Türkiye'nin çıkarma yapacağı söylentilerinin dolaştığını fakat maalesef gerçekleşemediğini anlatmıştır.

İsmi Mahfuz, 1963 yılında Mağusa polis karakolundaki Türk polislerin, Mağusa'ya sığınması ile Mağusa olaylarının başladığını anlatmıştır. Rumlarla ara sıra çarpışılmaktadır.

Yaşar Güçsav: Namık Kemal Lisesi'ne bir Rum tarafından ateş açıldığını anlatmıştır.

Mustafa Taşseven: 1967 yılında Rumlar'ın Geçitkale'ye saldırdığını, bir kişinin yaralanarak kan kaybından öldüğünü anlatmıştır.

Mağusa'da yaşayan Türkler de savaştan değil, ama Rumlarla eşit savaşmamaktan korkmaktaydılar. Elleri yeterli silah olmayanlar canlarını verene kadar mücadeleye hazırdılar, daima son bombayı, son kurşunu kendilerine saklamaktaydılar. Çünkü eğer acımazız Rumun eline düşerlerse bu sefer işkenceyle öleceklerini iyi biliyorlardı.

Kendilerini bir lokma ekmeğe muhtaç eden Rum'a hem güvenilemeyeceğini biliyorlardı ve yaşadıklarını bir daha asla yaşamak istemedikleri acı dolu çığlıkları yankılanıyordu bu anılarda.

5.3. İskele Anıları

İskele’de yaşanan olaylar daha azdır. O bölgelerde, silahsız Türklerin silahlı Rum’la mücadele etmek için nasıl TMT aracılığıyla gizli faaliyetler yürüttükleri, Rum saldırıları karşısında nasıl önce çalışma yerlerini terk ettiklerini daha sonra saklandıkları yerlerden nasıl kaçtıklarını ve nihayet değiş-tokuş sonucunda Türk tarafına geçerek hayatlarını kurtardıkları dile getirilmektedir.

5.4. Girne Anıları

Girne’de olayların başlangıcı iki Türk’ün Rumlar tarafından öldürülmesi olmuştur. Arkasından 22Aralık 1963’te Atatürk büstüne ateş açılması üzerine resmi birlikler kurulmuş ve kısım gönüllü kılavuzlar önderliğinde yanlarına aldıkları mühimmatla Zeytinlik (Templos) köyüne gelip mevzilenmişlerdi.

İlk karşılıklı çatışmalarda burada olmuştur. 1974’te Baf’ta şehit olan üsteğmen Münür Dilaye takım komutanıydı.

Rumla mücadele kolay değildi, hele bir de silahlı mücadele yapılacaksa ve teşkilata da girilmişse size verilen silahları ailenizden bile gizli tutmak zorundasınız. Bu nedenle sadecetemiz su elde etmek için açılmış kuyular bile dolmadığı halde silahları saklamak için yeni kuyular bile açılabilir.

Çocuklu ailelerin yaşadığı felaket, açlık, hastalık çok daha acı verici boyutlardaydı. Telesamiyalı iki çocuğu olan sekiz çocuklu bir aile Beşparmaklardaki İngiliz kampına sığınıyor, ama orada da Rumun zulmünden kurtulamıyordu. Üstlerine yağdırılan koca kaya parçalarından ve kurşun yağmurundan kendilerini kurtarabilseler, zar zor un bularak yaptıkları ekmekleri kurşunların hedefi olmamak için kaçarlarken kurda kuşa yem ediyorlar, ilaçsız, kansızlık ve yiyeceksizlik sonucunda hasta çocuklarını kaybediyorlardı.

Zeytinlik köyünde canlarını kurtarmak için çadırlara sığınmış, üst üste oralarda kalanlar, Rumların baskın yapacağından korkarak güvenlikleri için ağzına kadar dolu evlere sığınmak mecburiyetinde kalıyorlar üst üste daracak ve yaşanamayacak kadar kötü şartları olan evlere sığınmak mecburiyetinde kalıyorlardı.

Teşkilata ve mevzilere yiyecek, giyecek ve malzemem götüren kamyonlar Boğaz yolunda Rumun saldırılarına uğrar. Ancak bir görev yüklenmiş insan her şeyden önce üstün olan bu hizmeti mutlaka yerine getirilmelidir. Rumdan kaçarken kaza yapıp, cam kırıklarıyla boğazı kesilen ve şehit olan arkadaşının yanında bile kahraman Kıbrıs Türkü için kendisine verilmiş kutsal görevi hayati pahasına tamamlamalıydı.

5.5. Güzelyurt Anıları

Güzelyurt’ta varlık mücadelesi verenler kendilerinden beş kat fazla Rum kuvvetlerine rağmen ölümü göze alarak teslim olmalarını isteyen İngiliz askerine teslim olmayacaklarını, savaşacaklarını söylerler.

Kıbrıs Türküne 1963 yılında yapılmış bu teklif verilen cevap, Rumun politikasını aynen güden İngilize verilmiş en güzel cevaptı. Bugün de bu inancını yitirmemiştir Kıbrıs Türkü. Arkasında Anavatan,Anavatanın Kızılay’ı ve onun yardımlarıyla yaşamış, mücadele etmiş, yaralılarını tedavi etmiş, şehitlerini uğurlamıştır.

Bir Türk köyü olan Gaziveren’in savunması da bir avuç mücahidle başarılmıştır. O günlerde meclis başkanı olan Kleridis’in yaptıklarını öğrenerek Rumun amacının ne olduğunu anlamak gerekir. Gemikonağı, Bademliköy,Lefkoşa, Lefke arasında canlarını kurtarmak için oradan oraya sürüklenen hayatları Rumun insafına kalmış, bir pake sigara için Aydıncöy’den

Akdeniz'e giderken Rumlar tarafından öldürülen ve hâlâ bulunamayan Kıbrıs Türkü bu gerçekler üzerine geleceğini kurmak zorunda kalmıştır.

5.6. Lefke Anıları

En acısı şehit pilot yüzbaşı Cengiz Topel ile ilgili olarak anlatılanlardır. Kıbrıs Türkünü Rumun zulmünden ve katliamından kurtarmak için hayatını hiçe sayan bir fedakâr yüzbaşı Cengiz Topel'in uçağı bir ateş topu halinde düşerken o paraşütle atlayarak uçağını terk eder. Ancak, Rumun eline esir düşer ve anlatılanlara bakılırsa büyük işkenceler sonucunda şehit edilmiştir.

5.7. Erenköy Anıları

Erenköy başka bir kahramanlık destanının başlangıç noktasıdır. 1963 yılı Aralık ayında başlayan olaylar üzerine, Ankara'da yüksek tahsil yapan üniversite öğrencilerinin 450 kadarı 5 Ağustos'a kadar eğitilir ve Erenköy'e çıkarılırlar. Mansıra, Seçuklu, Alevkaya'sı savunma alanlarıdır.

5 Ağustos'ta başlayan çatışmalar Rumun insafsız ağır top mermileri ile vurmasıyla başlar. İnanların yaralandığı, etraftaki ağaçların yamaya başladığı bir cehennem yaşanmaktadır.

Aralarında Rauf Denктаş'ın, gazeteci Ömer Sami Çoşar, Rıza Vuruşkan ve Ahmet Savalaş gibi akıncıların bulunduğu Erenköy mücahitleri Rumun ateş çemberi arasında büyük bir mücadele verirler. Anavatan Türkiye'nin yetişmesi sonucunda katliamdan kurtulmuşlardır. Erenköy'ün kahraman mücahitleriyle şanlı direnişi tarihin sayfalarına altın harflerle yazılmış, Anavatan Türkiye'nin desteğiyle bu direniş taçlanmıştı.

5.8. Baf Anıları

Rumun zulmü her yeredir. Agursa (Atasü) köyündeki Yangın Mustafa'nın varlığından rahatsız olan Rum onu önce silahla yaralar, yere düşünce yerde eziyet eder, ancak onu öldürmeye kararlıdır. Barış Gücünün onu Rum hastanesine sevki ise sokakta öldüremediğiniz bu adamı alın işte icabına bakın der gibidirler. Yangın Mustafa'nın ölümü Rum doktorları elinden olur. Türk-Rum herkes tarafından sevilen ve herkese yardımcı olan bir insan bile Rumun gözünde Türk oluşu ile düşmandır.

Baf'ta yaşanan olaylarda kendilerini savunurlarken yaptıkları mücadele içinde aldıkları esirler üzerinde karşılıklı değiş-tokuş da vardır. Türkler de düşmana misliyle mukabelede bulunmak mecburiyetinde kalmışlar onlar da kendi ırkdaşlarını kurtarmak amacıyla Rumlardan esir almışlardır.

Ruma karşı silahsız Baf köylüleri ellerine geçen çok az sayıda ve eski silahlara gözleri gibi bakıyorlar, onu Ruma kaptırmamak için bazen yere gömüyorlardı. Hatta kendilerinin de zırhlı araçları varmış gibigöstermek için ellerindeki dozeri zırhlarla kaplayıp tank gibi yapmışlar bununla Rumların gözünü korkutmuşlardır. Malya'da kadınların gözleri önünde yatak altına saklanmış çocuklar öldürülür, kocaları ise kurşuna dizilir. Rumun vahşeti için başka bir şey anlatmaya gerek var mı?

5.9. Larnaka Anıları

Larnaka'daki olaylar Lefkoşa'daki olayların duyulması üzerine çıkar. Rum tarafından atılan taşlarla başlayan saldırılar daha sonra silaha dönüşür. Silaha karşı nasıl savaşacaklardır. Türkiye'den gönderilen bir öğretmen, aslında sivil savunmada gerekli önlemleri almak için gönderilmiştir, öğrettiği molotof kokteylleri ile bu saldırılara karşı koymaya çalışmışlardır.

5.10. Limasol Anıları

Limasol'da da hayatı pamuk ipliğine bağlı insanlar görüyoruz. Her an, her münasebetle rahatsız ettiği, hatta fırsat bulduğunda ortadan kaldırmaya niyetli olan Rumun elinden kurtulmak için akla hayale gelmedik oyunlar yapan çaresiz Kıbrıs Türkü.

Limasol'da Münür Şago'nun kahramanca, bir destan yaratırcasına mücadelesi ve Rumun eline geçmemek için sakladığı son bombasının üzerinde şehit oluşu..

Kıbrıs Türk'ü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne giden yolda pek çok kahramanı şehit vermiş ama sonun da istediği huzur, güven ve sükûnete kavuşmuştu.

6. ORJİNAL METİNLER

6.1. Lefkoşa

6.1.1. Aliye Redif

6.1.2. Nevber Karacaali

6.1.3. Hilmi Konde

6.1.4. Nurten Ahmet

6.1.5. Zekiye Özmen

6.1.6. Yalçın Okut

6.1.7. Nihat Aktunç

6.1.8. Bekir Demirağ

6.1.9. Mustafa Koca

6.1.10. Mahmut Okduman

6.1.11. Hüseyin Batumlu

6.1.12. Sabriye Özdamar

6.1.13. Özdemir Özdoğdu

6.1.14. Rebiye Yarıç

6.1.15. Hüseyin Çiçekçi

6.1.16. Ayşen Demir

6.1.17. Şerife Atakan

6.1.18. Fetine Alev Ecesoy

6.1.19. Aliye Redif

6.1.20. Muhammed Taarazi

6.1.21. Faik Koyuncuoğlu

6.1.22. Özker Yaşar

6.1.23. Aydın Öncülay

6.1.24. Zühre Mındıkoğlu

6.1.25. Fatma İsa Erciyas

6.1.26. Hıfsiye Alkan

6.1.27. Aliye Göksun

6.1.28. Raif Usal

6.1.29. Hasibe Pastırmacıoğlu

6.1.30. Merhume Sabiha Aligüllü

6.1.31. Moral Uzgöker

6.1.32. Halil Kara

6.1.33. Zehra Tuncay

6.1.34. Şerife Avcı

6.1.35. Mustafa Avcı

6.1.36. Sabiha Korkuter

6.1.37. Turgut Yetişmiş

6.1.38. Ayşe Bektaş

- 6.1.39.Güray Ersözlü
- 6.1.40.Orhan Aktunç
- 6.1.41.Neriman Toprak
- 6.1.42.Nejla Şanlıer
- 6.1.43.Salih Yaşar
- 6.1.44.Havva Boransu
- 6.1.45.Hüseyin Sonay

6.2.Mağusa

- 6.2.1.Mehmet Mengi
- 6.2.2.Nazlı Çizili
- 6.2.3.Nejdet Mındıkoğlu
- 6.2.4.Kazım Adalı
- 6.2.5. Sultan Kıraner
- 6.2.6.Sadi Kısaer
- 6.2.7.Osman Yaşar Kaniogulları
- 6.2.8.İsmail Meşele
- 6.2.9.Erdoğan Şekeroğlu
- 6.2.10.Bülend Sayiner
- 6.2.11.İsmi Mahfuz
- 6.2.12.Yaşar Güçsav
- 6.2.13.Mustafa Taşseven
- 6.2.14.Mehmet Burçaklı
- 6.2.15.Selma Sıtkı

6.3.İskele

- 6.3.1.Süleyman Memiş
- 6.3.2.İsmail Amca

6.4.Girne

- 6.4.1.Aysın Canbaz
- 6.4.2.Halil Fikretler
- 6.4.3.Hatice Bittacı
- 6.4.4.Suzan Aktuğ
- 6.4.5.Nihat Şenkaya

6.5.Güzelyurt

- 6.5.1.Hasan Öztoprak
- 6.5.2.Aziz Fedai
- 6.5.3.Musa Namık Sorakın

6.6.Lefke

- 6.6.1.Turgay Sarıkaya
- 6.6.2.Özkan Mavioğlu

6.7.Erenköy

- 6.7.1.Gürel Özgürel
- 6.7.2.Necip Mustafa İbrahim
- 6.7.3.Yaşar Boran

6.8.Limasol

- 6.8.1.Erdoğan Tunalı
- 6.8.2. İrfan Akman
- 6.8.3.Gülşen Sonsal
- 6.8.4.Hasan Ozay
- 6.8.5.Osman Polatcan
- 6.8.6.Lutfi Kamil Anlar
- 6.8.7.Edibe Anlar
- 6.8.8.Hıfsiye Alkan
- 6.8.9.Ayşe Yanık

6.9.Baf

- 6.9.1.Menteş Akarsulu
- 6.9.2.Hasan Özkök
- 6.9.3.Ramadan Abbasoğlu
- 6.9.4.Necip Fuat
- 6.9.5.Zehra Tonaj
- 6.9.6.Müjgan Çözalp

6.10.Larnaka

- 6.10.1.Erdoğan Şekeroğlu

7. ORJİNAL METİNLER

7.1 Lefkoşa

“ Bunlar insan değil ki”

“ Rumlar 1963 yılında bize karşı silahlı saldırıya geçtiler. Gözleri dönmüştü.

Kadın, erkek, çocuk, yaşlı demeden, hepimizi öldürmeye kararlıydılar. Lefkoşa'daki Türk mahallelerini tanklarla kuşattılar. Durmadan saldırıyor, “Türklere ölüm” parolasıyla evleri basıp insanlarımızı katlediyorlardı. Evimiz, Lefkoşa'nın Tahtakale bölgesindeydi. Eşim Hüseyin Redif 58 yaşındaydı. Rumların hepimizi ortadan kaldıracağını, o sırada küçük olan çocuklarımızı bile keseceklerini anlayınca, bir araç bulmuş, bizi Türk kesimine kaçırmaya çalışıyordu. Yola çıktık. Az sonra önümüzü kestiler, arabanın içinde çocuklarımız vardı. Ama Rumlar için hiç farketmezdi. Elleriindeki makineli tüfeklerle ateş açtılar. Hüseyin o anda şehit oldu. Altı çocuğumla yapayalnız kaldım.

Kocam şehit olduktan sonra, çocuklarımıza bakabilmek için fabrikalarda çalıştım. Onların hem anası hem babası oldum. Hepsini okuttum, büyüttüm. En büyükleri olan Mehmet'im, İstanbul'a gitti. Çalıştı, çabaladı, mühendis oldu. Diplomasını aldı, sevinçle memleketimize döndü. O sıralar Rumlar yine azmıştı.

Oğlum geldikten az sonra, 15 Temmuz'da darbe oldu. 20 Temmuz'da da Türk harekatı başladı. Daha ilk günden mücahit arkadaşlarıyla birlikte silahını aldı. Elimi öptü, cepheye koştu. Giderken bana “Ana, babamı öldürenlerden hesap sorma zamanı gelmiştir. Bende şehit olursam hakkını helal et ve çok üzülme” dedi. Mehmet Küçükkaymaklı'daki Türk birliğine katıldı. Çok değil 4 gün sonra onun da şehit olduğunu öğrendim. Öldüğünde 25 yaşındaydı. Bana üzülme demişti. Ama yüreğim ana yüreği. Nasıl yanmasın? Mehmet'im şimdi yaşasaydı, çoluk çocuk sahibi iyi bir mühendis olacaktı. Şehit analarının ağlamaya hakkı yok, bilirim; ama yüreğimdeki yara, beni o zamandan bu yana hep uykusuz bırakır.

Bir şehit eşi, anası olarak son sözüm şudur: Rum'dan dost olmaz bize.

**ALİYE REDİF
LEFKOŞA**

1963-1964 Yılları arasında, Lefkoşa'nın Dereboyu mevkiinde (Osmanpaşa caddesi), gece saat 21.00 sıralarında bölgeye yayılan Rumlar, Türk evlerine girip Türkleri taciz etmeye başlamışlardı. Ben de işleri olan komşum yüzbaşının evine gitmiştim. Aniden kapının açılıp, içeriye Rumca konuşan askerlerin girdiğini gördüm. Ev sahibi olan yüzbaşı, görevde olduğu için evde yoktu. Biz korkumuzdan yüzbaşının üç çocuğu ile birlikte banyo odasına girip saklandık. Çocuklar banyonun içerisine, ben de kapının arkasına saklandım. Rum askerleri gelişi güzel evin içerisine ateş açmaya başladılar. Aniden banyo kapısının açıldığını gördüm. Banyonun içerisinde bulunan çocukların üzerine sayısını hatırlayamadığım kadar mermi yağdırmaya başladılar. Çocukların beyinlerinin tavana yapıştığını gördüm. Rum askerleri, benim kapının arkasında olduğumu görmediler. Fakat, o darama esnasında, kapıyı delip geçen bir kurşun, sağ elimi dirseğimden delip geçmişti. Yaram çok acıyordu ama, beni görmelerini istemediğim için, acımı yenip sesimi çıkarmadım. Herkesi öldürdüklerini sanan Rum askerleri, hemen çekip gitmişlerdi. Bu arada olduğum yerden kalkıp, kendimi kaybetmeden diğer komşuları aramak istedim. Zaten gürültüyü duyan komşular, kapının önüne gelmişlerdi. Benim elimi bir bez parçası ile sarıp hastaneye götürdüler. Elimden ameliyat olmama rağmen, yara bir türlü geçmek bilmiyordu. Uzun bir zaman bekledikten sonra, elim dirsekten aşağıya kadar kangren olmuştu. Apar topar Londra'ya gittim. Artık, elime dirsekten aşağıya tıbbi olarak muamele yapılamıyordu. Kangrenin dirsekten omuza doğru ilerlememesi için, doktorlar elimi dirsekten kesmek istediler. Ben de yapacak başka birşey kalmadığı için, kesilmesine izin verdim. Doktorlar, elimi kestikten üç ay sonra takma bir kol taktılar.

NEVBER KARACAALİ
LEFKOŞA

Çağlayan'ın arkasındaydık. Fikret komutan yolladı beni polise. Mermi alayım da geleyim. Gittim kapıya. Parola vardı. Elimizi uzattım parola. Açtı kapıyı girdim içeri. Bir lenger mermi verdi. Aziz vardı rahmetli. Şehit oldu o gece. Selen un fabrikasında. Bana arkamdan çağırır. "be yiğen, be yiğen!" dedi. Kırmızı yarım peynirnan, yarım da ciğer verdi. "Al bunu benim eve ver" dedi. Onun da evi Çağlayan'da Yörükoğlu apartmanındaydı. Geldim, çaldım kapıyı verdim.

Mermi verdiğimde dediler ki

Çağlayan'dan çekileceyik. "Neçin? Daha mermiyi şimdi getirdik. Emir böyle. Rahmetlik Nihat başladı "çekiliyoruk. Çar çar darar. Çekiliyoruk darar" Evlere haber verdik çekiliyoruk diye. Geldik şimdi bu Ali Korun'un bakkal dükkanındır oracığa. Dediler bana Aziz şehit oldu. Dedim daha on dayka evvel bu adam bana mermi verdi. Nereye gitti şehit oldu. Devri gün oldu dindi ortalık öyle kaldı.

HİLMİ KONDE
LEFKOŞA

Pazar akşamıydı. Yıkandım, okul için hazırlıklar yaptım. O zaman oniki yaşındaydım. Küçükkaymaklı'da oturuyorduk. Silah ve top sesleriyle sabahleyin erkenden kalktık. O zamanın gençleri bize gelerek Türk'lerin hep aynı yerde bulunmasını istediler. Yan komşunun evinin büyük salonu vardı. O eve gitmek için yüksek duvarı aşmak gerekiyordu. Bu yüzden merdiven koyup çıkmak zorunda kaldık. Merdivenleri çıkarken kurşunlar başımızın üstünden geçiyordu. Orada otuz kişi vardık. , erkekleri hep bir araya toplamışlardı. Biz orada üç gün kaldık. Bizim aramızda bir hemşire bir de veteriner vardı. O üç gün içinde hiç kimse bizimle ilgilenmedi. Veteriner dışarıda neler oluyor diye bakmaya çıkınca onu vurdular. Yaralı veterineri içeriye aldık. Ertesi gün evin önünden Türk bayrakları ellerinde askerler geçiyordu. Bizler de Türk askerleri geldi diye kapıyı açtık. Oysa onlar bizi pusuya düşüren Rum askerleri idi. Bizleri esir aldılar. Veterineri Rum hastanesine götürdüler. Babamın üzerinde boş fişek vardı. Babamı bizden ayırdılar. Sonra bizi bir sıra halinde dizdiler. Bizi vuracaklarını sanarak çığlık atmaya başladım. Kahvelerin önünde bizleri sıraya koyup kamyonlara koydular. Büyükkaymaklı'nın içinden geçtik. Rumlar bizi yakaladıkları için seviniyorlardı. Şimdi Rum tarafında kalan Cikko Manastırı'na götürdüler. Erkekleri ve kadınları ayrı odalara koydular. Bizim odadaki yavru çocuklar sürekli ağlıyorlardı. Bir dilim ekmek ve üç zeytinden başka birşey vermiyorlardı. Bir hafta sonra Kızılhaç gelip bizi Rumlar'ın esirliğinden kurtardı. Lefkoşa'da Saray Otel'e yerleştirdiler. Daha sonra bizi Köşklüçiftlik'te bir ilkokula götürdüler. Orada birbuçuk yıl yaşadık. Yaşadığımız okula asker yerleşince, herkes başının çaresine bakmak zorunda kaldı. Biz de Küçükkaymaklı'daki evimize geri döndük. Herşey normale dönmüş gibi gözüküyordu. İşi olan işine, olmayan ise her zaman yaptığı şeyleri yapmaya devam ediyordu. Geçici de olsa huzura kavuşmuştuk.

**NURTEN AHMET
LEFKOŞA**

1963'te Küçükaymaklı'da evimiz Rumlar ile karşılıklı idi. Devamlı bizlere "Köpek Türkler" diye bağırılar, laf atarlardı. Savaş başladığında Rumlar Türk mahhallesine girdiler. Ben ve kocam küçük çocuklarımızı alarak komşularımızla kaçmaya başladık. Duvarlardan atladık. Karşımızda EOKA'nın başı Nikos Sampson'u görünce korkudan ne yapacağımızı bilemedik. Kadın, erkek, çoluk, çocuk herkesi esir aldılar. Bizleri Büyükkaymaklı'da bir fabrikaya götürdüler. Buraya başka yerlerden de çok esir getirdiler. Daha sonra hepimizi kamyonlara doldurdular. Uzun Yol denilen yazlık sinemanın bahçesine koydular. Daha sonra bizi Lefkoşa'daki Cikko Manastırı'na götürdüler. Bizleri odalara yerleştirdiler. Her odanın kapısında birer Rum askeri vardı. Erkekleri ve kadınları ayrı odalara koydular. Küçük çocuklar devamlı ağlıyorlardı. Bir dilim ekmek ve üç zetinden başka hiçbirşey vermiyorlardı. Zaten korkudan ve üzüntüden birşey yemek kimsenin aklına gelmiyordu. Erkeklerin üstlerini aradılar. Üstlerinde tabanca olanları bir kenara çektiler. Polis, itfaiyeci ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nda olanları ayırdılar. Onları bizlerin yanından alıp başka yere götürdüler. Sonradan öğrendiğimize göre onları öldürmüşler. Erkeklerle, "Doydunuzmu doymadıysanız karnınızı kurşun dolduracağız" derlermişti. Bir hafta sonra Birleşmiş Milletler bizi Cikko Manastır'ında buldu. Adımızı aldılar. Ertesi gün bizi çıkarttılar. Tanıdığı, gidecek yeri olmayanları Saray Otel'e götürdüler. Ben ve kocam tanıdıkların yanına gittik . Birkaç gün kaldıktan sonra Arabahmet'te ev kiraladık, orada oturmaya başladık. Sağdan soldan radyolardan yer yer çarpışmaların olduğunu, Rumlar'ın yine birilerini pusuya düşürüp kallesçe öldürdükleri haberlerini alıyorduk. Çok sevdiğimiz Mehmet Dayı ve ailesinin de Küçükaymaklı'da Rumlar tarafından öldürüldüğünü öğrendik. Savaş bitinceye kadar Arabahmet'te kaldık. Daha sonra evimize geri döndük.

ZEKİYE ÖZMEN
LEFKOŞA

1964-1977 yılları arasında fiilen vatan müdafaasına onbeş yaşında iken başladım ve bir çok zorluklardan geçtim. Halen Lefke Avrupa Üniversitesi'nden Yurtlar ve Güvenlik amiri olarak görev yapmaktayım.

Aralık 1963'te annem, ekmek yapımı için köy otobüsü ile Lefkoşa'ya şimdiki Lefke'de oturan Dr. Salih Çakmak'ın babası Ali Çakmak dayı, kardeşi Hasan dayı, annesi Nezire Ced, Hulusi Hasan isimli bu dört kişi Akdeniz'den un satın almak için Lefkoşa'ya giderken şimdiki adı Kılıçaslan olan (eski adı Körmende) Rum çapulcular tarafından tutuklanıp Beşparmak dağlarına çıkarılıp orada işkencelere tabi tutulduktan sonra Kormacıt(Livera şimdiki adı Sadrazamköy) Asomato köylerini dolaştırıp oradan da Lefkoşa Rum hapishanesine götürüp birbuçuk ay tutuklu kalmaları ve ondan sonra serbest bırakılmalarını hiç unutamadım. Şu anda bu insanlardan üçü hakkın rahmetine kavuşmuştur. İçlerinden yalnız annem hayatta olup Akdeniz'de ikamet etmektedir. Milli mücadelede kendimi nasıl buldum. Daha onbeş yaşında ortaokul talebesiydim. Beni küçük yaşta, dul kalan rahmetli ninem almış ve ilkokulu bitirince rahmetli ninem bohçamı hazırlayıp beni Akdeniz'den o zaman Gemikonağı'nda madende çalışan eniştem ve ablamın yanına sırf tahsil yapayım diye getirmiş ve o günden bu güne halen Lefke'de koyu bir Lefke'li olarak yaşamımı sürdürmekteyim.

1963'te ben lise son sınıfta iki kardeşim de orta üçüncü sınıfta okuyorduk. Biz Lefkoşa'da yurttaki kalıyorduk. Tahtakale ve Ömeriye mahallelerinde Türkler ve Rumlar karışık yaşıyorlardı. Bu mahallede bir genelev vardı. Bir gece o mahallede bir Rum bir Türk şoförünü öldürür. Biz yurttaki kaldığımızdan kurşun sesleriyle uyandık hatta kurşunlardan bazıları yurdun camlarını delip, içeriye girdi. Ertesi günü Türk memurlar korkudan işlerine gitmediler. Başka bölgelerde de çatışmalar olur ve birçok Türk'ü vururlar. Rum polisleri yurttaki lise öğrencilerine ateş açarlar ama ölen olmaz. Bir anda tüm ada Türk-Rum çatışması başladı diye çalkalanmaya başlar. Bizim köy (Akaçalı) Lefkoşa'dan 12 mil batıda Lefkoşa-Omorfo anayolu üzerindeydi. Köylere Lefkoşa'da Rumlar Türkleri kesiyor diye abartılı haberler gidiyordu. İletişim olmadığından köylerdeki insanlar Lefkoşa'daki yakınlarından haber alamıyor ve merak ediyorlardı. Güvenlik olmadığından okullar tatil ediliyor ve Türk memurlar işlerine gitmiyorlardı. Babam bizi merak ettiğinden Lefkoşa'ya gelmek istiyordu ama annem ve akrabalarımız yollar tekin olmadığından izin vermiyorlardı. Bir gün babam evin önünde oturup güneşlenirken Omorfo-Lefkoşa seferi yapan otobüsü durdurur. Şoför bizim köylü bir Rumdu ama babamla iyi arkadaşlıklar. Babam Veysi Bey, ona güvenerek otobüse biner. Otobüs Lefkoşa'nın Baf Kapısı girişinde EOKA'cılarının barikatları ile karşılaşır. Bu EOKA'cılar birçok yerde barikat kurup geleni gideni denetliyordu. Otobüsü durdurdular ve şoföre otobüste Türk var mı diye sorarlar. Akaçalı Rum şoför aynı suyu içtikleri Türkü korumak için yoktur yanıtını verir. Arkada oturan başka fanatik bir Rum parmağıyla babamı işaret eder ve Rumlar babamı otobüsten indirip oracıkta vururlar.

Veysi Bey'in şu anda mezarı bile bulunmamaktadır. Veysi Bey sadece çocukları için gittiği Lefkoşa'da suçsuz yere öldürülmüştür. Ben ve kardeşlerim bu olaydan sonra

mevzilere alındık. Piyade tüfeği boyumuzdan uzundu. 1964'den 67'ye kadar gerek Lefkoşa'da gerekse Beşparmak Dağı'nın çeşitli mevzilerinden mücahitlik yaptık.

YALÇIN OKUT LEFKOŞA

21 Aralık 1963'te, Lefkoşa Türk Lisesi'ne gidiyordum. Bir landrover Rum polisi ve askeri gelip, Atatürk büstünü taramaya başladılar. Biz de o sırada tenefüste idik ve okul da büste yakın olduğundan dolayı, bu olayı görebiliyorduk. Daha sonra, okulun avlusundan Rum askerlerine ve polislerine taş savurmaya başladık. Bunu gören Rum polisleri, okulun avlusunda bulunan öğrencilerin üzerine kurşun yağdırmaya başladılar. Bunun üzerine yere yattık. Bu arada 8-9 kişi yaralanmıştı. Rum polisleri ve askerleri paniğe kapılıp hızla oradan ayrıldılar. Okuldaki öğretmenler yaralı talebeleri hastaneye götürdüler. Olay hemen Türk tarafında ve adada bomba gibi patlamıştı. Herkes panik içerisinde alışılmamış bu olay karşısında ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Fakat, en erken bir zamanda toparlanılmıştı. Bu olayla beraber 1963 olayları patlak verdi.

NIHAT AKTUNÇ LEFKOŞA

1960-1963 devresi Kıbrıs Cumhuriyeti devridir. 23 Aralık 1963'de Makarios, Türk tarafına bir memorandum vererek, Anayasa'daki birçok maddeyi Rumlar'ın lehine değiştirmek istedi. Bunu kabul etmeyen Türk tarafına, Rum polisi ve EOKA'cılar saldırdı. TMT, mahdut sınırlarına rağmen her bölgede Rumlara karşı çıktı. Lefkoşa'da çok kanlı savaşlar oldu.

Rumlar altı saatte Lefkoşa'yı alacaklarını söylemişlerdi , fakat bunu başaramadılar. Bu esnada ben, İş Bankası, Tanzimat sokağının komutanıydım. O esnada bir binbaşının hanımını, sekiz aylık hamile olmasına rağmen hiç acımadan öldürdüler. Çok acı günler yaşadık.

1963'de Rumlarla, Çetinkaya kulübünden karşılıklı ateş yapılırdı. Bu esnada saat 4.30'da şimdi şehit olan Salahi Şevket bana gelerek, kendisi ile nöbete kalmamı istedi. Kulüp binasından çıkarak nöbet yerine giderek, cirit hisar denilen bölgenin gişe kısmında Ledra Palace'ye açılan ateş neticesinde Salahi vuruldu. Bir buçuk saat Salahi'yi kurtarma çalışması yaptık. Yoğun ateş neticesinde Salahi'yi kurtarmak mümkün olmadı. Kardeşi Mehmet Şevket ve ben ateş içerisinde karşıya geçip Salahi'yi kucağımıza alarak, bu tarafa geçirdik. Fakat kan kaybından hastaneye giderken öldü. Yaşadığım o anı hiç unutmadım.

BEKİR DEMİRAY
LEFKOŞA

21 Aralık 1963'de olayların başladığı zaman ben Bayraktar ortaokulunda 1. sınıfa gitmekteydim. Her zamanki gibi ,ben saat 6.30 otobüsü ile Lefkoşa'ya geliyordum. Babam da işe giderdi. Bizim gibi 8-10 otobüs daha geldi, saat 7.30'dan sonra gelen arabalarla K.Kaymaklı civarında ateş açıldığı için arabalar geriye döndü. Bizim arabamız Lefkoşa'ya girdiği için, biz Lefkoşa'da kısıldık kaldık.

Otobüsümüzü şimdiki cumhurbaşkanlığının olduğu yere çektiler, o dönemde bu bina cumhurbaşkanı muavini sarayı idi. Ve cumhurbaşkanmuavini Dr. Fazıl Küçük'tü. Lefkoşa'da tutulduğumuz süre içinde, otobüste bulunan köylüler, ailesi olan ailesinin yanında kalırdı, olmayanlar ise sarayda kalır ve orda yemeklerini yerlerdi. Babam ve ben amcamın evinde kalırdık. Baf'tan gelen amcamın kayınpederi, kayınbiraderi ve kızkardeşi ile birlikte onbeş kişi bir evde kaldık. Çarpışmalar on gün boyunca devam etti, daha sonra ateşkes oldu. Biz on gün boyunca köyümüzden ne bir haber alabildik ne bir havadis, onun için köydeki ailemizin akıbetlerini merak eder dururduk. Ateşkes olduktan sonra, 11. gün Birleşmiş Milletler eskortu eşliğinde köyümüze dönebileceğimiz bildirilince bizi bir sevinç kapladı, ancak bir yandan da köyde ne gibi bir durumla karşılaşacağımızı da merak ediyorduk. Nihayet yola çıkma saati geldi ve 8-10 otobüs 3-5 taksi konvoy halinde ve eskort eşliğinde yola çıktık. Lefkoşa'dan hareket ettik ve K.Kaymaklı çıkışında polis barikatında Rum polisleri tarafından durdurulduk. En önde bizim otobüs(Cihangir otobüsü) bulunuyordu. Polis otobüsten inmemizi istedi, ancak şoförümüz Birleşmiş Milletler eskortunu gösterdi. Bunun üzerine polis B.M. askeri ile görüştü ve arabanın plakasını alarak, yolumuza devam etmemize izin verdi.

Yola çıktık, köyümüz uzaktan görünmeye başladığı zaman ovada çobanların koyunlarını otlattığını görünce, köylümüzle birbirimize sarılarak sevinç gözyaşları dökmeye başladık. Köyün yoluna döndüğümüz zaman şoförümüz korna çalmaya başladı, ovada çobanlar da tüfeklerle havaya ateş açarak, sevinç gösterisi yaptılar. Köylünün meydanda toplandığını gördük, arabadan inenler ailesi ile kucaklaşıp sevinç gözyaşı döküyordu. Ben ve babam da annem, abim ve kızkardeşimle kucaklaştık. Eve geldiğimiz zaman annem sağ salim döndüğümüz için adadığı kurbanı kesti ve kapıdan girerken kurbanın üzerinden atlayarak, alnımıza kanından sürdük,daha sonra eve girdik.Yaşadığım bu olay bende bir anı olarak kalacaktır.

**MUSTAFA KOCA
LEFKOŞA**

1969 yılında gizli dosyaların taşınması benim işimdi, bu yıl içerisinde bir gün Lefkoşa'ya giderken Rum askerleri bizi durdurdular. Arabayı yoklamaya başladılar, bu seferki dosyada çok gizli belgeler vardı. Bu belge bulunursa beni öldüreceklerini biliyordum. Bu yüzden hiç fırsat vermeden o dosya içerisindeki kağıtları alıp, buruşturup buruşturup yemeye başladım. Midem alt üst olmuştu. Mücahitlerle ilgili olan bu dosyalar çok önemliydi. Bu belgeleri bulursa bütün mücahitlerin isimlerini öğrenecekti. Bu ise bizim bölge mücahitlerinin tümünün öldürülmesi ve yaptığımız mücadelenin sonu olacaktı.

Sonuçta tüm bilgileri sakladığımız kağıtları yiyerek, imha ettim. Bu yöntemi Türkiye'ye gittiğim ve de orada bir ay eğitim aldığım zaman öğrenmiştim. Türkiye'de savaş hakkında öğrendiğimiz her bilgi Kıbrıs'a geldiğimiz zaman çok işimize yaramıştı, bunu fırsat bilerek Türkiye'ye olan şükranlarımı bildiririm. Siz gençler, birbirinize çok iyi davranın bir müddet geçer bir bakarsınız savaş yeniden başlar. Hiçbir gavur millete güvenmeyin, kendinize güvenin. Kıbrıslı ve Türk olmayla gurur duyunuz, bu ayrıcalığın farkına varınız.

MAHMUT OKDUMAN
LEFKOŞA

1963'te Planlama İnşaat Dairesinde çalıştım. Kaymaklı göçmeniyim. Kaymaklı'dan Hamitköy'e gittim. Hamitköy'de 3 ay çadırda kaldım. Lefkoşa'ya döndüğümde devlet beni memur olduğum için dağa mücahit olarak gönderdi. Deniz bölüğünde görev yapmaya başladım. Bir müddet sonra manga komutanı oldum ve karargaha alındım. İaşe ve ikmal çavuşluğu yaptım. Yoksul göçmen ve mücahitlere Türkiye'nin yolladığı iaşe dağıtımını yapardım. Savaş sırasında insanların neler çektiğini gördüm. Su bulamadığımız zaman hayvanların içtiği sudan içerdik. Çok kötü günler yaşadık. 1969'a kadar böyle devam etti. 1963'de çok şehit verdik. Kardeşimi gözlerimin önünde şehit ettiler. Beni de esir aldılar. Ama kurtulup kaçtım.

HÜSEYİN BATUMLU
LEFKOŞA

Ben aslen Matyat'lıyım ve orada oturuyorduk. 17 yaşında iken babam ölmüştü. Bizim köyde iki maden vardı ve bu madenlerden bakır çıkarılıyordu. Madenin biri köyün yukarısındaydı. Bu madenlere çalışmak için kadınlar da gelirlerdi. Örneğin bizim köye yakın olan Litonsa'nın ciraları bu madene gelip işliyorlardı. Biz de onların köyüne gidip un çıkarırdık. Yani bu Rum köyüyle ilişkilerimiz çok iyiydi. Baldızım da bu madende işliyordu. Bir hafta çalıştıktan sonra benim de orada çalışmamı istedi ve beni ikna etmeyi başardı. Ben bu işe gitmek için erkek kardeşimi ikna etmek zorunda idim. Onunla bu konuda konuştuk önce izin vermedi ben kardeşime madende günde bir şilin kazanacağımı ve eğer kendisi bana bu parayı verirse bundan vazgeçeceğimi söyleyince bana izin verdi. Madene ben gittikten sonra birkaç kadın daha geldi. İşlediğimiz madenin adı İşa (doğru)'dur. Madende çalışan Ziya Kara Hasan isminde birinin beni beğendiğini söylediler. O da Allah'ın emrine beni kardeşimden istedi ve 17 yaşında evlendim. Kocamla iki yıl daha madende çalıştık. Madenden durunca hayvancılık ve çiftçilik yaptık. O yıllarda Rumlarla iyi ilişkilerimiz oldu. Onlar bizim tarlalarımıza geliyorlar, hayvanlarımızı karıştırıp birlikte bekliyorduk.

1953 yılında Lefkoşa'da Kaymaklı bölgesine taşındık. O dönemde hükümet İngilizdi ve İngilizler bize hiçbir şekilde zarar vermediler. İngilizler hem Türklere hem de Rumlara bazı kısıtlamalar getirmişlerdi. Buna rağmen Rumlar bazen bunların dışına çıkarlardı. Örneğin Rumların panayırı olurdu İngilizler onlara hem uçaklarla hem de arabalarla gidip panayırı dağıtırlardı.

EOKA zamanında Rumlar bizleri yolda durdurup arabaları yoklardı ama evlerimizde bizi rahatsız etmezlerdi. 1963 yılında Kaymaklı bölgesini bastıklarında önceden haber aldığımız için hiçbirşey alamadan evden kaçtık ve belediyenin avlusuna oradan da bir okulun avlusuna götürüldük. Kaymaklıda kalan beş altı yatalak yaşlıyı Rumlar onları esir alıp Ciko denen yere götürdüklerini söylediler. Burada çok zor günler geçirdik. Sandalyenin üzerinde uyuyorduk. Bu halimizi gören bir tanıdık bize yorgan, yastık getirdi. Paramız olduğu halde hiçbirşey alamıyorduk çünkü yollar kapalıydı. Onbeş yirmi gün okulda kaldık. Okulun bahçesine yemekhane kuruldu. Herkes aç kalmayacak kadar birşeyler yiyordu. Oğlum Hasan'dan yirmi yirmiiki gün hiç haber alamadık. Oğlumun yanında çalıştığı Enver Bey ona bizim okulda olduğumuzu söyleyince geldi ve bizi buldu.

Ortalık biraz yatışınca evlerimize geri döndük. Burada bizi İngiliz askerleri bekliyordu.

Ve her hangi bir silah sesinde hemen olay yerine koşarlardı ve bizimle iyi ilişkiler içindeydiler.

SABRİYE ÖZDAMAR
LEFKOŞA

1963 kamyonlar geldi ve bizi yine hayvanlar gibi kamyonlara tıktılar. Ondan sonra hepimizi okullara götürdüler ve çoluk çocuğu, kadınları eve yolladılar. Bizi de tutuklayıp yine altışarlı sıraya koydular. Rumların Baypas dedikleri uzun bir yolları vardı. Bizi ellerimiz ensemizde bu yoldan koşturarak futbol sahasına götürdüler. Orada yaklaşık üç-dört bin kişi vardık . Sahanın içinde yerde yatırdık. Bize bir parça zeytin ekmek verirlerdi. Sahanın dört köşesine otomatik olarak dört silah koydular. Silahlar hep bize bakardı ve Rumlar bize geceleri sizi vuracağız diye bağırırlardı ve dozerlerle sahanın ortasını delerlerdi. Oraya bizi koymayı düşünürlerdi. Buna Rum zenginleri karşı çıktı. Çünkü Türkiye'nin onları bombalayacağından korkarlardı. On, onüç gün sonra bizi otobüslere koydular ve yeniden okullara götürdüler. Orada yüz bir gün esir olarak kaldım. Esirken Hasan diye birini de Rumlar vurmuşlardı. Daha sonra Rumlarla Türkler karşılıklı olarak esirleri değişince ben de özgürlüğüme kavuştum.

ÖZDEMİR ÖZDOĞDU
LEFKOŞA

Ben 1963'te nişanlıydım ve ailemle KüçükKaymaklı'da kalıyorduk. Bir gece ansızın Rumların harekete geçtiği haberi geldi. Gerçekten de o gece bir hareketlilik vardı. Rumlardan silah sesleri geliyordu. Rum komşularımız vardı. Evlerimiz dip dibeydi çok samimiydik. O gece bütün Rum komşularımız bize karşı çok değişmişlerdi. Biz o silahların atıldığı esnada çok korkmuştuk neye uğradığımızı şaşırđık. Gerçekleşen neydi onu bile anlayamadık. Bir ara sesler kesilir gibi olmuştu. Kapının dışına çıktık. Bir de baktık komşumuzun oğlu vuruldu. Çünkü Rumlar saçma sapan kurşun atıyordular boşta gelen kurşunlardan vurulmuştu. Biz ona bakmaya gittik, orada hiç aklımıza gelmedi biz de vurulabilirdik. Ona çıktığımızda bizi kalabalık görünce daha fazla ateş açmaya başladılar. Bu defa komşunun evine girdik. Komşunun evinin arka tarafından Lefkoşa'ya doğru kaçmaya başladık. Tekrar eve dönme imkanımız olmadı. Ev halimizle olduğu gibi yolda emekleyerek Kaymaklı Rum polisinin önünden belediye evlerine geçtik. O sırada babamı esir aldılar. Lefkoşa'da kışlık bir sinema vardı. Bizi hepimizi o sinemaya topladılar. Bize yemek falan verdiler, o geceyi orada geçirdik. Ondan sonra tanıdıklarımız vardı onlar bizi evlerine aldılar. 10-15 gün orada kaldık, 50-60 kişi hep aynı evde kalıyorduk. Gönyeli Lefkoşa arası yollar tamamen kapalıydı. Gönyeli'de kocamın ailesi vardı. Daha sonra haber geldi yollar açıldı diye biz öylelikle Gönyeli'ye geçtik ve orada yerleştik. Gönyeli'ye yerleşince kocamı askere aldılar. Ben kocamın ailesiyle birlikte Gönyeli'de kaldım. 8-10 günde bir kocam eve gelirdi. Çok zor günler geçirdik. Daha sonra çocuklarımız oldu. Bir işimiz yoktu, paramız yoktu, para kazanılmaz haldeydi ortalık. Devletin verdiği yardım paralarıyla geçiniyorduk. Ama o da herşey demek değildi. Onun için bende bir süre sonra iş bulup çalışmaya başladım. Terzilik yapıyordum. Çocuklarımla birlikte 1974'e kadar bu böyle sürdü.

REBİYE YARICI
LEFKOŞA

21.12.1963 günü, Rum polislerinin ateş açtığı ve öldürdükleri o iki Türk vardı ya ite oraya biz müdahale etmeye gittik Türk polisi olarak. Bir baktık saçımız, solumuz Rum polisleri sokağın içerisinde onları gördük. Arabada biz  kiiydik tabii ki kendi arabamızda. Orada o durumu grrkenden biz doğru Türk kesimine hareket ettik. Arkamızdan ateş açtılar. Ben hafif yaralandım, öteki iki arkadaa birey olmadı. Ondan sonra arabanın iki lastiği boaldı biz arabadan inerken yaya olarak Türk kesimine geçtik, ondan sonra Dr. Fazıl Küçük'n ikametgahına aldılar bizi.  gün orada kaldık ve ben tedavi gördüm.  günden sonra oradan ayrıldık ve tekrar görevimizin başına geldik. Bu esnada Rum Hükümeti bizi asi ilan etti ve bizi cezalandırmak için arıyordu. Sonunda iler daha da büyüdü. Kıbrıs meselesi daha da genişledi, ondan sonra da Rum Hükümeti bize birey yapmadı. Bizi radyolarda bile aradılar, ama bir sonuca varamadılar. Ve bu duruma geldi.

HÜSEYİN İEKI
LEFKOŞA

1963 yılında babam İngiliz üslerinde polislik yapıyordu ve ben o zamanlar beş yaşındaydım. 63 olaylarında Rumların bozguna uğradığını ve çok zaiyat verdiklerini duymuştuk. Bir gün tel örgünün yanında arkadaşlarımla oynarken konvoylar halinde yaralı ve ölüleri Baf'a götürdüklerini görmüştüm. O zamanlar çocuktuk, onlara bağırmaya, taşlamaya başladık. Bunları yaptığımızı gören Rumlar herhalde bizim Türk çocuğu olduğumuzu anladılar ve bize silahlarını doğrulttular. Onların o hareketlerini görünce, büyük bir heyecan ve korkuyla kaçarken, onlar da arkamızdan küfrediyorlardı. Ve onlar geçene kadar hiç dışarıya çıkmadık.

**AYŞEN DEMİR
LEFKOŞA**

1963'de Tahtakale'de bir bey ve adamı Rum EOKA'ları vurdu. Cumartesi sabahı Rum polisleri Atatürk büstüne yayılım ateşi yaptılar. Okuldaki öğretmen ve talebeler bu olaya tepki gösterdi. Bunun üstüne Rum polisler talebelere ateş açtılar burada üç talebe yaralandı. Okulda spor öğretmeni olan Altay hoca Volkswagen arabasıyla İstenganla üç landrover polis aracına ateş açtı. Ben bu arada yoldaydım ve hocanın ateş açması sayesinde kurtuldum. O an yol kesildi ve gelen gavur veryansın etti. Aynı gün yeraltı teşkilatı emir verdi ve yeraltı silahları yukarıya çıktı. Artık herkes kendi köyünü savunmaya geçti. Bu emir Pazar gecesi saat 20.00'de verildi. 26 Aralık 1963 Çarşamba Kaymaklı düşme tehlikesine girdi ve olay yerinden çıktı. Ayvasıl'ı Rumlar üç gün boyunca sıkıştırdı. Eniştem Mustafa Aşık teşkilat başkanı idi ve köyü boşalttı. Köy boşaltılırken 11 yaşındaki Ayşe adlı kız çocuğu 75 yaşındaki yaşlı bir adam ile eli silah tutan yedi teşkilat mensubu köyde kaldı. Rumlar 11 yaşındaki çocuk ile 75 yaşındaki yaşlı adamı diri diri toprağa gömdüler.

Biz teşkilatın emri ile Gönyeli'den Lefkoşa'ya takviye gittik. Oradan da Kaymaklı Rumlar tarafından fazla sarıldığı için oraya hareket ettik ve geri çekildik. Bu arada da Hüseyin Ruso şehit edildi. Kaymaklı'da halk boşalırken arkadaşlarım geri çekildi ve ben bir binada yalnız kaldım. Bu arada bir arkadaşım geldi. Beni koruması için karşıdaki Rumlara ateş açmasını istedim. Arkadaşımın beni koruması sayesinde evden çıkabildim. Bize geri çekilelim diye megafonla anons edildi. Lefkoşa'ya doğru hızla kaçtığımızda Rumlar arkamızdan yayılım ateşi açtı. Bu arada koşan yiğenim cebindeki sigarayı düşürdü, durdum ve aldım o paketi. Zaten iki karton sigaramı çaldılar o sigara bana nimetten iyidir. Lefkoşa'ya polise gittik bir akşam, poliste kaldıktan sonra ertesi günün fabrikasının başında görevlendirildim. Benimle üç arkadaş daha görevlendirildik. Bu fabrika Rumun elinden alındıydı ve biz de korumak için görevlendirildik. Perşembe günü biz orada görevliyken Altay hoca geldi. Ben o sıra doktorun evinin üstündeydim, hoca bana selam verdi. Hoca gelince eve girdi ve feryadınan evden çıktı aman yahu dedi banyonun içinde doğradılar gennilerini dedi. Ben dışarı çıktım, Rumun şarjörünü aldı. Asfaltın öbür yanında bir şarjör daha vardı onu da aldım. Halk toplandı oracığa, hastaneden doktorlar geldi.

Yürüdüğümüzde Fotalı Kaptan geldi Rumdu. Türk tarafına geçerse rahatlayacaktık. Ve bu caddeden sessizce yüzlerce kişiyi teşkilattaki adamlar geçirmeyi başardılar, ve sonra bizi Lefkoşa'da bir okula götürüp yerleştirdiler. Yanımızda hiçbir eşyamız yoktu, gittiğimiz okulda da ne yatak vardı ne de yorgan. Sıraların üzerinde yatıp kalkarak sefil bir hayat yaşadık. Herkese belli bir sayıda ekmek veriyorlardı. Çok açlık çektik ama kimse açlıktan ölmedi. 63'de bu olayları, bu acıları çekmeyenler hiçbir şeyin farkında değillerdir.

Büyük kızım o zamanlar daha üç, dört aylık evliydi. Onlar ayrı yerde oturdukları için onlardan hiç haber alamadık ve bizde hiçbir eşya olmadığı için Tahtakale'ye dönüp eşyalarımızın bir kısmını almak istedik. Çünkü yataksız yorgansız yatılmıyordu, ve o korku içerisinde de Tahtakale'ye gidip evimize girdik. Oradan birkaç parça eşya aldıktan sonra bir el arabası buldum ve ona yükledim. Ara sokaklardan kaçmaya çalışırken komşumuz Aliye Hanımın kocasının vurulduğunu gördüm. O korku içinde kaçarken, başka bir adamın alış verişi yapmış evine dönerken yine Rumlar tarafından vurulduğunu gördüm. Ve oradan

koşa koşa kaçarak Türk tarafına geçtim. Bir daha o tarafa adım bile atmadık. Allah'a çok şükür kocamda para vardı. Marmara bölgesinde bir ev bulduk. Onun içine yatak, yorgan, karyola gibi eşyalar aldık ve orada oturmaya başladık. Oğlum Halil'i Türkiye'ye okumaya gönderdik. O gittikten üç, dört ay sonra artık 63 olayları başladı. Bizim haberimiz olmadan Türkiye'de okuyan oğlumu ve onun gibi çocukları Sn. Rauf Raif Denктаş toplayarak adaya getirmiş ve onları Erenköy'e götürmüşlerdi. Tabi bizim bunlardan hiç haberimiz yoktu. Adama ihtiyaç duyduklarından dolayı getirmişlerdi. Onlara eğitim veriyorlardı. Bir müddet sonra Erenköy'e çıktıklarını haber aldık ve onunla haberleşmeye devam ettik. İki sene kadar orada kaldı. Dağların üstünde nöbet tuttu. 63'te olaylar yine devam ediyordu. Bir adam bana ondan haber gönderiyordu. Arada bir benden yiyecek istiyordu. Ona üzüm göndermiştim. Ama haber yolladı; o üzümünden bir parça bile yiyememiş, arkadaşlarına dağıtmıştı. Bu sefer bir küfe doldurarak göndermiştim, o zamanda ancak bir parça yiyebildiğini bana haber etti. Bu günleri de geçirdikten sonra Sn. Denктаş Bey onları geri Türkiye'ye gönderdi ve tahsillerini bitirip geri döndüler ve kavuştuk.

ŞERİFE ATAKAN LEFKOŞA

Yıl 1963. ben o zaman sekiz yaşımdaydım. Lefkoşa'da Dereboyu'nda oturuyorduk. Şimdiki Toros fabrikasının karşısındaki babaannemin evinde oturuyorduk. Bir gece silah sesleriyle uyandık. Annem, babam, ağabeyim ve ablalarım kalkıp dışarıya çıktılar. Ben korkudan yorganı başımdan aşağıya çekerek uyumaya çalıştım, ama ablalar gelene kadar uyuyamadım. Onlar eve döndüğünde ancak uyuyabildim. Sabah kalktığımda annem ve komşuların akşamki olayı konuştuklarını duydum. Ve Rum askerlerinin, bizim evin beş altı yüz metre ilerisinde bulunan Türk Alay Doktoru'nun evine saldırdıklarını, karısını ve çocuklarını öldürdüklerini işittim. Bir müddet sonra amcamın oğlu ile kızı geldi. Onlara da olayı anlattım. Onlar da benimle aynı yaşıydılar. Bu olayı merak ettiğimizden dolayı annemden gizli olarak, olayın olduğu eve gittik. Mücahitler evin içinde sağa sola koşuşturuyorlardı ve konuşurken duyduğumuz karşısında şaşırmiştık. Doktorun karısı ve çocuklarının banyo küvetinin içinde saklandıklarını ve orda vurularak öldürüldüklerini ve yanısıra, yanlarında bulunan ve tuvaletin içinde yaralı olarak buldukları bir kadının da olduğunu duyduk. Daha sonra o kadının evin hizmetçisi olduğunu öğrendik. Bu telaş yaşanırken, ben ve yeğenlerim onların arasından sıvıştık. Banyo odasına gittik, kapı yarı açıktı. O anda gördüğüm manzara karşısında şok oldum. Yerler ve banyo kan içindeydi. Banyonun içinde kanlı örtüler vardı. Duvarda kurşun delikleri ve dişler vardı. Başımı tavana kaldırıp baktığımda da beyinlerin tavana yapışmış olduğunu gördüm. Yerlerde ise, hamamböceklerinin gezdiğini gördüm. O sırada bir mücahit bize bağırdı ve dışarı çıkmamızı söyledi. Dışarı çıkarken çocukların terlik ve ayakkabılarının yerlere saçılmış olduğunu gördük. Ben ve yeğenlerim korku ve üzüntüyle koşarak eve gittik. Eve varınca annemle karşılaştım. Bir de ondan azar işittim. Bu olayın tesirinden günlerce hatta yıllarca kurtulamadım. Gördüğüm manzaralar devamlı gözümün önüne gelirdi. Bu yüzden çocukluğum hep korku ve çekingenlik içinde geçti. Herkesten korkardım, insanlardan çekinirdim. İçine kapanık bir çocuk olarak çocukluğumu geçirdim. Evlenene kadar içimdeki bu korku ve çekingenlik devam etti. Hala aklıma bu olay geldikçe ürperiyor, Rumlara karşı olan nefretim ve kinim gittikçe artıyor.

FETİNE ALEV ECESoy
LEFKOŞA

1963'de Tahtakale'de otururduk. Bu olay Tahtakale'den kaçmak isterken başımızdan geçti. Rumlar bize ateş açtılar ve eşim vurularak şehit oldu. Altı çocuğumla ortada kaldım. Bunlar olduktan sonra bu sefer de 1974 olayları başladı. O sıralarda oğlum okulu bitirdi ve dört ayın içinde o da şehit oldu. Yani başıma gelenler dayanılmayacak olaylar. Ama yine de milletim için şehit olduklarından dolayı memnunum.

O yıllarda Türk tarafında oturuyorduk, sonra Tahtakale'ye gittik iki sene falan orda oturduk. Tahtakale de Türk tarafıydı. Ama 63'de karışıklıklar çıkmıştı ve olaylar büyümeye başlamıştı. Kesilen, biçilen, vurulan ve ölenleri hep gördük. Bunları gördükten sonra oradan kaçmaya karar verdik. Ve beyim taşınmamız için gerekli arabayı alıp geldi. Arabayı yükledik ve gidiyorduk. Lefkoşa'ya gitmek için iki suları gibi yola çıktık. Oğlum Kemal, dama televizyon antenini sökmek için çıktığında gözetleme kulesininden birinin ona baktığını gördü. "Baba, birisi bana bakıyor" dedi. Babası da "in oğlum aşağıya" dedi. Kemal de aşağıya indi ve kamyonu bindi. Tam o sırada hareket ettik. Oğlum Kemal potinlerini unuttu ve araba durmadan atladı. Potinlerini aldı. Arabaya yetişmek için koşarken babası onu arabaya çekmek için ayağa kalktı. O esnada Olenbingos dediğimiz gözcü binasından ateş ettiler ve eşim arabadan düştü. Kemal de bunu görünce durmamız için eliyle arabaya vurdu. Ama biz de Rumlar geldiği için vurduğunu sandık. Ve durmadık. Kemal vurmaya devam etti. Şoför birşey olduğunu anladı ve kamyonu durdurdu. Orası bir anda Rumlarla doldu ve önümüzü kestiler. Bir anda düşündük ki artık buradan kurtulamayız. Bizi de öldürürler diye düşündük. Sonra Kemal arabadan atladı ve babasının yanına gitti. Zaten iki tane büyük çocuğum vardı. Diğerlerinin yaşları küçüktü. Büyük olan diğer kızım Aysel aşağıya indi. Ben de "Durun! Durun!" dedim. Ve arkaya bakınca kocamın yerde kanlar içinde yattığını gördüm. Ve ben de aşağıya indim. Kocamın yanına gittim. Onu kucağıma aldım. O sırada daha yaşıyordu. Ve bana "köpekler beni vurdular" dedi ben de sus dedim. Hepsi burda başımızda duruyorlar. Kes sesini, bizi de vuracaklar. Zaten son konuşması da oldu. Başka konuşmadı. Biz aldık onu hastaneye götürmek istedik. Rumlar "Hayır! Onu biz götüreceğiz" dediklerinde bu sefer de ben karşı çıktım ve onlara dedim ki onu burada öldüremediniz götürüp orda mı öldüreceksiniz dedim ve kesinlikle kocamı size vermeyeceğim diye bağırdım. Başladım Rumlara saldırıp, vurmaya. O kadar sinirlendim ki gözüm hiç bir şeyi görmüyordu. Yani orada beni de vursalar vuracaklardı. Ama şansım vardı ve oradan kurtulduk. Sonra kocamı onların elinden aldık ve arabaya koyduk. Bu karmaşada arabanın isviçlerin olmadığını söyledi o esnada Rumlar yine yanımıza geldiler. İyilikleri mi tuttu ne oldu bilemem isviçleri aramaya başladılar. Ve koltuğun altında buldular, bize verdiler. Sonra bize dediler " bu iki çocuk burada kalacak ve siz gideceksiniz." Yani Aysel ile Kemal'in orda kalmasını istediler. Ben hayır dedim. Ben çocuklarımı bırakıp nasıl giderim diye ağlamaya başladım. Ama şoför yapacak hiç bir şeyimizin olmadığını söyledi."Biz de burda kalıp da hepimiz mi ölelim? Yürü gidelim" dedi. Çocuklarımın arkada kaldıklarını ve ağladıklarını gördüğümde ben de ağlamaya başladım. Ama yolumuza devam ettik. Besim bey ile Halit Bey o yol üzerinden geliyorlardı ve bizim çocukları gördüler, arabalarına alarak çocuklarımı kurtarmış oldular. Bir

müddet sonra bize yolda yetiştiler ve çocuklarımı bana teslim ettiler. Kocam kucağında yatıyordu, adeta can çekişiyordu. Onu Şemsi Bey'in hastanesine götürdük ve yatırdık. Hemen üç tane doktor müdahale etti; Kaya Bey, Burhan Bey ve Şemsi Bey. Şemsi Bey dedi ki eğer onikiye kadar yaşarsa yaşar yoksa ölür. Onikiye kadar yaşadı ama sigara içtiğinden dolayı nefesi tılandı. Dr. Şemsi Bey boğazını deldi ve oradan nefes almasını sağladı. Sabahın erken saatlerine kadar yaşadı ve bir müddet sonra canını teslim etti. Ama o canını teslim etmeden önce mücahitler bizi alıp evimize götürmüşlerdi. Çünkü Şemsi Bey bana "onu alıp götüremezsiniz bırak burda kalsın" dedi. Biz de eve gittik ve saat dört sıralarında ölüm haberi geldi ve yıkıldık. Altı çocukla birlikte ortada kaldık. Bize bir parça ekmek verecek kimse yoktu. Orada burada çalışarak çocuklarımı büyüttüm. Okuyanı okuttum, okumayanı da ustaların yanına kodum çalışsınlar diye ve bugünlere geldik.

ALİYE REDİF LEFKOŞA

Ben 24-25 Aralık 1963 tarihlerinde Lefke'ye göçmen olarak gittim. Lefke halkı bizi bağrına bastı. 1 ay sonra İksero'ya eşyalarımızı almak için çağrıldık. Ondan sonra mücahit olduk. Mücahitliğimi Lefke sınırlarında yaptım. 1964'de Kurban Bayramında sabahleyin nöbetten çıktım. Küçükkaymaklı'da ikamet eden akrabalarımı merak ediyordum.

Çünkü onlardan hiçbir haber alamıyordum. Onların hayatlarından endişeliydim. Lefke sancaktarlarından izin aldım ve bana gitmememi söylediler. Ben yine de onları dinlemeyip otobüsle yola çıktım. Otobüste 28-30 civarında yolcu vardı. Lefkoşa'ya gelene kadar 9 köy vardı. Peristerona'dan sonraki köyde Rumlar yolumuzu kesmişlerdi. Bizi yoklamak amacıyla arabadan aşağıya indirdiler. Yoklamayı yaptıktan sonra bize görev kartı vererek yolumuza devam etmemizi sağladılar ve Lefkoşa'ya vardık. Şimdi Ortaköy olarak bildiğimiz eski adıyla at koşularının yapıldığı Aydimetköydeki barikatta bizi durdurdular. Otobüsten aşağıya indirilerek sıralandık. Üzerimde Suriye pasaportu vardı. Çapulcu EOKA 'cı sivil Rumlar bizi yoklamaya başladı. Yanımdaki pasaportu Rumlardan biri alarak nereye ait olduğunu sordu, ardından üzerindeki Arapça yazıların ne olduğunu sordu. Ben sessiz kaldım, yanımda bir kişi vardı. Doğancı'lı yaşlı bir adamdı. Adam bu Arap'tır dedi. Ve Rumlar hemen beni sıradan çıkardılar. Yolcular otobüse girdi.

Küçük oğlum Cemal yanımdaydı. Henüz 3-4 yaşındaydı ve korkup ağlamaya başladı. Çocuğumu da otobüse bindirerek yollattılar. Benim gözlerimi bağlayarak Rum polis karakoluna götürdüler. Beni götürüp bir odaya koydular. Yüzüme gözlerime baktılar. Rum'lardan bir tanesi içeri girip bana sigara verdi. Her an beni öldürmelerini bekliyordum.

Bir gün önce Lefke'de iki kişi kaybolmuştu. Bu iki kişi coca cola fabrikasına limon götüreceklerdi fakat geri dönmediler. Bir anda aklıma onlar geldi. Sonra bir Rum daha gelip bana bir sigara ikram etti ve karşıma oturdu. Merak etme sana birşey olmayacak dedi. Orada yarım saat kadar kaldım. Sonra gelip gözümü tekrar bağlayıp, beni aldılar. Ve kendimi Baf kapısı karakolunda buldum. Beni aşağıya indirip hemen bir odaya aldılar. Odada 3-4 tane Rum vardı. Beni oturtular ve Türklerin içinde ne aradığımı sordular. Ben de onlara karımın Türk olduğunu söyledim. Türklerle büyüdüm ve yaşıyorum ben Müslümanım dedim. Bir sessizlik hakim oldu ve bir kişi geldi. Bana kemerimle ayakkabı bağlarımı çıkartmamı söyledi. Ben de dediğini yaptım. Beni tutuklayıp nezarethaneye koydular. O gün yemek yememiştım açtım ve bayramın 1. günüydü. Küçük bir hücreydi, kapıda bir delik vardı. Baktım polisler yine geldiler. Kapıyı açtılar ve Rumlarla birlikte sakallı bir adam da vardı. Onu içeriye koydular. Sen kimsin diye sordu. Ben Lefke'liyim, Lefke'den geliyorum dedim. Ama ona karşı itimadım yoktu. Acaba beni denemek için mi bunları soruyordu. Ondan sonra bana dönüp, şunları söyledi "beni de Rumlar tuttu. Çünkü Türklere silah satıyorum". Acıktım dedim. Bana zeytin ve ekmek verdi. Ondan sonra yine polis geldi ve benim yanımda olan arkadaşı, başka birisini serbest bırakarak arkadaşımı onun odasına geçirdiler. Orada 6 oda vardı. Birbirimizi sadece delikten görebilirdik. Yanıma başka bir sakallı adam geldi ve bana nerelisin dedi. Tabi bu adamlar Rumca konuşuyorlardı. Ona Lefke'li olduğumu söyledim, o da bana Baf'lı olduğunu söyledi. Arkadaşları ile ambulanda gelirken onları durdurmuşlar, ve arkadaşını merkezi hapishaneye gönderip onu da buraya benim yanıma getirdiler. Ona adını sordum, Yusuf Hakkı dedi. Bayram nedeni ile yeni ayakkabı giymiştim. Adını unutmamak için ayakkabının altına Y ve H harflerini yazmışım. Bana merak etme

dedi. Sonra beni dışarı çıkartıp onu koydular. Yusuf Hakkı Kıbrıslı bir polisti. Rum polisler bana yürü be Türk dediler, ben de yürüdüm. Beni alıp tuvalete götürdüler. Ben soğuk ter döküyordum. Şimdi beni infe edecekler diye düşünüyordum. Tuvaletten sağ salım çıktım. Ve polis beni alıp hücreye götürdü.

Yanlışım yoksa saat on civarında kaldırdılar, bir de saat akşam sekizde beni aldılar ve beni nöbet yerine götürdüler. Bana bir kağıt imzalatmak istediler. Bu kağıt ne diye sordum. Bu kağıt bizden hiç bir şeyin olmadığına dair bir kağıttır dedi. Mecburen imzaladım. Bana kemerim ile ayakkabı bağlarımı iade ettiler. Beni alıp Menzis isminde üç yıldızlı bir adamın karşısına oturtular. Lokmacı barikatından Baf kapısına gitmem için ısrar ettiler. Ben yok dedim. Beni ya kendileri götürecekti ya da Barış Gücü vasıtasıyla geri vereceklerdi. Yanlışım yoksa Finlandiya'lı bir bayan geldi. Barış Gücündendi. Finlandiya'lı bayana tercümanlık yaptılar. Bana ingilizce bilip bilmediğimi sordu. Ben de bilmediğimi söyledim. Ben ve Finlandiya'lı bayanla birlikte Ledra Palace'a gelince Finlandiya'lı bayanla birlikte Saray önündeki polis karakoluna geldik. Herkes oradaydı. Serbest kaldığıma dair haberleri almışlardı. Beni hemen Türk polisi sorguya çekti. Türk polisine başımdan geçenleri anlattım. Daha sonra beni serbest bıraktılar. Dışarıya çıktığımda bütün kadınlar ağlıyorlardı. İçeride kimi görüp görmediğimi sordular.

MUHAMMED TAARAZİ
LEFKOŞA

Ben orman mühendisiyim. Görev yerim de Alevkayası idi. 1963'de bir volkswagen geldi. Arabın üzerinde Elvik yazısı vardı. Ayrıca doktor amblemi vardı. Karpazlı olduğum için biraz Rumca biliyordum. Onunla konuştuğumda ilk sorusu şu oldu: "Köpeklerle aranız nasıl?" Köpekle Türkleri kastediyordu. Orada çalışan Türkler hakkında bilgi sordu. Kahve ikram ettim, çevreyi gezdirdim. Fotoğraf çektik. Ayrılırken bu resimleri göndereceği adresi istedi. İsmimi sordu "Ben sizin köpek diye tanımladığınız Türklerdenim" deyince kızardı, bozardı. Bu olay Rumların bize bakış açısını göstermesi bakımından önemliydi.

20 Aralık'ı 21'e bağlayan gece Tahtakale'de iki kişi şehit edildi. 22 Aralık'ta cenazeleri yapıldı. Ledra Palace'ın karşısında Türk memurları toplandı. 23 Aralık Pazartesi günü daireye gidilecek mi, gidilmeyecek mi diye beklenildi. 18.30'da Dr. Fazıl Küçük yarın görev başı yapılacağını açıkladı. Bu olay önemlidir. Rumlar bu olayları Türklerin başlattığını ve Türkleri durdurmak için çatışmaya gidildiğini dünyaya duyururlar. Türk liderleri Rumların böyle bir çılgınlığa girişebileceklerini değerlendirmeden bizleri görev başına gönderdi. Ancak TMT olayların gelişme seyrini göz önünde bulundurarak gerekli savunma tedbirlerini almaya başladı. Yağlanmış silahlar toprak altından çıkarılıp hazırlandı. Silahlar 22 Aralık gecesi ortaya çıkmıştır. Cumartesi saat 13.00'e kadar çalıştık. Cumartesi saat 9.30 - 10.00'a doğru kilisenin çanları çalındı. Alevkayası'nda arazide çalışan Rum işçilerin büyük bir kısmı EOKA'ya mensup gençler ortadan kayboldular. Sadece birkaç yaşlı adam kaldı. Meğer o çan sesleri bir mesajdı. Oradaki yaşlılara "nereye gittiler?" diye sorduğumda "yoruldular da gittiler" dedi. Bu olayın önceden planlanmış olduğu anlaşılıyordu. Yayılda bir İngiliz kampı vardı. Bir Türk, bir Rum polisi görev yapıyordu. Sabahları oraya giderdim. Tahtakale olaylarını onlardan öğrendim. Herkes görev başındaydı. Gece arkadaşlar "Alevkayası'na çıkma" dediler ama onları dinlemeyerek Alevkayası'na çıktım. Bir olay olursa haberci gönderilecekti. Çobanların gelmesi birinin dikkatini çekmezdi. Alevkayası'nda kendi lojmanımda değil, başka lojmanda kaldım. Sabah 4.00 - 5.00'te Esentepe ve Karaağaç'dan işçi araçları sanayi bölgesine giderlerdi (Haspolat). Sabah 4.00'te gelen arabaların hepsini geri çevirdiler. Haspolat'a gitmelerine izin vermediler. Rumların hazırlığı önceden vardı.

O zaman işçi çekleri nakit olarak ödenirdi. 25 Aralık, Christmas'da işçilerin ödenmesi gerekiyordu. Pazartesi Lefkoşa'ya gelinecekti. Çekler alınsın ve işçiler ödensin diye. Rum'a telefon ettik "çekler hazır mı?" diye. Rum dedi ki: "Lefkoşa'da büyük bir savaş var". bizim hiç bir şeyden haberimiz yoktu. Fakat onların herşeyden haberi vardı. Böylece Lefkoşa'ya gidilmekten vazgeçildi. Araçların Lefkoşa'ya, sanayi bölgesine gelmesinin engellenmesi Lefkoşa'da savaş olacağının önceden bilinmesi demek ki, bir hazırlığın, Rumlar tarafından yapıldığının bir göstergesidir.

63 olayları tarihe Kanlı Noel olarak geçti. Ada'nın her tarafında küçüklü büyüklü çatışmalar başlar. Ama esas çatışma Lefkoşa'da yaşandı. Özellikle K.Kaymaklı bölgesinde yaşandı. Biliyorsunuz ki Ayvasıl katliamı da bu günlere rastlar. Bu yıllar Rumların Türk'e bakış açısının, kinin ve beyinlerinin nasıl yıkıldığının ifadesidir. Siz kendinizi düşünün, bir insanı diri diri yani sırf ırkı için kendi evlerinden toplayıp da toplu mezara koyabilir misiniz? Bunun sebebi beyin yıkamadır. Türkler şöyledir, Türkler böyledir, biz şunu yapacağız, biz bunu yapacağız diye insanların beynini fanatizmle yıkadılar ki, sonuç işte 63

Ayvasıl katliamıdır. Buna benzer olaylar 74'de de yaşandı. Taşkent, Muratağa, Sandallar, Atlılar gibi.

FAİK KOYUNCUOĞLU LEFKOŞA

Herşey 21 Aralık'ta başladı. Lefkoşa'nın Tahtakale semtinde iki Türk'ün öldürülmesi, Girne yolunda ve Kıbrıs Türk Lisesi bahçesindeki vurma olayları ve Atatürk heykelinin kurşun yağmuruna tutulması patlamaya hazır bombanın fitilini ateşleyen ilk olaylardır.

İşim Lefkoşa'da olmakla beraber, evim Lefkoşa'dan yirmiyedi kilometre uzaklıktaki bir köydeydi. Yaşadığımız ve eşimin öğretmen olarak çalıştığı Peristerona köyü karma bir köydü. Nüfusun yüzde kırkı Türk, yüzde altmış Rum olan, toprağı bereketli, yolları asfalt, evinde elektrik ve su gibi uygar gereksinimleri tamam, portakal bahçeleriyle çevrili şirin bir Akdeniz köyüydü.

21 Aralık Cumartesi günü Lefkoşa'dan evime gelmek için hazırlanırken, köye gitmenin tehlikeli olacağı Lefkoşa'da kalmam gerektiği bana bildirilmişti. Dinlemedim, gittim. Zaten olayların bu derece korkunç bir şekilde gelişeceğini en kötümser kişiler bile ummuyordu. Nihayet beklediğimiz, 1958 yaz aylarında yaşadığımız olayların benzeriydi.

Eşim yakında doğum yapacaktı. İki çocuğum, annem beni bekliyorlardı. 22 Aralık'ta bir dağ gezintisi yapmayı üç dört gün önceden kararlaştırmıştık. Bu gezintiyi başka bir haftaya bıraktık.

Pazar gününü Kıbrıs radyosundan Cuma gecesi vurulan iki Türk'ün cenaze törenlerine ait haberleri izleyerek üzüntü içinde geçirdik.

23 Aralık Pazartesi günü Lefkoşa'ya gitmek için kalktığımda, kanlı çarpışma başlamıştı. Kıbrıs radyosunun Türkçe bölümü yayın yapmıyordu. İş arkadaşlarım olan Türk memurların istasyona gidemedikleri anlaşıyordu.

Şehre çıkan bütün köy otobüsleri geri dönmüştü. Bir ateş çemberi içinde olan Lefkoşa'nın Türk semtine sağ girmek imkansızdı.

Oysa benim bu kritik saatlerde Lefkoşa'da olmam gerekiyordu. Lefkoşa'da kalmam söylenmişti dinlememiştim. Şehirden ayrılmış olmayı şimdi Kıbrıs Türkü'nün namus ve şerefini korumak için çarpışan kardeşlerimize karşı bir hainlik bir korkaklık gibi görüyor, kahroluyordum.

Ne pahasına olursa olsun, Lefkoşa'ya gitmeye karar verdim. Arabaya bindim, çocuklar uyuyordu.

Karım ağlıyordu. O anda ailemi bir daha göremeyeceğim duygusu uyandı içimde. Fakat kararımı değiştirmedim. Yola çıktım.

Lefkoşa'nın Türk semtine bir mucize olarak sağ salim girebildim. Normal yollardan gelmemiş, zaman zaman arabayı tarlaların içinden sürerek kilit noktalarını tutan EOKA'cı katilleri şaşırttım.

Lefkoşa'da önce Peristerona'ya telefon ederek şehire sağ geldiğimi, durumun çok kritik olduğunu, karımın doğumunu köyde yapmasını bildirmek için çırpındım. Telefonlar çalışmıyordu. Sesimi duyurmak imkanından yoksundum.

Lefkoşa'nın Türk semtinin bir ateş çemberi içerisinde dış dünya ile ilgisi tamamen kesilmişti. Kıbrıs Türklerinin ölüm kalım savaşı başlamıştı.

Dört beş gün uykusuz geçen birbiriyle ilgisi olmayan ve burada anlatılması gerekmeyen çeşitli işlerle uğraştım. İkinci bir mucizenin beni hayatta tuttuğu o kanlı hengamede; cebimden ayırmadığım bir deftere gördüklerimi, duyduklarımı yazmaya çalıştım.

Gerçekten gördüklerimiz, duyduklarımız, yaşadıklarımız inanılmaz olaylardı. Kıbrıs Türkleri yediden yetmişe, en modern silahlara sahip kendisinden on kat daha üstün düşmana karşı elindeki ilkel silahlarla şahlanmıştı.

Unutulmaz savaş günlerinde geceyarısından sonra Halkın Sesi basımevinin bir odasında otururken kapı açılıyor, gözleri şişmiş, saç sakal birbirine karışmış tanımadığım bir adam bizi çağırıyordu.

Basımevinin arkasındaki Tekke Bahçesi 'ne çıkıyorduk. Karanlıkta aralıksız kurşun sesleri devam ederken elimize birer kazma, kürek veriliyor ve bize "Kazın" deniyordu. İşaret edilen yerleri kazmaya çalışıyorduk. Elllerinde kazma kürekle başka adamlar da geliyor ve onlar da kazmaya başlıyorlardı.

Sıra sıra mezarlar kazıyorduk. Sedyelerin içinde durmadan şehitler getiriyorlardı. Bunları kanlı elbiseleriyle kazdığımız çukurlara gömüyorduk. Lefkoşa semalarında Türk Jet uçakları ihtar uçuşları yaptıktan sonra bir süre devam eden "Ateşkes" anlaşması günlerinde bırakılan Türk rehinelere ikisi köyden eşimin akrabaları idi.

23 Aralık'tan beri haber alamadığım aileme ait verdikleri bilgi beni perişan etti. Eşim 25 Aralık'ta sancılanmış ve yanında annem olduğu halde bu iki erkekle birlikte Lefkoşa'ya gelmeye kalkışmıştı.

Köy karakolunu ellerine geçiren Rum polisler, eşime doğum yapmak için Lefkoşa'ya gittiğine ve yolda kendilerine gerekli kolaylığı gösterileceğine dair mühürlü bir kağıt vermişlerdi.

Yol boyunca arabalarının önü kesilen iki barikatta bu kağıt işlerine yaramış ama, Yunan alayı kampı önünde iş değişmiş. Aralarında Yunan askerleri ve subayları bulunan EOKA'cılar arabalarını durdurarak eşimi ve annemi makineli tüfek tehdidi altında ve elleri havada alıp götürmüşler.

Bu olayı beraber yaşayan eşimin akrabası iki erkek, önce ölümle tehdit edilmişler, sonra Lefkoşa Hapishanesine götürülmüşler. Hapishanede kendilerine günlerce eziyet etmişler. Tırnakları sökülmüş, aç bırakılmışlar, kırbaça dövülmüşler. Nihayet serbest bırakılan rehinelere Kızıllaç'ın aracılığı ile Lefkoşa'nın Türk semtine getirilmişler.

Anlattıklarını dinlerken çılgına dönmüştüm. Annem neredeydi? Eşim ve çocuklarıma ne olmuştu?

Bilgi almak için sağa sola başvurularımdan bir sonuç çıkmadı. Telefonlar kesik, yollar kapalıydı.

Benim durumumda ailesinin bir çok ferdiyi kaybetmiş yığınla insan vardı. O bahtsız insanlarla birlikte sevdiklerimizden bir haber alabilme umudu içinde; aç, uykusuz günün yirmidört saatini Kızıllaç kamyonlarının geldiği Lefkoşa'nın Türk semtinde yeni kurulan hastanenin önünde geçiriyorduk.

Kızıllaç durmadan yaralılar, ölümler, köylerde mahsur kalmış perişan insanlar taşıyordu. Ölümlerin çoğu kokmuştu. Burnumu tıkayarak, acaba beklediklerimden biri mi diye baktığım o ölü insan yüzlerini unutmak mümkün mü?

Kafatasları parçalanmış, göğüsleri delik deşik, kimi ensesinden vurulmuş, kimi elleri bağlanarak kalleşçe öldürülmüş kaç kişiyi gördü gözlerim.

Sakat delikanlı, seksenlik imam, on yaşında kız, ihtiyar kadın, tanıdığın tanımadığın insan ölümleri... Lefkoşa Rum Hastanesinde kanları alınarak öldürülmüş Türk hastaların ölümleri...

Yollarda, evlerde yakalanıp, ırzına geçildikten sonra öldürülmüş kadınlar, kızlar...

Makineli silahlarla delik deşik edilmiş bebeklerin ölümleri...

Bütün dehşetiyle yaşadığım bu korkunç günlerden sonra 10 Ocak 1964'te anneme, eşime ve çocuklarıma kavuşabildim. Özellikle annem ve eşim tanınmaz bir haldeydiler. Annemin saçları bembeyaz olmuştu. Karım inanılmaz derecede zayıflamıştı. Bir mucize olarak hayatta kalmışlardı.

Eşim ve annem Lefkoşa Rum Hastanesinde kaldıkları süre içinde gördüklerini anlatırlar:

Bir İngiliz hemşiresinin gayreti, hayatlarını kurtarmıştı. O iyi kalpli insanı hiç unutmayacaklardı.

Türklüğümüze asla leke sürmedik. Atalarımıza layık evlatlar olduğumuzu ispatladık. Yediden yetmişe bütün Kıbrıs Türkleri; Lefkoşalılar, Larnakalılar, Limasollular, Baflılar, Mağusalılar, ayrısız gayrısız adanın her tarafındaki Türkler en ıssız köşelerde kalmış, en az nüfuslu Türk köyleri bile sayıca, silahça kendilerinden çok üstün düşman sürülerine yiğitçe karşı koydular. Kıbrıs'taki ulusal ruh şahlandı. Kıbrıs Türkleri adanın her yönünde yeni Plevne destanları yarattılar.

Biz Kıbrıslılar eskiden Türklüğümüzle gurur duyar ve "Ne Mutlu Türküm Diyene" diye düşünürdük. Şimdi ise hem Türk hem de Kıbrıslı olmakla gurur duyuyoruz. Bundan böyle "Ne Mutlu Kıbrıslı Türküm" diye söyleyeceğiz.

ÖZKER YAŞAR
LEFKOŞA

1963'te lise bir öğrencisi idim. Hafta sonunda bir gün önce lisede bir olay oldu. Öğrencilere Rum polisler kurşun attı, okul tatil oldu o gün. Pazartesi de benim sınavım vardı bütün hafta sonu çalıştım, kimya sınavıydı. Sınava giremedim Pazarı Pazartesine bağlayan gece Rumlar K.Kaymaklı'nın üzerine yürüdüler. Bana göre, şimdi o zaman öyle düşünmüyordum. K.Kaymaklı çok fazla direnç göstermeden teslim oldu. Bir kaç genç gezmeye başladı köyü terk ediyoruz diye haber verdi, TMT'ci ayakları ile apar topar ciddi bir mukavemet göstermeden Hamitköy'e gittik. Şimdiki düşünceme göre o zamanki liderlik baştaki liderlik aslında K.Kaymaklı halkını bir nevi kurbanlık olarak kullandı. Herkes evini bıraktı, kaçtı. Bu olaylarla ilgili evimizi bırakmamız , bütün eşyası ile bırakıp Hamitköy ovalarında sığıntı olarak yaşamaya başladık. Kız kardeşlerim ve annem köydeki ailelerin yanında kaldı. Biz, erkek olarak babamla ben, mevzilerde nöbet tutmaya başladık. O dönemlerde gayri resmi olarak başladık. Gidebileceğimiz başka yer yoktu. Babamın bir av tüfeği vardı, onunla nöbetleşe nöbet tutardık. Yaklaşık bir sene kadar Hamitköy'de kaldık. Bizimkilere çadır verdiler miydi? Hiç hatırlamam evde kalırlardı. Akraba değil, biri bize evini açtı sağ olsun. Bir müddet köylü elindeki olanaklarla pek fazla da yiyecek yoktu. 1-2 gece K.Kaymaklı'yı yedirebilirdi. Ondan sonra biz aç onlar aç yaşadık. Eşyasız kaldık, ta ki buzhane ve un fabrikası düşürülsün. Un fabrikası düşürülünce kadınlar bitdalar, börekler yapmaya başladılar o şekilde karnımızı doyurduk. Buzhane düşürülünce hindiler, etler gelmeye başladı. Yemek kavgası olurdu. Bir keçi sütünü millet 5 liraya alırdı. O dönemler geçti. Bizimkiler de alırdı hatta ben sütü hiç sevmezdim. Aç olduğumuz için içelim diye bizi zorlardı. Ben de bir tarafa saklanır, dökerdim. Aileme içtim numarası yapardım. Ailem aç bize birşeyler uydurmaya çalışırlardı. Tabii artık o günler geçti.

Nöbete gittiğimiz için raşın verilmeye başladı. Yardım yapıldı, bakla, un falan verilirdi. Daha kötü günler geçirdiğimiz için en azından yiyecek birşey vardı. Belirli bir dönem hiç bir şey bulamazdık. Aç kaldığımız gün çok oldu. Çünkü köylü artık elinde kalanları saklamaya başladı. Maksimum 3 gün besleyebilirlerdi bizi, denetim yoktu. Paranın değerinin kalmadığı bir dönemdi, yemeğe, almaya birşey bulamazdık. Dünyaya biz zavallıyız durumlarını göstermek için feda ettiler K.Kaymaklı'yı. Bana göre bu TMT'cilerin bir oyunuydu. Çok köy vardı direndiler ve düşmediler, bizde çok fazla kurşun atılmadan bırakıldı. Kendi evimizi bir av tüfeği ile savunmaya çalıştık. TMT'ciler bir tek kaçıyor demeye geldiler başka da görmedik. Hamitköy'e Kızılay çadır yollamaya başladı.

Ondan sonra okulların açılması söz konusu idi Lefkoşa'ya geldik. Yaklaşık bir sene okula gidilmedi bir akrabanın yanında uzun zaman sığıntı gibi iki aile yaşadık. Daha sonra biz kendimiz ev kiraladık bize ev verilmedi. Orada gayri resmi mücahitlik yaptım. Lefkoşa'ya gelince evde duramadım. Lise öğrencisiydim, zaten mücahitliğe alışmışım, resmi olarak mücahitliğe başladım. O dönemde herkes mücahit değildi bir çok gönüllü oldu bir kısmı benim gibi öğrenciydi, bir kısmı da büyüklerdi. Hatta ilginçtir lise açıldığında tahsile başladığımda sınıf öğretmenim benim mangamda erdi, benden sonra geldiği için er oldu. Ondan sonra gelen bir çok hoca askerdi. Sınıf öğretmenimden tut bir çok hocaya eğitim yaptırıldı. Lisede tahsile başlayınca gece nöbet gündüz de okula giderdik, ne öğrenciydik ne de asker çok garip bir durumdu. Biraz de genç olduğumuz için onun verdiği bir kaygısızlık vardı.

Ben Lefkoşa'ya geldiğimde ve nöbete çıktığımda beni Çağlayan bölgesinde bir yere götürdüler. Burası nöbet yeridir dediler, bu da tüfeğin dediler ve tüfeği elime verdiler. Bir baba piyade verdiler. Nasıl kullanılır dedik oracıkta bir bozdu kurdu. Elime daha ilk defa silah aldım ne ağırlığını bilirim ne bir şey. Gülle gibi silahtı. Şarjörünü kullanmasını gösterdi. Bir de bir torba kurşunu saydı verdi. Ondan sonra tüfeğin gizli emniyetini gösterdi, horoz düşürme vardı. Tabii biz çocuktuk mahallede olan çocuklar da kocaman boyumuz kadar tüfeği görünce etrafıma toplandılar. Hep beraber çoluk çocuk nöbet tutardık. İlk gece çok korkmuştum. Sebebi de silah ile gösteri yapmamdı. Çocuklar silahı göstermemi istediler biz de zaten çocuk, gösteri yapacayık güya onlar da öğrensin diye gösterdim. Hatırlarım tüfeği kurdum, yarı tetik düşürünce emniyetin girmesi lazımdı ondan sonra tekrar emniyetin girmesi için horozu çekerdim. Tuttum ya da iyi tutamadım horozunu, yarıyı geçti emniyet iğnesi tutmadı tüfeği kurmadan horozu çekince atardı. Yarıyı geçince korktum dilim tutuldu. Soğuk soğuk terler akmaya başladı çocuklara kaçın diyemedim. Nasıl yaptım bilmiyorum elim ile tuttum horozu ve yavaşlattım, patlamadı. Ondan sonra ne şarjör taşıyım ne de bomba dedim. Bana göre TMT'nin o zamanki durumu bir çete gibiydi. Disiplin ve denetim yoktu. Herkes gönüllüydü. Bizi zorla tutup götüren yoktu içimizden geldiği için, çocuktuk düşmanı vuracaktık. O düşünce ile gittik. Karşımızda bize bu işin ciddiyetini anlatacak biri yoktu ondan sonra yavaş yavaş bu konularda eğitimlerle haliyle bu toplumun içinde kendini, toplumu kurtaracak bir düzeye soktu. Ama ilk önce bir başı boşluk, bir düzensizlik vardı. Gündüz okul, akşam eğitim, gece de nöbet bu böyle dört beş sene devam etti. Mücahitlik kısacası böyle oldu. İlk, sivil elbiselerle başladık sonra üniforma verildi. O zaman yeşil değil kurşuniydi. Okul pantolonu gibi bir kıyafetti. Bir de mont vardı. Pantolon üstü monttu. Beremiz vardı komandoyduk. Siyahtı galiba bir müddet sonra şapka çıktı. Bu resmi bir elbise olmadı. Çok kısa bir süre devam etti, sivil ile üniforma karışımı bir şeydi, sonra askeriye benzer bir üniforma çıktı. Komutanlar bizi eğitmeye başladı, biz birşeyler öğrendik. 68'de ben askerlikten terhis oldum. Türkiye'ye üniversiteye gittim.

AYDIN ÖNCÜLAY
LEFKOŞA

Benim 63 anılarım daha kuvvetlidir. Çünkü kişiliğimin yetiştiği zamanlardı. Orta birdim ve 12 yaşındaydım 63 olaylarının esas başladığı gece 21'i 22 Aralık'a bağlayan gecedir. İlk olay Tahtakale dediğimiz Lefkoşa semtindeki kişilerin kurşunlanarak öldürülmesidir. Bu olay Rumlar tarafından bilinçli bir katliam olmasına karşın, bir içki aleminden sonraki bir tartışma gibi gösterilmiştir. Çarşıda halk arasında huzursuz bir hareketlenme başladı. Bu olaydan sonra 48 saate farklı alışverişler başladı. Uzun yol dediğimiz Rum çarşısından Arasta dediğimiz Türk çarşısından geçişler kapandı. Biz uzunyoldan alışveriş yapardık. Babamın Arastada dükkanı vardı. Rumların bizim tarafa geçmediğini, bizim onların tarafına hala geçtiğimizi söyledi, bu benim kafamda çok iyi yer etmişti." Niçin Rumlar bizim tarafımıza geçmez?" diye düşündüm.

Özellikle hatırladığım, Rum mahalleleri ve Türk mahalleleri ayrıydı. Rum mahallelerine gittiğimizde bizi kovalarlardı. Yetiştirirlerse vururlardı, söverlerdi. Bu yüzden Rum mahallelerinden geçmek istemezdik. Ortak alışveriş yaptığımız marketler, kuaförler vardı. K.Kaymaklı'da kadın kuaför yoktu. Bayram zamanında babamın alışkanlığıydı bizi annemle beraber kuaföre yollardı. Saçımız yapılsın diye dolma yapardık. Biz kuaföre giderken annem köşede durup Marino dediğimiz bir Rum kadına seslenir, çocuklara gözlemcilik yaptırır bize arka çıkardı. Biri bize birşey söylediğinde bizi korurdu. Öyle bir gerginliğimiz vardı.

63 olaylarında en çok hafızamda yer eden olay orta okula gelmek için köyden çıktık. Babamın o zaman bisikleti vardı. Beni şimdiki Selen otoparkın olduğu yerdeki binaya bıraktı. Yani okula bıraktı. Kendi dükkanına gitti, dükkanını açtı. 10.00 - 10.30 civarında tenefüs saati idi kurşun sesleri duyduk. Şimdiki LTL binasının yerinde erkek lisesi binası vardı. Motorsikletin üzerindeki Rumlar okuldaki gençlere silah açtı. Yani çatışmanın alevlendiği esas olay bu idi. Öğrenciler kaçışmaya başlayınca bir panik başladı, dükkan sahipleri sokaklara döküldü. Herkes dükkanını kapatıp çocuklarını almaya başladı, surlar içi hep Türk'tü. Sanıyorum 5-6 dakika sonra babam bahçede bisikletle beni arıyordu. Kargaşa çıktığını söyledi. Biz Lefkoşa'yı bisikletle geçip evimize sığındık. Lefkoşa'yı 63 olaylarındaki son şekli ile o gün gördüm. Eve geldiğimiz anda bir baktım Ruso'nun meydanı olan köy şu anda arada kaldı. Köy meydanındaki sokak bizim sokaktı. Herkes alışveriş yapardı. Fırından ekmek alırlardı. Silahlanma başladı, herkes bir korku ile av tüfeğini aldı. Gençlere sınır evlerde bekçilik görevi verildi. Rumlar bize saldırabilirdi. Köyün nüfusunu hatırlamıyorum ama herhalde yüz hanelik bir köydük. Yangıncı olan Hüseyin amca Recis fabrikasında bekleyecekti. Rahmetli Ruso babama nereye gideceğini sordu. Babam da silah verirsiniz gideceğini söyledi, babam mezarlık arkasında nöbet bekleyecekti. Bu şekilde fırındaki ekmek alışverişi sırasında babamın erkeklerle konuşmasını duydum ve köyde bir panik yaşandığını, savaşın başlayacağını anladım. Eve geldiğimde annem toparlanırdı. Un ve şeker almamızı istedi, savaş çıkacaktı. Millet bakkala koşturdu. 21'inden itibaren 23'ünde öğrencileri silahlanması olayı ile herkese bir savaşı çağırıyordu. K.Kaymaklı'da özellikle hava karardıktan sonra silah sesleri duyuldu. Rumlar bize Büyükkaymaklı ile Lefkoşa Küçükkaymaklı Türk bölgesine silahlar açtılar. İki gün köyümüz kendini savunmaya çalıştı. 25 Aralık saat 21.00 gibi köşe başında oturan rahmetli Huriye ebemiz mahallenin boşaltıldığını, herkesin köyü terk ettiğini bildirdi. Hamitköy'e kaçıyorlardı. Biz de toparlanmaya başladık, abim Namık Kemal'de okuyordu ve Mağusa'da yatılı kalıyordu. Ablam öğretmendi, ama tayini çıkmadığı

için evdeydi. Hiç unutmam mahalleli ile konuştuk ve köyü terk etmeye karar verdik. O zaman çok iyi hatırlarım üzerimde kareli bir iskoç etek vardı ve diz altı çorap giymiştim. Sokaklarda kalırık, yatırık diye üşüyeceğimi düşündüm ve abimin pantolonunu giydim. Paçalarını katladım. Arkasına iki tane kazağımın üstüne ceplerine bakmadan abimin ceketini giydim bir de kapişonlu yağmurluk. Ablam bana bağırdı bu kıyafetle koşamazsın Rumlar seni yakalar dedi. Ben üşüyüp ölmektense Rumlar beni yakalasın daha iyi dedim. Biz o arada karşı komşumuzun evde olduklarını fark ettik. Devamlı silah sesleri vardı. Hiç unutmam bu kurşun yağmuru altında babam köşeye fırıncıya gitti. Bir şeyler öğrenmek için yanımıza ekmek almamızı söyledi, kaçmaya hazır olalım diye. Yanıma yarım ekmek aldığımı hatırlarım, annem zeytin falan vermek istedi ben yalnız ekmek yeter su da içer doyarım dedim. Ablam herkes can derdinde, siz yemek derdinde dedi ve annemin aklına paramızı üstümüze almak geldi. Ben o zaman öğrendim annemin çarşafların altında yığınla parası olduğunu. Parayı aldı koynuna koydu, altınları da aldı. Sizin cehizleriniz dedi, üzerine iki kat palto giydi hava soğuktu. Babam eve geldi köyde kimse kalmamıştı. 5-6 ev kalmış dedi, herkes kaçmış, fırında bir tek bekçi kalmıştı, bekçi babama acele edin Cemal dayım Yunan askerleri geldi evleri boşaltır dedi. Diğer mahallelerden yaklaşırlar kaçın dedi. Annem babama paraları aldığımı söyledi, babam da bizi öldürmeyeceklerse de bunlar yüzünden öldürecekler dedi. Annem o telaşla hepsini bahçeye attı, artık hiç cehizimiz kalmadı hepsi Ruma kaldı bize sakladığı altınlar gelmedi.

Bitişik evde amcamların evi vardı, amcam rahmetlik olduğu için evde yengem vardı, annesi ve yeğenim Ayşe ile kalırdı. Hemen onları aradı, beraber kaçalım diye. Karşı evde kadının kocası Rumları karşılamaya gitti iki tüfeği ile, kadın yedi çocuğu ile evde yalnız kaldı. Hepimiz çocukları bölüşüp aldık, çoluk çocuğu önümüze kattık. Bahçelerden duvarlardan atlayıp kaçacağız, yanılmıyorsam 4-5 duvar atladık. Yunan askerlerinin seslerini duyduk, o ağlayan, bağıran çocuklar bir anda sustu, annem susun bizi öldürecekler dedi. Yalnız o kadın 6-7 aylık bebeğini sussun diye göğsüne tuttu. Yunan askerleri aktarma yapardı. O caddeyi nasıl geçtik hiç hatırlamam, askerler kaçtıktan sonra karşıdakiler bize işaret etti askerler gitti diye. Biz 20-25 kişilik bir grup olduk. Küçükkaymaklı'nın Hamitköy'e gidecek olan ana cadde Bağdat caddesindeki Ruso anıtının olduğu cadde ondan sonraki en son ev imamın evi idi. İmamın evinin duvarından atlayınca şok olduk. Meğer köydeki herkes o eve toplanmış. O ev sınır evi idi, mutfak odalarında, banyonun içinde insanlar otururdu. Ben tabii çocuk olduğum için odaları dolaşmaya başladım. Okuldan arkadaşlarımı ararım, kimler var diye bakarım, arkadaşlarımın bazılarını buldum.

Bir kısmı Hamitköy'e kaçmış, kaçamayanlar kalmış. İki katlı idi ev, üst katında iki tane asker vardı silah sesleri duyulunca Rumların yaklaştığını anladık. Hiç sesinizi çıkarmayın dediler. Sonra bahçeye uzanıp baktım, üç tane süngü gider gelirdi. Kimdir bunlar diye sorduğumda Rum askeridir sus dediler yanlış hatırlamıyorum, saat 24.00'te vardık o eve, 2.30'a kadar orada oturduk meğer Rum askerleri Sampson'un köye giriş yapmasını beklerlermiş. Bir anda kapılar gümbür gümbür vuruldu, açın Türk askerleri sizi kurtarmaya geldik dediler. Meğer o Sampson'un bizzat kendisiymiş. Çok güzel Türkçe konuşurdu. Huriye hanım kaçın bizimkiler geldi dedi ve bir anda kapıyı açtı. Askerler bizi dipçiklerle iteklemeye başladı. Aman bizi öldürecekler diye herkes bağırmaya başladı. Herkesin çıldırdığını sandım ve ben de ağlamaya başladım. Bizi sıra halinde itmeye çalışıyorlardı. İki kişi giderse çekerek arkaya alırlardı. Dışarıya çıktığımızda bir grup insan elleri başlarında çömeli otururlar ne olacağını bilmez sırtı askere bakar bekler. Bir ağlama, bir hengame dışardakileri susturdular, içerdekiler duymadığı için kapılar açıldı. O şekilde dışarı çıktık. Üzerimizi aradılar, çantalar cepler arandı. Abimin giydiğim ceketinin içinden bir kurşun kalem ve iskambil kağıdı çıktı, hiç unutmam iki tokat yedim yüzüme, ne vurun dedim. Boynum kırıldı zannettim. Babam sus dedi, ağlarım bağırırım, bunlara yazı yazacağını zannetti dedi. Babam Rumca bilirdi. Babamı yanımızdan aldılar. Bir tarafa kadınlar ve çocuklar, bir tarafa erkekler iteklenirdi. Biz o köyün

en son kenarındaki, son evdeki sokağın yanından başlayarak ana caddelerin meydanından gece gece Büyükkaymaklı'ya getirilinceye kadar üçyüz kişi olduk. Gittikçe çoğaldık, meğer onların içerisinde şimdiki Yenişehir bölgesi, Kızılbaş bölgesinden gelen Türk aileleri de vardı. Mahallelerden toplattılar ve Küçükkaymaklı'ya doğru yürüttüler. Büyükkaymaklı sınırına gelince saat 04.30 civarıydı, iki kamyon geldi ve kapalı otobüsler. Kapalı otobüslere erkekleri bindirdiler. O arada çok bağırانları susturmak için silah atarlardı, ayaklarımızın içinden kurşunlar geçerdı, kimin vurulduğunu anlayamazdık, birkaç kişi yere düştü. Mesela Alev Hanım kalçasından yaralandı, iki üç tane kurşun yedi, onu hemen ambulansa koyup Rum Hastanesine götürdüler. K adını eşi Hamitköy'e kaçmayı başarmış. Sinir krizi geçirenler, bağırانları tokatlayıp uyandırırلardı. Bizi kenara ittiler, kamyonlara koydular, nereye gideceğimizi bilmiyorduk.

Recis fabrikasına vardık. Orda dondurma yapılırdı. Bizi dondurucuya ittiler, herkes bağırmaya başladı öleceğiz diye. Bu arada erkeklerin iki tane otobüsü vardı bir tanesi kayboldu, bir tanesinden de bazıları indi. Meğer biz toplanırken ayırım yapılmış. O insanlar artık geri gelmedi. Genç olanları, eli silah tutanları öldürdüler. Yaşlı olanları, savaşamayacak olanları bıraktılar. Dondurucuda yirmi dakika kaldık. Soğuktan çenelerimiz vurmaya başladı. Yirmi dakika bize iki saat gibi geldi, hepimiz ağlarız öleceğiz diye, birbirimize sarılırız, ellerimizi ovuştururuz. Kapıyı açtılar, silahları dipçikleriyle iteklenerek dışarıya çıkarıldık ve bizi başka otobüslere bindirdiler. Sokaklar insan dolu, ciralar, erkekler, ellerinde taşlar sopalar bello Türkler diye bağırانlar, tükürürler, parmak verirler, pis laf söylerler, istavrozu öperler ve bize karşı tükürürlerdi. Hakaret yağmuru altında sokaklardan geçildi. Önde bir kısım oturulacak yer vardı, ondan sonra geride biraz daha yüksek betonla dökülmüş basamaklı loca dediğimiz kısımlar vardı. Bizi sandalyelere oturtmadılar, betonların üzerine oturttular. Çocuklardan, yaşlılardan sandalyeye oturanları dipçiklerle arka kısma ittiler. O arada biz farkettik başka köylerden gelen Türkler vardı. Yanılmıyorsam biz gecenin 22.00'a kadar bekledik, acıktık, susadık bize hiçbirşey vermediler. Bezini kirleten küçük bir bebek vardı. Yaşlı bir kadın pamuklu bir iç çamaşırını giyerdi, o zamanlar öyleydi, o yaşlı kadın torunu için iç çamaşırını kesti, çocuğa bez diye koydu. O Yunan askerlerine bezi nere koyalım diye sorduğunda kadını itekleyerek sinemanın tuvaletine kadar götürdüler, çocuğunu yanına almasına izin vermediler. Bezi atıp geri geldiler. Saat 03.00'da otobüsler geldi, bizi bindirdiler yanımızda Rumca bilenler vardı, Rum kesiminde çalışan insanlar vardı. Rumlar ve Türkler ortak çalışırلardı. Bu ortak iş yerlerindeki arkadaşlarına rastlayınca bilgi almak istediler, orda bazı Rumlardan öğrendiklerine göre bizi esir aldıklarını, ancak öldürmeyeceklerini, diğer Türklerin esir aldığı Rum esirle takas edileceğimizi öğrendik. O arada biz bunun Rumların bir aldatmacası olduğunu düşünüp , inanmadık. Herkes ağladı, bizi öldüreceklerini düşündük. Bizi Cikko manastırına götürdüler. Papazların eğitildiği bir okuldu. O zamanın manastırı bize üniversite gibi geldi. Bir baktık o manastırın bir kısmı Yunan askeri tarafından kullanılıyor ve 25 Aralık noellerinin günüydü, içki içiyorlar, eğleniyorlardı. Bizi sınıflara doldurdular, sıraların sandalyelerin üzerine oturduk. Sabaha kadar kapılar açık kaldı, camları zorla kapattık, önce camlar da açıktı. Aralık ayı, kışın ortası hava soğuktu donuyorduk. Neşe Hanım diye biri vardı, Rum tarafında pasaport dairesinde işlerdi, Rumcası iyiydi. O kadın Yunan askerlerine karşı çıktı, hastamız var, çocuğumuz var dedik ve pencereleri kapattırdık. Otuzbeş kişinin eğitim gördüğü bir sınıfa biz 60 -70 kişi girdik. Sandalyeler yetmedi, sıraların üzerine oturduk. Bir süre sonra odalara 10 - 15 tane battaniye atıldı. Yetiştiren kaptı, örtündü. Yetiştirmeyen kaldı, çocuklara, yaşlılara dağıtmaya çalıştık. Sabaha kadar o gece hiç uyumadık. Bir ara baktım bir grup insan battaniyelere sarılı bir şeyler yapar. Meğer aramızda olan hanımlardan birinin küçücük bir cep radyosu varmış. Onunla Bayrak radyosunu buldular ve birşeyler öğrenmeye çalıştılar. Radyonun olduğunu biz o gün öğrendik 26'sının sabahı. Kemal Tunç, bayrak bayrak anonsuyla haberleri verirdi. Bu radyodan olayları takip etmeye çalışırız, 2 - 3 kişi kapıda bekçilik yapardı, askerler koridora gelir gider yürüyüş yaparlardı.

Sabah saat 09.00 gibiydi, bir kova su geldi ve ortaya kondu. O kovanın içine hepimizin nasıl saldırdığımızı hiç unutamam. Kimisi elini, kimisi başını sokar, saçından başından çocukları kovanın içinden çekildiğini hatırlarım. Ben suya gittim ama uzanıp içemedim. Aklıma suya yüzünü uzatanların içine sümüğünü bıraktığı geldi, iğrendim içemedim. Susuzluktan ölüyorum ama istemem dedim. Neşe Hanım bizim sözcümüz gibi kapıya gider askerlerle konuşmaya çalışırdı. Ekmek istedik, gelecek dendi bize. Öğleye yakın geceden yarım kalmış, askerlerin tüketemediği ekmekler bize geldi. Kimisi ellenmiş, kimisi ısırlmış vaziyette ekmekler. Biz kendi aramızda organize olduk ve herkese bir parça bir şey vermeye çalıştık. Yemekleri öğretmen masasının üstüne koyduk ve bölüştük. Bir kap zeytin geldi, herkese ikişer zeytin verildi. İlk yediğimiz yemek bu oldu. Zeytini yeyince susadık, herkesin tuvalet ihtiyacı geldi, benim de tuvalete gitmem lazımdı. Annem askerlerin bana birşey yapmasından korkardı. Zehra yengemin görümcesi götürdü. Bizi üç asker, iki kişiyi dipçikleterek tuvalete götürdü, kapı açık kalacak dediler. Ben kapı açık nasıl yapayım? Zorla kapattırdık, ilk orda elimi yıkadım ve çeşmeden su içtim, içilmez dediler acıymış dediler ama ben içtim. Susadıydım tadını hatırlamam. Bir de bize akşamüstü 17.30'da yemek verildi, yine askerlerden kalan yemeklerle bizi beslemeye başladılar. Biz iki gün hiç aşağıya indirilmedik. Üst kattaki sınıfta kaldık. 29'unda bizi bahçeye indirdiler güneşlenmek için. Niçin bahçeye çıktığımızı anlamadık. Meğer Türk uçakları ihtar uçuşu yapmışlar. İhtar uçuşu sırasında Yunan askerleri ortalığı boş bıraktı ve bazı odalar dışarıya çıktı. Askerler inin aşağıya dediler ve kendileri saklandı. Biz orada yalnız kaldık hiç Yunan askeri yoktu. İhtar uçuşu sırasında Erenköy askerlerine sigara atılmış.

Sonradan öğrendik hemen yanımızda İngiliz üslerinde çalışanların lojmanları vardı. Orada aileler olurdu. Orada bir İngiliz kadın çamaşır sererken Cikko manastırında şiiroların çalıştığını görmüş, tellere yaklaşıp bakmış, meğer bizden ayırdıkları erkekleri çukurlara doldururlarmış, kadın bunu görünce kocası vasıtasıyla basına duyurmuş. Biz gazetelere çıktık. Cikko manastırında Türkler diye. İngiliz askerlerinin aracılığıyla basın geldi ve bizi görüntülediler. Hemen 30'unda bize normal yemek geldi. Nedeni ise Türkiye'ye ve Yunanistan'a bilgi vermek için heyet gelecekti. Biz o okulda 12 oda insandık. İki odaya yemek dağıtılmış, tesadüfen bizim oda da gösteri yapılacak odalardandı. Patates fırın kebabı yedik. Ayın 31'inde serbest bırakıldık ama onu da anlayamadık. Otobüsler geldi, bize bineceğimiz söylendi, bizi öldürecekler diye ağlayıp bağırانlar vardı. Otobüse bindikten sonra merak etmememizi, Türk tarafına götüreceklerini ve Türk tarafındaki Rum esirlerle takas edileceğimizi söylediler. Biz Girne kapısına gelinceye kadar inanmadık. Atatürk heykelini görünce anladık. Türk mahallelerinden geçmişiz ama tanımadık. Bizim okul, şimdiki Selen oto park yeri bizi oraya indirdiler. Barış gücü askerlerine bizi bıraktılar. Basın orada idi, artık şükretmeye başladık. 25 - 30 Aralık arası ben babamı ilk kez orada gördüm, kimse tanıdıklarının sağ olup olmadığını bilemezdi. Herkes yakınına aradı, askerlikle ilgisi olmayan, avcı olmayan, eli silah tutmayan erkekler kurtuldu, diğerleri öldü. Erkeklerle sorgulama yapıldığını sonradan öğrendik. Abimi babama çok sormuşlar Mağusa'da kalırdı. Teyzemle eniştem Lefkoşa'da idi ve bizi almaya geldiler. Bir çok insan kocasının kayıp olduğunu o gün anladı. Ben neyin ne olduğunun farkında değildim. Teyzemize sarıldım. O günün fotoğrafı da var. B benim yüzüm gözüm kapkara ve kaşım çatık çıktı. İnsanlara gülmeyi unutturdular, yaşadığımızı sevindik ve ağlamaya başladık. Ben teyzeme çok acıktım dedim. Babam gelmek istemezdi ama eniştem bizi bırakmadı ve bizi evlerine götürdüler. Üstüm başım perişandı, teyzem nedir bu kıyafetinin hali dedi. O zaman üstüme baktım, pislik içindeydim, abimin pantolonunun dizleri delinmiş. Saçımız başımız darmadağın, hemen banyoya girdik. Hiç unutmam banyodan çıkmak istemedim. Teyzem bize kıyafet buldu, onunda hep oğlu vardı pantolon kazak giydik. İlk yemeğimiz mercimek çorbasıydı. 3 - 4 kap yedim, annem artık mide fesadından ölecekti dedi. Teyzem çok ağladı. Hiç böyle açlık görmedim dedi. O geceyi oturarak geçirdik ve konuştuk. O günden sonra babam araştırmaya

başladı, evimiz ne durumdaydı bilmiyorduk. Polislerden kayıt alıp evlerine gidip eşya kurtaranlar olduğunu öğrenince, esirlikten kurtulduğumuzun 5. günü 5 Ocak galiba babamla evimize gittik. Ben de gelmek istedim.

Eve gittiğimizde sokaklar eşya dolu, kırık dökük bir haldeydi. Ben esir olduktan sonra bandoflarımın burunları delindi. Teyzem bana oğlunun botlarını verdi. İyi ki bot giymişim. Rumlar evlere girmiş herşeyi kırıp dökmüşler. Köşedeki polise izin kağıdını gösterip girdik. Küçük bir kamyonet ile gitmiştik. Onun sığıdığı kadar, koltuklarımızı ve karyolalarımızı aldık bir de dolap sağlam bulduk. Diğer eşyalar kırılmıştı. Annemin güzel bir cam büfesi vardı param parça idi. Elbiseler sokaklara dökülmüştü, hiç elbise alamadık. Annemizin bize sakladığı cehizlik çarşaf lar yoktu, biz kullandığımız çarşaf ları aldık. Duvarlardan bir kaç resim aldık. Kamyon küçüktü tekrar gelip alabileceğimizi düşündük ama ertesi gün yollar kapandı. Ondan sonra öğrendik, evler hep yanmıştı. Babam bize haber vermeden evin yanmış halini de gidip gördü. Bu şekilde 63 olaylarından biz hayatımızı kurtardık ve göçmen olarak geldik. Evi olmayanlara zaman içerisinde şimdiki Kızılay göçmen evleri gösterildi, ambarlar gösterildi. Daha sonra Yenişehir'de Rumların terk ettikleri evlerin bir kısmı gösterildi. Aileleri o şekilde yerleştirdiler ve bize karneler verildi. Onunla un, şeker, pirinç alırdık, parasız verirlerdi, devletin bize yardımı idi. Haftada iki gün verilirdi, göçmene katkıydı. Meyve sebze yoktu, sadece ana yiyecekler verilirdi. Teyzemde üç buçuk ay kaldıktan sonra nenemin evine taşındık bize miras kalmıştı. O eski evde kira vermeden kaldık, başka eve çıkmadık masraf olmasın diye. Abimi galiba Şubat ayında gördük. Yollar kontrol altındaydı ve ulaşım yoktu. Mağusa ile Lefkoşa arasında ulaşım yoktu. Girne tamamıyla Türklerden arındı. Boğaz ve üstü Türklerin gidemeyeceği bir bölge oldu. Türkler biraz daha abluka altına alınmış oldu ve Rumlardan arınmış olduk. 11 yıl boyunca köyler arası seyahatler Rum polislerinin kontrolü altındaydı. Eğer memnun kalırlarsa çantaları aradıktan sonra geçmemize izin verirlerdi. Ama çantada gazete veya mektup olursa şüphelendiğini evine yolları. Seni seyahatinden kısıtlardı. 11 yıl içinde Türkler Rumların istediği yerlere girebildi bazı yerlerden muaf tutuldu.

Onun arkasından bir takım baskılar başladı. Rum tarafında çalışan Türkler işsiz kaldı ve Türk tarafında işsizlik başladı. Eğitimde etkilenmeler oldu. 63 olaylarında bir sene okullar kapalı kaldı. Köylerde kalan arkadaşlarımız Lefkoşa'ya gelemeyi için sınıfta kalmış gibi oldu. Bir sınav yaparak başarılı olanları bir üst sınıfa aldılar. O şekilde tahsilimize devam ettik. Abim liseyi bitirince mücahit yazıldı. Bizimkiler artık gençlere askerlik eğitimi vermek istedi. Mecburi askerlik yoktu, lise öğrencisi iken mücahitlik yaparlardı. Yaralanan yengemin gelini biz esirken sedyeyle geri geldi. Ondan sonra o kadıncağz göçmen evlerinde senelerce bakım gördü. Şimdi hala ayağında aksama var. Adalelerinde parçalanma oldu.

ZÜHRE MINDIKOĞLU
LEFKOŞA

O vakit Gaymaklı'da otururduk. Yeğenimin oğlu Hüseyin Ruso'dan haber geldi. Dedi ki "gözünüzü açın Rumlar böğce (bu gece) Gaymaklı'yı basmayı düşünür". Bunun üzerine, gonu gomuşuyu bir telaş aldı. Gomuşunun oğlu İbrahim geldi. Gocamın silahını istedi. Gocam da "ben yaşlıyım, gullanamam al sen gullan" dedi. Bunu duyan kızım oyuncak tüfeğini alıp yastığın altına goyarak yatağına uzandı. Ne be dedim genne (kendine), napacan onu. Kızım da dedi bana, "onlar bunu gerçek tüfek zannedecek da gorgudacayım gendilerini." O gecemiz korku ve bekleyiş içinde geçti. Zannedersam edrafta gözcüler mi ne varıdı bizim, birbirleriynan da haberleşirlerdi, galiba saat yedi gibi gözcüler bize haber eddi. Hade kaçın da(Hadi kaçın da) Rumlar gelir. Biz da o aceleynan, ne bulduysak dagdık üsdümüze, hiçbişey almadan aceleynan gaşdık evden. Biri iki buçuk, o biri onbir yaşında iki kızımı aldım gucağıma, gonu gomuşuynan beraber giddik, nere gidellarsalar. E öyle bir yerde toplandık, asıl gavırın(gavurun) ağzında. O gadar yakın, gavır ısılk çalsa duyacam, ben çalsam o duyacak. Dedim vallahi buraşda (burada) galırsak bulacaglar bizi, gakın (kalkın) hade gaçalım. Bir kaç gişi garşı çıgdıysa da, ben dedim vallahi gaçıyom isdeyen gelsin. Biraz daha oyanda da gardaşımın evi varıdı. Çıgdık gocamınan oraşdan yörüdük oyanı taraf, giderkan dayımın çocukları gördü bizi, "aman hala gelin içeri girin" deyip aldılar bizi. Daha sonraları bizimkiler gelip, hepimizi alıp, Girnekapının garşısındaki Çiçek Sinemasına yerleştirdiler. Onun içinde yaddıg gagdıg sabah oldu, bagdıg kapının önünde gaşalarınan (kasalarla)yiyecek, çok acıgıydıdık amma hiçbirimiz de tokenmadık. Zannetdig Rumlar getirdi de zehirleyceg bizi.

Meyersam bizimkiler getirmiş, gakınca yeylim diye da uyuruk diye seslenmediler bize. Öylen gene geldiler yemek getirsinner da o vakit öğrendik biz, ne be dediler bize yemediniz bunnarı, biz da başga yemek getirdik. Neyisa o sinemada üç gün üç gece yaddıg gagdıg, sırasında güldüg, vakit oldu ağladık. Üç günden sonra, iki otobüs geldi, bizi oradan alıp Sarayönünün orda bir camiye götürdü. İki gece de orada galdık amma, camide yatıp gakma günahdır diye, ondan da aldılar bizi şimdiki mahgemelere, biriki gece de onda galdık. Sonra bizi işçiler birliğinin olduğı yere götürdüler. Hiç unutmam, bir palto gördüm bir gadının üsdünde, aha benim da varıdı şimdi hiçbirşeyimiz yok üsdümüzde başımızda. İçimden geldi vallahi adlayım orda aşşağa. O saat başladım gomuşayım gendi gendime, bagdım gocam geldi yanıma, noldu dedi, dedim işde böyle maraz ederim, aha galmadı hiçbişeyimiz adlayıyordum aşşağa. E be kadın dedi bana. "hade gendini düşünmen beni hem çocuklarını da düşünmen?" Neyisa uzun uzun gomuşduk gocaynan oraşda, rahat eddim biraz. Benden daha kötüler de varıdı onun içinde, benda döndüm, başladım onnara yardım edeyim, desdeg olayım. Birbirimize yardım eddik, bir kaç gün da onun içinde geçirdik. Ondan sonra bizi Atatürk okuluna götürdüler yirmi gün da onda galdık. Nihayet yol açıldı. Gocamınan ben, madem dedik yollar açıldı gidelim Mandirez'e (Hamitköy), bir evimiz de onda varıdı. Çıgdık yola gidelim, yolda giderkan Rumlar çıgdı önümüze. Benim goca İsa Bey, çok eyi Rumca bilirdi. Başladılar, Rumlarınan, İsa Beyi gomuşmaya. Mandirez'e gidiyorum desek, öldürecekler bizi, çünkü Mandirez'de bir kaç Rum öldürölmüş. İsa Bey da dedi Sıhariye gidiyoruz aha dağın üsdüne. Onda Rumlar olduğı için bize güvendiler, bıragdılar geçelim. Geçdik geldik Mandirez'e evimize. Evimiz yükseğidi, görünürdü Gaymaklı te ondan. Gördüm şu yanar evim cayır cayır. O saat düşdüm yere galdım. O zamandan beridir tansiyon geldi bana hala da çekerim. En sonunda istedik çocuğumuzu okusun da ev dudduk Ortaköy'den uzun zaman galdık orda, daha sonra da Lefkoşa'dan ev aldım, o günden bura hep bunda oturdum.

**FATMA İSA ERCİYAS
LEFKOŞA**

1963'de biz Limasol'dan kaçmayı başardık ve Lefkoşa'ya gelip bir eve yerleştik. Kız kardeşim Neşe de bizimle kalıyordu. Onun kocası Hüseyin mücahitti. Rumlar, her tarafı kurşunlamaya başladılar ve bizim eve de kurşunlar girdi. Evimiz ateş aldı ve yanmaya başladı. Neşe'nin iki oğlu da yataklarında yatıyorlardı. Ben, pencereden aşağı atladım. Rumlar hâlâ daha kurşunlamaya devam ediyorlardı. Daha sonra Neşe, çocukları alarak zar zor dışarı çıkmayı başardı ama ev yandı.

**HİFSİYE ALKAN
LEFKOŞA**

Rumların Türk Bölgesine ateş açmasıyla evlerimizden daha içerdeki evlere gitmemiz istendi. Rastgele girdiğimiz evlerde 15 gün kadar kaldık. Burası Minnoş'un karşısına rast gelen evlerden biriydi (Ayluka Bölgesi). Mücahitlerin izin vermesiyle tekrar evimize döndük. Olduğumuz yerden yalnız silah sesleri duyuyorduk.

Bölgemiz surlar içi olduğundan Rumlarla karşı karşıya gelmedik.

ALİYE GÖKSUN
LEFKOŞA

Olaylar nedeniyle Örf-i İdare ilan edilmişti. Bu yüzden 1958 yılından 1960 yılına kadar Rum kesimine geçemedik. 1960 yılında Cumhuriyet kurulduktan sonra da Rum kesimine çalışmaya gitmedim. Türk kesiminde çalışmaya başladım.

21 Aralık 1963 tarihinde, çarpışmalar sonucunda Küçük Kaymaklı düştü. Bizim can güvenliğimiz nedeniyle eşimi, iki çocuğumu ve üç günlük doğum yapmış komşumu alıp, hep beraber Küçük Kaymaklı'dan Hamitköy'e geçici olarak kaçtık. Canımızı kurtarmak için yedi gün yedi gece Hamitköy'de kaldık.

Orada kaldığımız zaman zarfında, her aileye bir ekmek ve dört tane zeytin veriliyordu. Bu yemekle bir hafta geçindik. Çocuğum açlıktan ağladığı sırada ona cebimde sakladığım bir parça ekmek ve zeytini verdiğim geceyi hiç unutmadım ve hayatım boyunca da unutmayacağım.

Hamitköy'e geldikten bir hafta sonra benim arabamı alarak beş arkadaşım ile beraber dağlardan ve ovalardan Lefkoşa'ya geldik. Lefkoşa'ya geldiğimizde Deli Hüseyin'in Fırını dedikleri fırından 100 tane ekmek satın aldık. Daha sonra kayınvalidemin evine gittim. Oradan tencere, tabak, çatal, bıçak ve bir çok erzak aldım. Kayınbiraderimin Sarayönü'ndeki poliste olduğunu öğrendim ve onu oraya görmeye gittim. Benim hanımın amcası da orada bulunmaktaydı. Onlarla biraz konuşan sonra bana bir kağıt verdiler. O kağıt ile Tekke Bahçesi'ne gittim ve orada teşkilat tarafından bana büyük bir kol muz verildi. Daha sonra bütün aldığımız erzaklarla beraber Hamitköy'e geri döndük.

Hamitköy'de benim kaldığım evde 120 kişi kalmaktaydı. Göttürdüğüm bütün eşyaları, yiyecekleri ev sahibine teslim ettim. Muzların ise teşkilat tarafından gönderildiğini söyledim. Gece olunca, eşim ve çocuklarımı alarak Abdiçavuş'ta ikamet etmekte olan kayınpederim ve kayınvalidemin evine yerleştik. Bir süre burada ikamet ettikten sonra, bir fabrikanın hastaneye çevrilmesinde su tesisatçılığı yaptım. Bu fabrika, hastaneye çevrildikten sonra uzun yıllar hastane olarak halka hizmet verdi.

RAİF USAL
LEFKOŞA

1959 yılında Marmara bölgesine yerleştik. 1963 olaylarında burada kendi evimizde kalıyorduk. Bakanlıklar Bölgesi'nin karşı tarafındaki Seferis'in Fabrikası denen kocaman binasından durmadan ateş yağıyordu. O zamanlar buralarda bu kadar evler ve yüksek binalar yoktu. Her yer ova gibi görünüyordu. Yalnız, bu Ruma ait fabrika bütün bölgeyi ayağı altında tutuyor. Türk evlerine, gelene geçene ateş açıyordu. Biz evden dışarı çıkıp birşey alabilmek için bu ateşin duraklamasını bekliyorduk. Hiç unutmam Bel-Cola'nın yanında yedi çocuklu bir aile kalıyordu. O ailenin bir oğlu orada vurulmuştu ve beyni yere dağılmıştı. O manzara gözümün önünden hiç gitmez. Bu karışıklık içinde daha da içeriye Gönyeli'ye gittik. Fahri Arabacığlu'nun evinde kaldık. Orada on aile idik. Giyinmiş, olduğumuz gibi yerlerde yatıp kalkıyorduk. Bir ay kadar orada kaldıktan sonra tekrar evimize döndük. O zamanlar Rumlar hep Kermiya Bölgesi'nde otururdu. Türk alayı 1963 olaylarında yerine geldi. Gönyeli'de iken Türk Alayı geldiğinde, Doktor İlhan yana yana aramızdan karısını ve çocuklarını arardı. Belki onlar da birileriyle daha içeriye çekilmişlerdir diye. Ancak, sonradan öğreniyoruz ki, onun karısı ve çocuklarını evlerindeki banyonun içinde Rumlar alçakça öldürmüşler.

Bugün Kumsal'da bulunan Barbarlık Müzesi olan ev o idi kızım.

HASİBE PASTIRMACIOĞLU
LEFKOŞA

1963 olaylarında Hisarda sitenin karşısında oturuyorduk. Bölgemiz Lefkoşa içinde olduğundan evlerimizden dışarıya hiç çıkmadık. Günlerce silah sesleri duyduk. Sadece erkeklerimiz evden çıkıp, arada sırada eve geliyorlardı.

MERNUME SABİHA ALİGÜLLÜ
LEFKOŞA

1963 hadiselerinde ilkokuldaydım. Birdenbire Rumların bize saldıracağı haberi geldi. Herkes okula gelerek çocuklarını almaya başladılar. Kaçan kaçana herkes otobüse bindi. Hiç unutmam ben annemden önce otobüse bindim. Sonra baktım ki, annem yanımda yok. Annemi yanımda görmeyince bağırıp ağlamaya başladım. Kendimi kaybolmuş hissettim. Daha sonra annemi görünce rahatladım.

Bu olay hep benliğimde kaldı. Ama 1974 hareketına kadar her taraftaki huzursuzluk devamlı evimizde büyüklerimiz tarafından konuşuluyor, biz de onları dinliyorduk.

MORAL UZGÖKER LEFKOŞA

Aralık 1963 olayları; Rum tarafından aldığımız istihbarat sonucunda Rumlar'ın Türk'lere saldırımları an meselesi idi.

Ben öğretmendim. Bugün Kıbrıs Türklerinin ulaşmış olduğu özgürlük, can ve mal emniyetinin temelinde, ilkokul öğretmeninin çok büyük katkısı vardır. Gerek merkezlerde, gerekse köylerde çalışan ilkokul öğretmeni TMT' nin birer mensubu idi... 19 Aralık 1963'ten itibaren TMT'ye ait tüm silahlar, gömülü olduğu yeraltından çıkarıldı. Bakımları yapıldı ve herhangi bir çatışma halinde hazır duruma getirildi. 21 Aralık akşamı Büyük Kaymaklı'dan Yenişehir bölgesine, Voksol marka bir araba devamlı gidip geliyordu. Üçüncü defa Yenişehir'e geçip, Küçük Kaymaklı'dan Büyük Kaymaklı'ya gidişi, mücahitlerde şüphe uyandırdı ve bu arabayı durdurma emri aldık. Bulunduğumuz karargah Küçük Kaymaklı Baypasında Üsküdar Bardı. Petek Beyi Osman Efe, Üsküdar Bar'ın damına üç piyadeli, iki de (bren) otomatik tüfekli mücahit yerleştirdi. İki yüz metre uzakta arabanın yolu kesilecek, durmazsa ateş açılacaktı. Gece saat 22.00 sularında, arabanın gelmekte olduğu haberini aldık. Durdurulmak istenen yerde durmadı. Piyade ve bren taşıyan arkadaşlar ateş açtılar, fakat mermiler patlamıyordu... Benim sten dediğimiz, İngiliz yapımı otomatik silahım vardı. Yeni gıcır gıcır. Şarjörü yerleştirdim ve tam önümüzden geçerken Voksol arabalıya bir şarjör mermi boşalttım. Arabadan kıvılcımlar çıkıyordu. Arabalı yolun bir sağ debenine çıktı, tekrar indi ve Yenişehir'e doğru yoluna devam etti. Görevli olan mücahitlerin mermilerinin patlamaması şoku yaşanırken, bir şarjör (20 adet) sten mermisinin sesi gerek komutanlardı, gerekse karargahta olanlarda, büyük bir panik yarattı. Çünkü bu Küçük Kaymaklı'da duyulan ilk ateşti... O zamanlar Kıbrıs Radyosu son haberlerini 10.45'te okurdu. Arabayı durduramayışımıza çok üzülmuştüm. Komutanlarımın aferin demelerine de seviniyordum tabii. 10.45 haberleri ağır yaralı Rumun öldüğünü haber veriyordu. Bazı mücahit arkadaşlar "vallahi eğer Rum polisi gelip araştırma yaparsa ben hiçbirşey yapmadım" veya bir diğeri "bana ne oğlum benim silahım bile yok" diyorlardı. Bu arkadaşlarıma böyle söyledikleri için darılanlar olduğu gibi onları davranışlarından dolayı tokatlamaya kalkanlar da oldu. Ben ilkokul müdürlüğünden emekliyim. Onlar KKTC Devletinin en yüksek kademesindedirler.

HALİL KARA
LEFKOŞA

Çarşamba başladı, Perşembe, Cuma, Cumartesi gecesini geçtik, artık halk döküldü öbür mahalleden bizim mahalleye. Büyük Kaymaklı tarafından geldiler bizim mahalleye, e geldiler yer ararlar geçsinler, kimisi yatacak yer arardı, bir baktılar hanay bizim ev. “yok” dedik, onun üstüne çıkılmaz. Fakat içlerinden bir tanesi “yatacak yer aramayın da kaçacayık, Tuğla Fabrikasına saklanmaya” dedi. Rumlar devamlı olarak ateş atmaktaydı. Türklerde gürşun yoğudu, olanlar da paslıydı. Attıklarında “puf” der galırdı oracığıda. Türk Mücahidinin mermileri tamamen bitince, “çabuk Kaymaklı’yı boşaltın, Rumlar bu yanı gelmeye başladılar” dediler. Asgerler da o bölgeyi terk başladılar. E benim annem evde, babam evde, çocuklarım evde, büyük oğlum da onlardan beraber gitti. Ben otururum otururum bakarım. Derviş yok kaçtı o halkınan nere gitti, gideyim bir bakayım da geleyim derim, küçük oğlum atıldı” ben da geleceğim” dedi. Dedim nere, yağmur gibi gürşun yağar, alayım iki çuğu da vuruldu birceğizimiz, hiç olmazsa vurulursa bir gişi vurulsun, dedim yok gidmem hade ne gadar dayanacak bunnar, uyudular, saat gecenin onikisi, eh dedim artık gideceğim ben, anneme dedim. “Merak ederim o çocuk, o halk ile beraber giddi, nere giddi?” dedim.

Geçtim gomsunun bahçesinden ama yağmur gibi da gürşun yağar. Bakarım gürşun “cav” der yapışırdım yere. En sonunda goştura goştura giddim eltimin evine. Karanlık da meğer düşman görmesin diye yakmamışlar ışığı. İçeriye girdim. Beni gördüler. “Nere gidecen otur buraya” dediler. “Yok ben oturmaya gelmedim. Derviş’i sormaya geldim” dedim. “Derviş kim?” dediler. Artık dayanamadım. “Bu evin sahibi nerdedir?” dedim. Sonunda eltimi buldum. “Benim Derviş buraya geldi mi?” dedim. Kendilerinin olduğu tarafta olmadığını söyledi. Kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde oturlardı, erkeklerin tarafa gidip sorduğunda “burdadır, burda” dediler. Rahatladım, oturdum. Annem, babam, çocuklar evde. Abdullî Dayı bizde. Süleyman Dayı bizde. Süleyman Dayı’nın bir da özürü çocuğu vardı, o da bizde. “ Ben galkacam gideyim bakayım eve” dedim. Eltim “gitme kapıyı çıkarken vurulacan, ölececece sen da galacan çocuklar da ortada” dedi. Ben gene ağır ağır duvardan açtığımız deliklerden geçtim. Ara kapıya gelince orada patır patır ayak sesleri çıktı. Meğerlim artık herkes kaçar. Mücahitlerde gürşun biddi, kaçan kaçana artık. Gece garanlık da onlar da benim ayak sesimi duydu, ben de onların ayağının sesini duydum. “Şimdi napacayım” dedim. Çünkü gavur mu Türk mü belli değil. “La ilahe illallah Muhammeden Resullullah, aman Allah’ım gideyim şu çocuklarımı alayım” dedim. Öyle dediğim zaman bizimkilerdendi hemen atıldı, “aman deyze hemen git al çocuklarını da kaçasınız. Biz da kaçıyoruz” dedi. Artık gavurlar ilerleyecek bu yanı, ben duaya başlayınca , artık gavursa da Türk üsa da şansına.

Eee giddim eve söylediysem da rahmetlik baba “nere gidecen be” dedi, “örtün kapınızı da oturun” dedi bize. Aman Allah’ım örtelimmiş kapıyı da oturalım. Düşman geldiğinde senin kapını mu bilir? Vuracak kırıp girecek. Neysa bakarım birezden oturdum öyle deyinca. Artık mahalle boşalıyordu. Hepsi geçiyorlardı. “Gideceyim bir bakayım” dedim. Rahmetlik babam “nere gidip bakacan” dedi. Ben gene galkıp giddim. Hüseyin Dayı’yı gördüm. Hüseyin Dayı dedim “ kaçıyor sunuz?” “kaçıyoruz” dedi. “Emreddiler mahalle boşalsın” dedi. “Gen bura söyle babama da dinlemez bizi, örtelimmiş kapıyı da oturalımmış der” dedim. Girip babama söyledim ve hemen kaçtı. Ondan sonra annem galktı yukarı. “Amaan! Artık gavurlar geliyor, biz da kaçıyoruz” dedi. Aldık çocukları, vurduk omzumuza kaçtık deliklerden giddik, halkın toplandığı eltimin evine. Evdeki o kadar halktan hiç gimse galmadı. Bir tek İbrahim Dede

vardı. "Eee nere giddi bu kadar halk, demincek geldiğimde bunun içi o kadar doluydu şimdi yok" dedim. Orada iki tane da teşkilat adamı mücahit vardı. Hade dediler bize, bir kaç gişi daha olursanız, ağır ağır bu baypası sizi da geçirelim. Gavur darar çünkü vira. Eee sonra 5-10 kişi daha geldi. "Ha tek tek geçin, vurulursanız bir gişi vurulun" dediler. Ama biz hepimiz birden goşturarak geçtik. Biz geçtikden sonra gavur o yolu daramaya başladı. Biz oradan tuğla fabrikasına gittik. Bir gece orada, samanların, arpaların içinde yattık. Daha sonra ordan kamyonlara binerek Hamitköy'e abamın yanına gittik. Kaç sene orda göçmen keldik. Barakalarda yattık. Barakaları rüzgar aldı başımızdan. Başımıza gelmeyen galmadı. Ondan sonra ev verdiler.

Gavurlar bizim mahalleyi işgal ettiği akşam babam evde galdıydı. Babamınan beraber Süleyman Dayı ve özürlü oğlu da bizim evdeydiler. İşgalden sonra Süleyman Dayı bizim yanımıza geldi. Babam ve oğlunun şehit olduklarını söyledi bize. Kendisi de evin içindeymiş ama hamamın içine saklanmış. Gavurlar onu görmediler. Ama o gavurların seslerini, babamın ve oğlunun şehit edilmesini duymuş. Hamamın içinde bir gece kaldı. İşgalin ertesi günü ses seda kesilmiş. Fakat dışarı çıkmamış. Sabah olmasını beklemiş ve hamamın içinde sabahlamış. Sabah olunca bakmış ses seda yok. "şit şit" demiş, çünkü seslensin gorkarmış. Ses seda çıkmamış. Çıktığı zaman sokak kapısının yanındaki kanepede babamı daradıklarını görmüş. Çocukları da yatağında daramışlar. Artık işgal etti çekildi gavur. Ortada kimseler yoktu. O da Yalova yolunu tutmuş ve bizim yanımıza gelmişti. Ama yanımıza gelene kadar çok gorkular geçirmiş. Çünkü bizim olduğumuz bölgede Türk asgeri vardı. Kendisini görünce gavur zamanı vuracaklarından korktuğu için "Be arkadaşlar ben Süleyman Dayı'yım" diye çağırmağa başlamış. Bizimkiler de duymuş onu yanımıza getirdi.

Ölüleri işgalden 6 gün sonra aldılar. İngiliz, Türk, Rum, hepsi bir olup da toplarlardı. Herkes kendi ölüsünü aldıydı. Bizim evden üç tane ölü çıktı. Biri babam, biri Süleyman Dayı'nın oğlu, biri de Rum'du. Evde Rum olmasının nedeni; Rum girmiş içeri öldürsün diye, dışarı çıktığında arkadaşları Türk zannedip vurmuşlar. Yani birbirlerini vurmuşlar.

Babamın şehit olması şöyle olmuş. Babam köyün imamı idi ve şehit olmak isterdi. Bu yüzden evden kaçmadı. Rumlar eve girdiğinde babam elinde bıçakla garşı koymaya çalışmış, ama onların silahı vardı. Babamı vurdular.

Ondan sonra Kaymaklı açıldı. Yollar açıldı. Kaymaklı'nın içinden geçip Lefkoşa'ya gidebildik. Kaymaklı'da Rumları da görürdük. Çünkü onlar kaçmadılardı. İngiliz nöbet tutardı diye cesaret eder geçerdik. Rahmetlik görümcem gızardı bana "geçme o Kaymaklı'nın içinden yalnız" derdi. Ben de "ne olacak daima geçerik" derdim. Şimdi İlk Hece Anaokulu var orada Riston'un dükkanı vardı. Sahibi gavurdu. Yaşlı bir adamdı. Onun da bir oğlu vardı. EOKA 1'in birinci EOKA'sıydı. Ben de bir gün gelirkan bir şeyler eksildim." Gireyim alayım bu bakkaldan" dedim. Yaşlıydı gavur ama gördü tanıdı beni. "Sen Hasan Hüseyin'in kız" dedi bana. "Ha" dedim ben de. "Senin baba hiçten gitti" dedi bana. "Niçin hiçten" dedim. "Eee saklandı kapının arkasına, bu gadar bıçak aldı eline. Yoksa öldürmeyceydi beni bizi asger, karşı durdu asgere, asger da daradı gendini" dedi. Ne deyim deyemedim başka. Aldım alacağımı kaçtım.

Garşı durduğı doğrudur. Ama çocuk da mı garşı durduydı? Onu da oğlu zannedildiler diye vurdular. Zaten gazete de oğlu diye geçtiydi ama oğlu değil, bir yerde olduğu için oğlu zannedildiler.

Ben herşeyimi buraktım da kaçtım. Hanaya çıkmadıydık bir şeyler alalım. Yağmur gibi yağsun yağardı. Böyle zamanlarda hiçbirşeyini alaman, ancak deliklerden dirseklerden canı kurtarmaya çalışın. İşgalden 15 gün sonra gittiğimizde evi bıraktığımız gibi bulduk. Çünkü babam kapıyı girerkandan orda öldüydü. Giren ölüyü gördüydü, kaçardı diye bir İngiliz almadılar. Ölüler toplanınca başladılar artık almaya.

Evime ilk gittiğimde bir komşuyla beraber gittim. Bileziklerimi ve bir kaç tane değerli eşyemi aldım. Daha sonra gittiğimde ise babamın öldüğü kanepenin üzerindeki kanları

yıkadık. Etrafı temizledik, tertipleedik. Kapıyı kapatıp bağladık. Her evimize gittiğimizde temizler, tertipler, kapatıp kaçardık. Bir iki gün sonra gittiğimizde bakardık kapı açık. 10-15 gün böyle gitti. Sonra yollar kapandı. Kaymaklı'ya gitmek yasak dediler. Biz hiçbirşeyimizi alamadık. Ne yatacak yer var, ne yorgan var yerlerde yatırdık. "aman" dedik, "ne yapacayık şimdi?" dedik. Osman Efendi izin vermez çünkü Barış Gücü çekilmiş. Biz da evimize gidemeyiz diye hiçbirşey almadık ve hâlâ daha da kapalıdır. Rahmetli Ali Hoca'ya "bize bir arabalık getir, yatacaklarımızı olsun alalım" dedim. Ali Hoca, "ben giderim, gitmem demem size. Sizin Osman Efe'ye o izin verirsa giderim" dedi. Gittik Osman Efe'ye söyledik. Osman Efe "madem hiçbirşey almadınız da yerlerde yatarsınız izin vereyim ama mesuliyet kabul etmeniz lazım" dedi. Ali Hoca'ya söyledik, Ali Hoca arabayı aldı. Biz da bindik giddik, Baypas'a geldik, yayur çıktı karşımıza. Ehliyeti, hürriyet kartımızı istedi, hepsini gösterdik. "hade fiyosunu hade geçin" dedi bize. Geçtik gittik. Bir sandığımı aldım, bir da karyolamın dinamik tahtalarını bile alamadım. Tabaklarım, camlıklarım, kazanlarım, dolabım hepsi gitti. Biliş makinam vardı, tuttum onu çekiştirdim. İngilizler gördüler, geldiler. Bana yardım ettiler ve arabanın arkasına koydular. Başka bir şey alamadım. Ne derler "Ölmeyinca herşey da olur peki?" ama giden canlar da gelmez geri. Hep insanlar çadırlarda, ahırlarda, ee ahırlarda sığmazlar, kümeslerde sığmazdı, erkekler galırdı böyle yağmurun soğugun içinde de kadın, çocuklar da ahırlarda, kümeslerin içinde galırdı. Çok insanlar da dayanamadı, öldü.

ZEHRA TUNCAY
LEFKOŞA

18 Eylül 1963 yılında Rumlar tarafından Matyat'da yaşayan Türkleri Rumlar bastılar. Nenem Şerife Ali ve kardeşi Buri Ali kapıları'nın arkasına saklanırlar, fakat Rumlar tarafından daralanarak yaralanırlar. Buri Ali ağır yaralı olarak Lefkoşa'ya hastaneye götürürler, fakat kurtulamaz ve ölür. Nenemiz ise ayağından vurulur, evden bir torba bularak ayağına sarar ve sabaha kadar direnir ve sabah İngiliz askerleri nenemizi hastaneye götürürler. Ayağı iyileştikten sonra Esendağ'a oğlu Veli Esendağlı'nın yanına taşınır. 1974 yılına kadar da orada kalır.

**ŞERİFE AVCI
LEFKOŞA**

Akıncılar köyünde ikamet etmekteydim. Ekim zamanı gelmişti ve tarlalarımızı ekmemiz gerekiyordu. Tarlamız ana yolun hemen yanındaydı. Ben traktörlü olarak tarlamızı ekmeye gittim. Babam da tüfeğini alarak Rumlardan beni korumak için benimle birlikte tarlaya geldi. Rumlar yalnız buldukları Türkleri öldürüp kaçarlardı. Bu yüzden Türkler tarlaları ekerken ailelerinden biri de tüfekte onu korumaya giderdi. Ben babamla tarlaya gittikten sonra Rum askerleri ve Rum polisi yoldan geçiyordu. Beni görünce durdular. Çok kişi oldukları için babam yere yatarak saklandı. Ben Rumcayı çok iyi bildiğim için onlarla Rumca konuştum. Rumlar bana “Türk köpekleri seni rahatsız eder mi? Eğer rahatsız ederlerse korkma, biz hepsini temizlerik” dediler. Daha sonra da “sen tarlanı ekene kadar istersen seni bekleriz” dediler. Ben de “gerek yok kimse beni rahatsız etmez” dedim. Onlar da yanımızdan ayrıldı ve biz de tarlamızı ektikten sonra hemen oradan ayrıldık.

MUSTAFA AVCI
LEFKOŞA

1963 yılında Şillura'dan Fota'ya kaçışımız hiç aklımdan çıkmıyor. Biz her gece bir evde toplanıyorduk. Evlerin hanaylarından fenerlerle işaretleşerek birbirimizle anlaşıyorduk. Rumlar köyü devamlı basmaya geliyordu. Biz bu fenerler sayesinde birbirimizle anlaşp baskını farkettiğimiz anda ovaya kaçıyorduk. Yine bir gece baskını haber aldığımızda annemle kardeşlerim üzerimizde ne varsa kamyonlara koştuk. Ben o sıralar henüz bir aylık evliydim. Kocam askerdeydi. Asker olan erkek kardeşim de o akşam nöbetten dönmüş, içerideki odada yatıyordu. Onu orada unuttuğumuzu anlayan annem tekrar eve koştı. Kaybedecek pek zamanımız yoktu. Onu uyandırıp kamyonlarla köyü terk ettik. Kamyonlar gece karanlığında ışıkları sönmük, dere tepe arasından geçerek Fota'ya doğru yola çıktı. Çoban olan Ahmet Dayı kamyonlara öncülük yapıyordu. O yürüyerek, biz kamyonlarda sıkışık bir halde Fota'ya vardık. Orada mebusun evine yerleştik. Biz Fota'ya vardıktan üç gün sonra Rumlar köydeki evlerimizi ateşe verdi. Giyecek hiçbir şeyimiz hatta yemek yapacak tencerelerimiz bile yoktu. Çok zorluklar çektik. Köyümüze dört yıl sonra dönebildik.

SABİHA KORKUTER
LEFKOŞA

21 Aralık 1963'te gönüllü mücahit yazıldım. Hem mücahitlik hem de çobancılık yapardım. Bir gün maskeli dört tane Rum ovada davar beklerken bir arkadaşla beni esir aldılar. Sonradan anladık ki bizi esir almalarının asıl nedeni davarlarımızı almaktı.

TURGUT YETİŞMİŞ
LEFKOŞA

AYŞE BEKTAŞ
LEFKOŞA

1963 olayları çıktığı zaman Rumlar diğer Türk köyleri gibi Matyat'ı da bastılar. Rumlar bu baskını akşam üzeri başlattılar. Baskında kahve taranmıştı ve kaynatamın da ortağı olan Rum da ölmüştü. Kaynatamın adı Baba Ali'ydi. Bu baskından korkarak gece tarlaların içinden en yakın Türk köyü olan Koççat'a görümcem Melek'in yanına sığındık. Orada da rahat değildik Rumların ne zaman gelip burayı da basacaklarını düşünüyorduk ve gece hiç dışarı çıkmazdık. İki küçük çocuğum vardı. Köyümüzden hazırlıksız kaçtığımız için elimizde çocuklarımıza yiyecek alacak paramız yoktu. Margiden yardım gelince biraz rahatladık. On iki ay burada kaldık. İngilizler bize her türlü şeyi getirdiler ve biraz rahatladık. Daha sonra bize Koççat'a bir toprak ev verdiler. Çocuklar toz toprak içinde bir ara hastalandılar. Ben ve eşim geçimimizi sağlamak için güneşin altında orak biçmeye giderdik, on şilin günde kazanırdık. Daha sonra köylüler bize geçimimizi sağlamamız için bir tarla verdiler. Ortalık biraz sakinleştiği için eski köyümüze zeytin toplamak için gidiyor ve geçimimizi sağlamaya çalışıyorduk. Bir ara büyük baş hayvan beslemeye kalktık onlar da ölmeye başladılar. Altı yıl bize verdikleri toprak evde kaldık. Ondan sonra göçmen evleri yapıldı. Altı yıl da orada kaldık ve 1975'te İngilizlerle kuzeye Türk bölgesine geçtik.

**AYŞE BEKTAŞ
LEFKOŞA**

1963 olaylarında Beyköyü'nde evliydim. Köyümüzden kaçmadık. Ancak, Değirmenlik ve diğer Türk köyleri arasında kilit bölgeydik. Evimiz tam girişte, mücahit barikatlarının yanındaydı. 1963'te çıkan olaylarda ne köyümüzden, ne de evimizden kaçtık. Tamamen Türk köyüydü.

Köyün dışına çıkmak, Barış Gücünün gözetimi altındaydı. Lefkoşa'daki ailemizle görüşme imkanımız daha azdı ama 1974'teki zorluklar 1963'te olmadı.

GÜRAY ERSÖZLÜ
LEFKOŞA

Şimdi yetişen gençlik hür yetişti. Buralara nerelerden geldik, nasıl mücadele ettik, hiç merak etmiyorlar. Bizler 63'leri yaşadık.

1963'te Büyük Kaymaklı'da 14 tane piyade tüfeği, 5 tane ise silahımız vardı, 7000 kişilik nüfusta. Gavur Kızılbaş'tan saldırdı. Büyük Kaymaklı'dan saldırdı. Oradan polis evlerine saldırdı. Bizi çembere aldılar ve mermi bitti. Yeni mermileri almak için giden Hüseyin Ruso ile Hilmi Miralay 13 tane mermiyle döndüler. Ne alay, ne sancaktar, ne de bayraktar mermi verdi. Mermi yok. Bunlar ile savaşarak biz burayı vatan yaptık. Dolayısıyla siz gençler nerede yaşadığınızı, nasıl bu hale geldiğimizi iyi bilin. Yoksa kolaydır bugünkü bu demokratik ortamda başarı veya başarısızlıkla suçlanmak. Çünkü insanoğlu durağan değildir. Hep ileri gitmek ister. Hakkımızdır. Siz gençler daha güzeline layıksınız. Ama bizim getirdiğimiz noktadan daha da ileriye gitmek kaydıyla. Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi vardır. Gelecek sizindir; bunları iyi bilin, çocuklarınıza da öğretin.

ORHAN AKTUNÇ
LEFKOŞA

1963'te 9 yaşıındaydım. Ortaköy'de oturuyorduk. Bir gece tam saat onikide otobüsler kapımızın önüne geldi. Otobüslerden gavurlar inmeye başladı. Otobüsten inen gavur "siper alın!" diye bağıırıyordu. Babam kalktı, " nedir oğlum bu olaylar, ne oluyor acaba?" dedi. Biz uyuyorduk. Daha sonra gavurlar tekrar baslara bindiler. Babam dışarı çıkarak ne olduğunu sordu. Onlar da birşey yok deyip Küçük Kaymaklı'ya gittiler. Küçük Kaymaklı'yı temizledikten sonra Ortaköy'e geleceklerdi. Sabahtan bize "Gönyeli'ye kaçın, gavurlar geliyor!" diye bir duyuru yapıldı. Ali adında kamyoncu bir komşumuz hepimizi kamyonu bindirdi. Bizi Gönyeli'ye götürdü. Kamyondan kum dökermiş gibi kamyonun arkasını kaldırdı ve biz birbiri üstüne yere düştük. Her birimiz bir aileye verildik. Bir hafta Gönyeli'de kaldık. Nenemin dayısının kızının evi basılmıştı. Dayımın kızının kucağında küçük bir çocuk vardı. Gavur, çocuğun kaç aylık olduğunu sormuş ve kırk günlük olduğunu duyunca çocuğu yere koymalarını söylemişti. Çocuk yere konulunca çocuğun üzerine kırk tane kurşun sıkılmıştı. Daha sonra çocuğun anasını ve babasını vurmuşlardı.

Gönyeli'de kalmaya başladığımızdan iki gün geçmişti ki Barbarlık Müzesi'nde öldürülen insanların tabutları önümüzde çakıldı. Bu barbarlık olduktan sonra alay Gönyeli'den çıktı ve Ortaköy'e dağıldı. Bir hafta sonra bize artık evlerimize gidebileceğimizi söylediler. Gittik ama hâlâ korkuyor, yatakların altında gavur var mı diye bakıyorduk. Artık ortalık durulmuş ancak bu 1974'e kadar devam etmişti.

**NERİMAN TOPRAK
LEFKOŞA**

Arpalık, bu küçük Türk köyü, 6 Şubat 1964 tarihinde çok kanlı bir savaşa sahne olmuştur. Düşman, Türk toplumuna bir kuvvet gösterisi yapmak, bir gözdağı vermek merakına kapılmıştı... Bunun için de küçük bir Türk köyü, Arpalık köyünü seçmişti. Aklınca köy küçük olunca neticeye kolaylıkla varacak...

Binlerce asker saldırdı Arpalığa... gayesi taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakmamaktı.

Kaderin cilvesine bakın ki düşman Arpalık'ta kafasını granit bir kayaya çarpmıştır. Arpalığın bir avuç mücahidi canlarını dişlerine takarak aslanca dövüşüyorlardı.

Arpalık köyüne saatlerce dört yandan, ateş yağıyor, yaralananlar oluyordu. Ama ölümden kimse korkmuyordu ki... Yusuf Mehmet kolundan yaralanmıştı. Yarasına, akan kanına dönüp bakmıyor, durmadan ateş ediyordu.

Düşman köye girmiş, teslim olmalarını istiyordu. Türk'ün nişan alacak tek gözü, tetik çekecek tek parmağı durdukça mukaddes mabedine kim girebilirdi?...

Düşman yeni bir taktiğe başvurdu. Mevzi olarak kullanılan evin üst katında kahramanca direnen sekiz Türk'ü diri diri yakmak için alt katı ateşe verdi.

Yaralı Yusuf Mehmet ve arkadaşları iki ateş arasında kalmışlardı. Kafilenin en yaşlısı Hakkı Mustafa "teslim olmaktansa diri diri yanmayı tercih ederiz" dedi. Yusuf Mehmet'in yanındakiler şehit olmuş, Yusuf Mehmet'in kolundaki yara tekrar açılmıştı. Köydeki kadınlar, yaşlılar Lüricina'ya götürüldü. Şehitler de ertesi gün köyden toplandı. Kolundan yaralanan Yusuf Mehmet'i ise Barış Gücü aldı. Avrotur'a götürüp kolunu kestiler.

Geri döndükten sonra koluna kaya düştü, yine yaralandı. Barış Gücü bu olaya müdahale ettiği zaman, düşman da bu bir avuç yiğidi hayranlıkla izliyordu.

NEJLA ŞANLIER
LEFKOŞA

Saat yedi gibi çatışma çıktı ve Rumlardan 3 kişi öldü, bizimkiler de kaçıp köye geldi. Arpalık köyüne gelene kadar gavur köyün etrafını sardı. Rum istihbarat merkezi Rumun askeri merkezi Atalasaydı. Orada çatışma olduktan sonra Rumlar Barsak tepeyi işgal etti ve köye ateş açmaya başladılar. Köyün yarısı kontrol altındaydı. Köye girmeye çalıştılar, karşılıklı çatışma oldu. Yeri bildiğimiz için kritik yerleri tuttuk. Rumlar bir mahalleyi ateşe vererek yaktı. Mahallede bulunan Arpalık köyünde TMK'nın başkanı Hasan Mulla'nın oğlu Ali Mulla ve Ali'nin beş aylık hamile olan eşi yanarak can verdiler. İki Türk askeri Dali'den gelen Rum çetesiyle Kiracı köyünden gelen Rum askerinin arasına girip iki tarafa da ateş açtılar. Rumlar birbirlerini Türk zannederk daradılar. Rumlar orada bir çok kayıp verdiler. Akıncılar yolu açıldı ve o açılan yolu kullanarak sabaha kadar bütün köyü boşalttık. Yaralıları hayvanların sırtına koyup altı kilometre yolu kadın, yaşlı çocuk ve hayvanlarımızla gittik. 6 km hiçbir keçi, koyun ve köpek ses çıkarmadılar ve Akıncılar'ın yanındaki Başman tepenin yanına gelince bütün hayvanların sesleri koro gibi çıkmaya başladı. Piro, Petrofan, Bodamya, Dali, Dizdarköy ve Goşi gibi bir çok köy, en büyük Türk köyü olan Akıncılar'da toplandı. Okullarda, camilerde yatıldı. Akıncılar'a gittiğimiz gece Ankara Radyosunun yedi haberlerinde bütün köyün öldüğünden bahsedildi. Nüfus 180 olarak bildirildi ve hiçkimse kurtulamadığından, herkesin yandığından bahsedildi. Fakat bütün köy değil sadece bir mahalle yanmıştı ve köyden sadece altı kişi şehit olmuştu. Yanan mahalleden öyle bir duman çıkıyordu ki dışardan görüldüğünde bütün köyün yandığı sanılıyordu. Ben Akıncılar'da on bir ay kaldım. Çatışmalarda yaralanmıştım ve ameliyat olmam gerekiyordu. Onun için Lefkoşa'ya geldim ve Akıncılar'a başka hiç dönmedim.

SALİH YAŞAR
LEFKOŞA

1963 olaylarının patlak vermesi üzerine ikamet etmekte olduğumuz Bodamya (Dereliköy) 'dan en yakın Türk köyü olan Akıncılar köyüne kaçtık. Bir kaç gün sonra bir grup İngiliz askeri gelip aramızdan birkaç kişi seçmemizi ve onları alıp bir takım eşyalarımızı alabilmek için köye götüreceklerini söylediler. Erkekler köyde Rum askerleri bulunduğu için gitmeye çekince ben ve bir iki kişi daha köye gitmek üzere yola çıktık. Mevsim kış ve aylardan Aralık olması nedeniyle çok zor hava şartları altında köye vardık. Önce evimin arka kısmında bulunan ablamın evine giderek oradaki inek ve danaları almayı düşündüm. Evin bahçesine girdiğimde her taraf kan içerisinde idi. Yerde yarısı kalmış vaziyette bir dana yatıyordu. Onun yanında yeni doğum yapmış olduğunu gördüğüm inek ve yavrusu yağmur altında duruyorlardı. Onları çözüp sürükleyerek kendi evimin bahçesine geçtiğimde evin kapısının ardına kadar açık olduğunu ve kapıda birkaç Rum askerinin durduğunu gördüm. İçeriye girmek isteyince beni engelleyip küfür etmeye başladılar. Rumca bildiğim ve eşim o günlerde kayıp olduğu için onlara daha da kin duyduğumdan ben de aynen karşılık verdim. Bana Rumca "çok cesursun ama nereye de giderseniz gidin elimizden kurtulamayacaksınız" deyince ben de onlara "öyle zannedin ileride yokuşu geçin de oradaki Türk askerlerini bir görün" dedim. Halbuki yokuş aşağı ellerinde eski bir av tüfeği olan 3-5 gönüllüden başka kimseler yoktu. Hıncımdan ağlamaya ve darmadağın olan evimden ne alabileceğimi düşündüm. Alabileceğim doğru dürüst hiçbirşey bırakmamışlardı. Öfke ile söylenirken köyümüz Rumlarla karışık olduğundan birlikte büyüdük diyebileceğim bir Rum komşu koşarak yanıma geldi "ağlama be deli, ben sana yardım edeyim de hayvanları olsun götür" diyerek yakık yıkık evlerin arasından ilerlemeye başladı. Yanıma aldığım inek yeni doğurduğu için yürümüyordu. Mecburen zincirini belime bağlayıp yavrusunu da kucağıma aldı. Yavrusu elinden alınınca arkamdan gelmeye başladı. Yağan yağmur altında bata çıka köyün çıkışına kadar hem ağlayıp hem sövüp geldim. Yanımdaki köylü Rum "ben artık daha fazla gelemem, Allah yardımcın olsun" diyerek geri döndü. Bu arada yağmur alabildiğince bastırıyordu. Çamura batan ayaklarımı artık hissetmez duruma gelmişim. Bu şekilde ne kadar gittiğimi tam hatırlayamıyorum. Bir ara karşıdan hayvanların sahibi olan ablamın kocasının koşarak ve ağlayarak geldiğini gördüm. Onu gören hayvanlar öyle büyük bir tepki göstermişlerdi ki bu gün oldu hâlâ daha o hallerini unutamadım. Evimden hiç bir şey alamamıştım fakat en mühimi Türk tarafına geçerek hayatımı kurtarmıştım.

**HAVVA BORANSU
AKINCILAR**

İlk dakikalarda üç Türk ciddi olarak yaralandı. Türkler beyaz, küçük evlerinden sokağa fırladıklarında, küfreden ve çığlıklarla gülen kalabalık, bunları yol boyunca itelemeye ve tekmelemeye başladı. Dipçik darbeleriyle yerlere yıkılan, dehşete kapılmış Türkler, sokaklarda sürüklenirken; kalabalık evlere doluşup, ocaklardan yanan kütükleri çekip perde ve yatakları yakmaya başladı. Yıllar boyunca güneşte kurumuş ahşap çatı kirişlerini önce dumanlar, sonra da ateş sardı. Gürültüyle uyanıp ağlamaya başlayan emzikli bebekleri sıkıca tutmuş, çoğu gecelikli ve ayakları çıplak olan kadınlar, yürüyebilen ve pantolon veya mavi çizgili pijamalarının paçalarını tutmuş çocuklarıyla birlikte yaralılarını sürükleyen Türkler alev içindeki sokaklarda itilip kakılıyorlardı.

Rum gençler histerik bir biçimde evlere ateş ediyor, kısılmış sesleriyle çılgıncasına bağıryorlardı... Ateşler evlerin bir kısmını bütünüyle kaplamadan gruplar halinde içlerine doluşup eşya ve tabak-çanağı kırmaya, değerli eşyaları kapıp ceplerine doldurmaya başladılar. Evlerin girişinden gelen çılgınca sesler saldırganların dikkatini Türklerin hayvanlarına çekti. Ahırlara doluşup sağlam inekleri, keçi ve koyunları makineli tüfekle taradılar. Tavukları havaya atıp, gıdaklar ve çırpınırlarken ateş ediyorlardı; gövdeleri bir tüy bulutu halinde parçalanıyordu. Kalabalık kana susamış bir çılgınlık içinde bağıışıyordu. Türkler, donmuş, açık yolları hızla sürüklenip köyden çıkarıldılar. Azap içinde, tamamıyla Türklerin oturduğu bir sonbahar günü, Koççat'ın yakınlarında bıraktılar. Koççat köyünün Türkleri komşularına yardım etmesi için evlerinden fırlarken kalabalık ateş etme, yakma ve yağmalama çılgınlığına devam etmekteydi. Matyat'a geri döndü.

Sarıklı adamlar kapıları kırdılar, dipçikleyerek, döverek, yumruklayarak ve küfrederek Türk evlerine doluştular. Kumsal'dan geri çekiliş başladı. Bir kere daha Nazilerin saldırısı altında buluşuna uğrayan Avrupa'da olduğu gibi aileler şaşırmış, dehşete düşmüş bir halde kulakları, tüfeklerin gürültüsü ve makinelilerin takırtısının yankısıyla evlerinden soğuk sokaklara fırladılar.

...düşerek, birbirlerine tutunarak koşmaya başladılar. Sokakta bir kadının “Allah rızası için beni yardım etmeyecek mi?” diyen çılgılığı yankılandı.

Kışlak'ın Türk sakinlerinin 159'u o gece kaçamadı. Banyodaki dört kişi ve ev sahibesinin başka dört kişi daha o gece öldürüldü. 150'si rehin alındı. Rehinelere bir kısmının başı gören olmadı.

sesleri duyuldu; tüfek dipçikleri ile kilitli kapıları kırdılar; insanlar sokaklara sürükle-

nda bir Türk, kırılan ön kapısının sesiyle uyandı. Sendeleyerek yatak odasından çıktığını sürü silahlı gençle karşılaştı. “Çocuğun var mı?” diye sordular. Şaşkın biçimde dedi. “Dışarı gönder” diye emrettiler. 19 ve 17 yaşlarında iki oğlu ve 10 yaşındaki torunu acele giyinip silahlı adamların peşinden dışarı çıktılar. Çiftlik duvarının dibine düştikten sonra, silahlı adamlar tarafından makineli tüfekle öldürüldüler. Başka bir evde, 19 yaşında bir erkek çocuk elleri dizlerinin arkasına bağlanıp yere yıkıldı. Ev talan edildi ve torunlar çocuğu tekmeleyip ırzına geçip, sonra da bir tabancayla başının arkasından vuruldular.

Çarşı Ayvasıl'da toplam olarak 12 Türk katledildi. Diğerleri toplandı, itilip kakılarak oradaki diğerlerin yanına sığınmak üzere Şillura yoluna çıkarıldı. Gecelikleri, pijamaları ve

çıplak ayaklarıyla soğukta sendeleyerek ilerlemeye başladılar. Rumlar karanlıkta arkalarından ateş ediyorlardı.

Sivil insanların dikkati Türk evlerine çevrildi. Evleri yağmalayıp tahrip ettiler, yoruldukları için ateşe verdiler.

Ayrıca Brede, tek kalmış çiftlik evlerinde dokuz Türk daha öldürüldü.

HÜSEYİN SONAY
LEFKOŞA

3.2 Gazimagosa

1961-1965 yıllarında ben Konetra (Gönendere) köyünün mevzisinde nöbet bekliyordum. 6 kişiydik. Mevzinin tam üstünde yatırdım. Gavur gözünden breb-ntiyi ayarladı. Ama 5-6 ayak kadar yukarı ayarlandı ve bize o gece isabet etmedi. Mevzi sıcak olduğu için dışarda yatırdım. Gurşunlar başımın üstünden geçerken mevzinin içine devrildim. Rumların ateş açtığını köylüye haber vermedik. Barış Gücü gördü ve köylüye gelip "zaiyatınız var mı" diye sordu. Ama onların haberi yoktu. Direkt köydeki komutanı olan Mehmet Orhan bulunduğumuz mevziye kontrol etmeye geldiler, hiç bir şeyden haberleri yoktu. Aşağı yukarı 2 saat geçmişti olayın üstünden. Rumun mevzisi, Tirmen köyünün yakınlarındaydı. Bizimkisi ise köyün dışına yakın idi. Bereket versin o akşam isabet etmeden kurtulduk.

MEHMET MENGİ
GÖNENDERE

1963 yılında idi. Yine barikatlar vardı yollarda. Köyde bir kadın ağır hastalandı. Otobüsle onu Lefkoşa'ya kocam götürüyordu. Erkekler gidemediği için teyzesi ile birlikte o kadını Lefkoşa yoluna çıkardık. Sabahın erken vaktindeydi. Olur olmaz kişi ve şoför de Lefkoşa'ya giremezdi. Barikatta beklemeye başladılar. Kadın ağır hastaydı. Ha şimdi doktor gelecek, ha birazdan 8-10 saat barikatta bekledik. Sonunda bir Rum doktoru geldi. Ama artık Fatma kadın teyzesinin kucağında can vermişti. "Ölecem, ölecem!" diye bağıırıyormuş ve sonunda kimse birşey yapamadan göz göre göre oracıkta Fatma kadın öldü.

NAZLI ÇİZİLİ
MAĞUSA

1964 yılında oğlum Lefkoşa'da lisede okurdu. Yurt yoktu. Ev içinde bir ailenin yanına koyduk. Biz ona para ve elbise gibi ihtiyaçlarını götürmek için yola çıkardık. Rumlar otobüsten bizi indirerek hep duvara dizerlerdi. Bohçamızın ve bavullarımızın içine broşür koyarlardı. Bütün elbiselerimizi çıkarıp bizi yoklardı. Ben elbiselerimi çıkarmak istemedim. Cira elbiseli olarak beni zorla yokladı. Erkekler diğer tarafta aynı kontrollerden geçiriliyorlardı. Sabah ezanıyla yola çıkardık ve öğlene kadar barikatlarda geçirirdik. Hiç Türk askeri ve Barış Gücü yoktu. Yola çıkardık, sağ dönüp dönemeyeceğimizi bilmezdik. Bir barikattan geçtikten sonra tekrar Rumlar oyun yapardı. Yol boyunca büyük efkalipto ağaçları vardı. Birkaç Rum askeri buralara saklanır ve otobüsleri durdururlardı. Bizlere çeşitli sataşmalar yaparlardı. Eşyalarımızın aralarına koydukları broşürleri Türk Teşkilat başkanlarına götürürdük. Bizi tembihlerlerdi, "getirin bakalım ne yazmışlar öğrenelim" derlerdi, biz de götürürdük. Ne zorluklar çekerdik yollarda en sonunda kocama dedim" artık ben Lefkoşa'ya gitmem, bu Rum bir kalleşlik yapacak" dedim ve böylece artık gitmiyordum.

**NAZLI ÇİZİLİ
MAĞUSA**

Rum EOKA diye bir örgütünden sonra Türkler VOLKAN diye bir örgüt kurdu, sonradan buna Türkiye'den üst kademe yöneticileri şekil verdi ve Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı diye bir isim verdiler. Kısaca adına TMT derlerdi. O dönemde, teşkilatta 60 anayasası ile kurulan Cumhuriyete aykırı bir olaydı bu yüzden teşkilat diye hitap ederlerdi, subaylar Kıbrıs'a sivil gelirlerdi. Kimsenin bilgisi olmadan teşkilat sorumluları ile Silah Türkiye'den gelirdi. Silahların geliş yolu deniz yoluyla. Küçük balıkçı teknelerine yüklerlerdi ve çoğu kez kazaya kurban giderlerdi ve silahlar batardı. Çıkış yerlerinin en büyüğü Erenköy'dü. Erkekleri askere alırlardı ben de lise birdim ama lise üç gibi gösterirdim çünkü iriyarıydım. 25 Aralık günü 63'te resmen başlamış oldum. Mahallemiz şimdiki Gülseren kampının yanıydı. Türk mahhallesi olmasına rağmen tedbir aldık, yan mahalleler Rum'undu diye kendimizi korumalıydık. Önceleri iki kişiye bir tabanca verirlerdi, Biz o tabancayı aldığımızda kendimizi dünyayı fethedecek adam sanırdık. Hiç korku hissetmezdik. Zaman içinde Türkiye'den ikinci dünya savaşından kalan silahlar geldi. Piyade falan, eski model silahlar. Onlar bile bizim için çok büyüktü. Bizim gördüğümüz silahlar av tüfeği idi. Bize piyade tüfeğini verdiklerinde dokuz tane mermi verdiler. Bize dokuzunu da harcamamamızı, sıkıya girsek bir tanesini de kendimize saklamamızı söylediler. Esir olmaktansa ölmemizin daha iyi olduğunu söylediler. Çünkü esir düşersek bize işkence yaparak öldüreceklerdi, bu yüzden başkaları bizi öldüreceğine biz kendi kendimizi öldürürüz daha iyi. Dokuz mermi ile savaş yapardık. Bir dönem okula devam etmedik. Bir sene kadar gündüz okula, gece de nöbete giderdik. Okula biraz da yazda gittiydik ve bir ayda bir seneyi okuduk. Usanırdık soyunmaya, üniformalarla elimizde silah okula gelirdik, çapulcu gibi talebe.

64 yılı, 10 ya da 11 Ocak'tı, çok enteresan bir anım var, lise ikideydim, artık mücahit olduk eli silah tutan erkekler nöbet beklerdi, av tüfeği veya ne bulursak belli yerlerde nöbet beklerdik. Bir çember oluşturuldu. Daha sonra evlerden çıkıldı, torbalarla taşlarla betondan mevziler oluşturuldu. O dönemlerde şimdiki Gülseren kampı İngilizlerin boşalttığı bir kamptı. İngiliz topçu kampıydı. 60'ta Cumhuriyet kurulunca ayrıldılar. Olaylar başlayınca Rum etrafı kontrol altında tutmak için ciplerle asker yolladı. O sırada stratejik bir bölge elde ettiler. Bölük komutanı 2 tane gönüllü arardı. Ben hemen kabul ettim. Bir arkadaş daha. Biz kahramanlık yapacayık. Gülseren kampının oraya gidip bilgi alacaktık, neler oluyor diye. Bize birer tane tabanca verdiler. Tabii biz silahı alınca zannederik ki bizi öldüremezler. Belki de o silahlar denenmemiştii veya bozuk ateş etmezdi. Gidip baktık. Ormanlık bölge içinden çıktık. Orada İngiliz okulu vardı. Oradaki öğretmen bizi görüp şüphelendi ve polise telefon etti. Biz dönüş yoluna gelirken mahalleye çok az bir mesafe vardı. Ben polis landroverini gördüm, arkadaşım bunların bizim için geldiklerini söyledim. Çünkü öğretmen bize baktığını gördüm. Ben düşündüm ki, bizi silahlarla yakalarlarsa kesin öldürürler. Çarpışmaya girsek yine öldürürler, çünkü onlar bizden kalabalık. Ben tabancayı arkadaşım verdim ve mahalleye gitmesini söyledim. Ben de polislerin geldiği yöne doğru yürüdüm. Güya yürüyüş yaparım. Teşkilata haber vermesini söyledim. Onu takip etmediler ben yakın olduğum için önce beni yakaladılar. Üç kişiydiler ve adam Türkçe bilirdi.

Ellerimizi kaldırdık,” ne işin var?” dedi . Gezerim dedim, yasaktır dedi. Mahallemde dolaşırım dedim. Yasaktır olayları bilmezmin, Lefkoşada çatışma var dedi. Arkadaşımı sordu ben de çobandır dedim. Telsiz ile konuştu ve beni karakola getirdi. Ben tabii korkarım, beni öldüreceklerini düşünürüm. O dönemde Cumhuriyet döneminden atanmış valiler, kaymakamlar vardı. Mağusa’nın kaymakamı Türk’tü. Ahmet Sami Tokcan’dı. Şanslıydım bu adam aynı zamanda teşkilatın istihbarat sorumlusuydu. Tabii bunları sonradan öğrendik. Maraş polisine kelepçeleyip götürdüler. Ben şimdi onarıldık dedim. Filmlerdeki gibi bir sandalyeye oturtular, kafamda büyük bir lamba beni sorgularlar. Ellerim kelepçeliydi tabii . Rumca konuşurlardı. Ben anlamamazlıktan gelirdim. Çözün dediler. Kolu sargılı bir adam geldi, Rumca olarak” ne arardın orda?” dedi. Ben bilmezmişim gibi bakardım. Rumca bilmezmin dedi ben gene aynı. Bir tokat vurdu bana, ne vurun yahu! dedim. Kolunu göstererek bunu siz köpekler yaptı, dedi. Bir tokatla kurtulursak iyi diye düşündüm. Türkçe bilen birini çağırdılar. Adam Rumca bilmezmin diye sordu, yok dedim. Türkçe bilirim Türk’üm dedim. İngilizce bilirmin dedi, yes-no bilirim dedim. Namık Kemal Lisesi’nde silahlı adam var mı? Diye sordu, ben da “ne gitmezsiniz bakasınız da bana sorarsınız” dedim. “Gidemeyik ateş açacaklar” dedi. Ben öğrenci olduğumu söyledim ama inanmadılar. Gündüz öğrenci gece asker dedi. İki saat kadar bir çok soru sordular ben de saçma sapan cevaplar verdim. Cemal, kaçan arkadaşım “Nejdet’i yakaladılar yardım edin” demiş. Ve teşkilata gitmiş. Kaymakama haber verildi. Tabii bunlar beni bir yerde ortadan kaldırmak istediler. Direkt olarak bir şey yapamıyor çünkü kaçan birinin olduğunun farkındadırlar. Çoban olduğunu söylememe rağmen buna inanmadılar. Kolu yaralı olan “götürün Derinya’ya” dedi. Tamam dedim benim işim bitti, temizleyecekler beni diye düşündüm. Derinya sınıra yakın bir bölgedir. Beni götürdüler bir odaya koydular ve kapattılar. Benim için kötü tabii ölüm korkusu vardı. Biri geldi kapının penceresinden sorar açmın diye ben Rumca bilmem göya cevap vermem. İşaret eder ağzını biz yok derik. Çünkü zehirli bir şey verebilirler, güvenmem. Sonra kapağı açık kola getirdi. Ağzıma götürürüm, içmeye korkarım. Bir de düşünürüm ölmeden önce son şeylerimi verirler. Öğleni geçiydi zaten bu yakalanma olayı sabah dokuzda olduydu. Sonra beni merkeze götüreceklerini duydum. Ben tabii rahatladım. Landrovere bindik, merkeze gittik. Yine beni aynı odaya koydular. Ama lambalı yere değil. Bir baktım Ahmet Sami Tokcan! İri yarı bir adamdı o zaman, biz onu kaymakam diye bilirdik, adamlar ona selam verirdi. İngilizden kalma alışkanlıktı. Kazanın en büyük idare amiriydi. “Ne arardın be orda” dedi. “ Ben bilmem onlara sor, tuttular getirdiler beni” dedim. “Ne gezen sabahın köründe orda” dedi, “Ne yapayım boştum gezerdim, yasak mı?” dedim. Şimdi onlara şov yapar gibi bağırır, çağırır. “Sizin yüzünüzden başımıza gelmeyen kalmaz” dedi. “Ben naptım yahu” dedim, “Yahudiler yesin seni” dedi. “Gir çabuk arabaya” dedi. Onun sayesinde paçayı kurtardık. Mahalleye gittiğimizde biz tabii kahraman olduk. Bizim şanslı olduğumuz yön Mağusa’da silahlı çatışma çıkmıyordu. Yoksa olsaydı biz kesin ölürdük.

NEJDET MINDIKOĞLU
MAĞUSA

Alaniçi köyünden 1958 yılının sonunda memleketi kurtarmak amacı ile Rumlara karşı kurulan gizli bir örgüt olan TMT'ye kaydolduk. Bu örgütte bazı gizli görevlere katılıyorduk. O günlerde şimdiki gibi rahat bir şekilde dolaşmak mümkün değildi. Herkes her zaman korku içindeydi. Benle birlikte TMT 'ye katılan diğer iki arkadaşla birlikte yaşadığımız korkulu bir akşam şöyle gerçekleşti:

1958'de Alaniçi'nde bulunan silahları gece ovaya gömmek için üç kasa silahı eşeklere yükledik. Köyün dışına çıktıktan sonra feci şekilde yağmur başladı. Bu feci yağmur altında üç kasadan oluşan silahları ayrı ayrı yerlere gömmeye başladık. En son kasayı gömerken yağmur durmuştu. Yağmur durduğu halde gökyüzünde belirsiz bir ışık aydınlandı ve bazı sesler duyduk. Bu sesler ne şimşek, ne maytap, ne de gök gürültüsüydü. Bu dönemde Kıbrıs'ın idaresi İngilizlerin elindeydi. Her yerde İngiliz askeri vardı. Bu durum karşısında yakalanmamak için hayvanları da ovada bırakıp arkadaşlarla eşekleri de ovada bırakıp, ayrı yönlerden köye girdik. Ertesi gün kasaları gömdüğümüz yere giderek kontrol ettik. Kimse birşey ellememişti.

KAZIM ADALI
ALANIÇİ

Çok yağmurlu bir kış gecesi idi. Zannediyorsam Şubat ayı idi. Her zaman olduğu gibi bize verilen talimatlara göre getirilen silahları indirmek için şu anda hayatta olan eski hakim ve şimdi avukatlık yapan Orhan Bilgehan'ın evinin bodrum katında beklemeye başladık. Saat geceyarısını gösteriyordu. Beklemekte olduğumuz Barış Gücü arabası gelmişti ve araba bodrum katına indi. Biz yine silah geleceğini tahmin ediyorduk. Biz arabadan bir uyku tulumu indirmiştik ve o an tulumun içerisinde silah olmadığını anlamıştık. Tulumu açtığımız an içerisinde Hasan Kabadayı diye Türk ordusuna ait bir üst teğmen çıkmıştı. 1964 yılının Şubat ayında biz silah beklerken bir üstteğmenin gelmesi bizlerde şok etkisi yaratmıştı.

O zamanlar Lefkoşa'da tek bir Türk Alayı vardı. Üst teğmen Hasan Kabadayı Lefkoşa'dan Magosa'ya Barış Gücü'ne verilen para karşılığında getirtilmişti.

SULTAN KIRANER
MAĞUSA

Ramazan bayramının birinci günüydü. Sabah erken kalkıp bayram namazını kılmak için camiye gittim. 1964 yılında geçen bu olayda ben Mağusa Limanında çalışıyordum. Bayramın birinci günü izinliydim. Bayram namazını kıldıktan sonra dışarı çıktım. 1964 yılında limanda çalışan ve bizim başımızda olan hamal Cavit bana limana gitmemizi, iş olduğunu söyledi. Beraber limana gittik. Bana bir traktör almamı ve ondokuz numaralı ambarın önüne gidip beklememi söyledi. Gemi limana yanaşmış, yüklenecek olan kamyon ise ambarın önüne gelmişti. Kamyon yüklenirken ben de traktörün üstünde uyuyakalmıştım.

Geminin altında çalışan Kanatlı Kamil isimli bir arkadaşım vardı. Ben uyurken Kanatlı Kamil beni uyandırdı. Avcunun içinde üç veya dört adet mermi vardı. Biz geminin ev eşyası ile yüklü olduğunu zannediyorduk. Meğer gemi olduğu gibi silah , mermi ve havan ile yüklüymüş. Kanatlı Kamil bana hemen git bölük komutanını bul ve olayı haber ver dedi. Vinç kasaları kamyonu yüklerken kasanın birine çarpmış ve kasa çatlamıştı. Kanatlı Kamil gemide silah, mermi ve havan olduğunu böyle öğrenmişti. Ben mermileri alıp on beş dakika içerisinde bölük komutanı olan Hüseyin Akil'in yanında oldum. Ona olayı anlattım. O da olayı gerekli makamlara bildirdi. Bana becerirsen silah ve mermi yüklü kamyonu limandan kaçır ve bize getir dedi. Benim onları ihbar ettiğimi anladılar ve ben limana dönmeden geminin halatlarını kesmişlerdi ve gemi limandan ayrılmıştı. Ben kamyonu limandan kaçırmayı başarmıştım. Kamyonu polis karakolunun arkasına sakladık. Barış Gücü geldiği zaman kasaları teker teker açmaya başladık. Kasaların içinden bol miktarda mermi, silah ve Rusya'ya ait iki adet bren çıkmıştı. Brenlerden birine bayram günü çıktığı için bayrama ismini vermişlerdi. Daha sonra öğrendik ki bu gemi Rum gazetecisi olan Nikolas Samson'un sahip olduğu Vahib gazetesi adı altında Rum askerlerine ve polislerine gelmişti. Bütün bu olaylar bittikten sonra benim limandan makarna çaldığımı iddia ettiler. Maaşıma el koydular, onbeş gün sonra eve bir kağıt geldi. Bu kağıtta benim işime son verildiği yazıyordu. Bana gelen kağıdı 1964 yılında sancaktar olan Turgut Sökmen'e götürdüm. Sökmen bana "merak etme paranı alacaksın" dedi. Bir süre sonra paramı aldım. Bir süre sonra sancaktarlık görevinden ayrılan Turgut Sökmen'in gitmesi ile maaşım tamamen kesildi. Daha sonra hakkımda hapis kararı çıktı. Üç sene Mağusa kapısından dışarı çıkamadım. Üç seneden sonra hastaneye girdim. Hiç unutamadığım bir anımdır.

SADİ KISAER
MAĞUSA

Benim ilk görevim Nafi'de askeri üstlerdeydi. Bana Lefkoşa'daki üstlerden telefon geldi. Benden saklı olan silahları getirmem isteniyordu. Çünkü bu silahların yerlerini bir tek ben biliyordum. Ben bütün işlerimi bıraktım ve silahları alıp yola koyuldum. Mağusa kapısından çıkarken Türk polisi beni durdurdu ve Lefkoşa'da çarpışmalar olduğunu oraya gitmemem gerektiğini söylediler. Ama ben bu görevi yerine getirmek zorundaydım, o yüzden ne olursa olsun gitmeliydim.

Pirhan'a yaklaştığımda uzaktan yolun tellerle kaplı olduğunu gördüm. Yoldaki asker ve polisler 20 – 30 kadardı. Ben hızla üstlerine giderken boruya basıyor ve elimle yolu açmalarını işaret ediyordum. Onlar beni kendilerinden sanıp büyük bir hızla yolu açtılar, geçtim. Ama Rum polisleri benim onlardan olmadığımı anlayınca peşime düştüler, bana ateş ettiler. Lefkoşa'ya girerken solda Citroen garajı, sağda Mercedes garajı vardı. Rumlar Mercedes garajının olduğu yerden Türklere ateş açıyorlardı. Ben garajı geçtim ve Rum ilkokulunun yanındaki anayoldan dar yollara girdim. Türklerin bulunduğu yere doğru iç yollardan geçerken Rum polisler hala peşimdeydi. Ben Türk semtine döneceğim zaman çok keskin bir viraj vardı, ben o virajı geçtim ama Rom polisler geçemeyerek arabayı devirdiler. Böylece ben onlardan kurtularak görevimi tamamlayabildim.

OSMAN YAŞAR KANIOĞULLARI MAĞUSA

1963 olayları sırasında ben evli ve bir çocuk babasıydım. İskele kazasına bağlı Tuzla köyünde oturmaktaydım. Dikelya'da bulunan İngiliz üslerinde çalışıyordum.

1963 yılında geceyarısı başlayan çarpışmalarda silah sesleriyle uyandık. Hiçbirimiz ne olduğunu ilk anda anlayamadık. Mahalledeki komşular, hepimiz dışarıya çıktık. Rumların bizleri öldüreceklerini anladık. Türk bölgesinde bulunan halk hep bir araya toplandık. Bizler de gendimizi korumak için silahlarımıza sarıldık. Bir hafta Rumlarla çarpıştık. Yiyecek bakımından hiçbirşey yoktu. Yaklaşık on gün sonra çarpışmalar hafifledi. Ben de bu süre zarfında yiyecek olmadığından dolayı ağzıma doğru dürüst lokma goymadım. Bir müddet sonra Lefke bölgesinden bir kamyon dolusu ekmek gönderildi. Mevziden garnımı basdırarak ve eğilerek zor topuz karargaha gittim. Bana gelen bu kamyonun payıma iki ekmek düşdü. Eşim benim bu halimi gördüğü zaman çok ağladı. Gelen bu ekmeklerden bir parça da benim koparıp yememi söyledi. Bunu gören üç yaşındaki kızım da "babama ekmek kesme. Daha sonra biz nereden ekmek bulup yiyeceğiz" dedi. Kızımın bu sözünü duyunca ben de ekmeği tekrar eşime verip mevziye geri döndüm.

Çarpışmalar bir müddet durunca ben de Dikelya'ya gidip, iş durumumu sormaya karar verdim. Motoruma bindim ve Dikelya'ya doğru yol aldım. Beni gören Rum askerleri landroverle peşime düştüler. İngiliz üslerine yaklaştığım zaman yakalayamayacaklarını anladılar ve tekrar geri döndüler.

Çok şükür şimdi hayattayım ve bir daha o günleri yaşamak istemem.

İSMAİL MEŞELİ
MAĞUSA

Ben Larnaka'lıyım. Annem Lefkara'lı, babam Paşaköy'lüdür. Annem beni dayımın düğününde Larnaka'da doğurmuştu. Benim ile ağabeyim arasında 14 aylık yaş farkı vardır. Ben doğduğumda annem iki çocuğa bakamayacak diye ninem ve teyzem, Mustafa ağabeyimi yanlarına almışlardı. Bu yüzden ağabeyim Lefkara'da büyümüştü.

1963 olaylarında Lefkara köyü olduğu gibi 1200 Türk Geçitkale'ye göç etmişlerdi. Orada göçmen evlerinde, çadırlarda yaşıyorlardı. Bu 1974 yılına kadar devam etti. Geçitkale köyü, Larnaka, Limasol, ve Lefkoşa anayollarının birleştiği yerde kritik, jeopolitik durumu güçlü ilk Türk köyü idi. 1963-1967 yılları arasında bu köy konumu itibariyle Rumlar'ı çok rahatsız etmekteydi. Çünkü bu tarihte hiçbir Türk köyüne, hiçbir Türk kasabasına çimento, demir verilmezdi. Bu köy ihtiyacı olan demiri, çimentoyu, benzini, lambasuyunu, mazot gibi gerekli malzemeyi, o zaman askerler ve komutanları Rumların konvoylarını durdurup, malzemelerini alıyorlardı. Çünkü Rumun Larnaka'dan Limasol'a gitmek için mutlaka bu köyden geçmesi gerekirdi. Veya Limasol'da bulunan çimento fabrikasının çimentoları Larnaka ve Lefkoşa'ya gitmesi için yine bu köyden geçmesi gerekiyordu.

Bunun üzerine 15 Kasım 1967 yılında Rum Milli Muhafız Ordusu ve Yunan Alayı ile birlikte 10.000'e yakın asker ve başlarında Grivas Geçitkale Köyü'ne ve Boğaziçi'ne saldırmışlardı. Ancak şunu da belirtiyim ki, daha önceden söylediğim gibi Lefkara'lı göçmenler Geçitkale'de kalıyorlardı. Bu yüzden Mustafa ağabeyim de ninemin, dedemin ve teyzemin yanında kalıyordu. Bu saldırı sabahın erken saatinde başladı. Biz bu olayı Larnaka'da duymuştuk ve ben 13 yaşındaydım. Büyük bir merakla Geçitkale'de olan olaylardan haber almaya çalışıyorduk. Aile olarak çok tedirgindik. Çünkü ninem, dedem, teyzem ve ağabeyim orada bulunmaktaydı. Rumlar'ın bu saldırısında uzun ve çetin çatışmalar olmuştu. 15 Kasım'ın ikinci saatlerinde Geçitkale ve Boğaziçi köyleri teslim olmuştu.

Kadınları bırakıp, erkekleri alıp götürmüşlerdi. Erkekleri, Geçitkale ve Boğaziçi'ne yakın olan Skarino Köyü'ne götürmüşlerdi.

Radyolardan öğrendiğimize göre, 15 Kasım 1967'de Türkiye Yunanistan'a ultimatoma vermişti. Verdiği ultimatoma; derhal Geçitkale'den çekilecek, 10.000 Yunan alayı adayı terk edecek, Grivas ada sınırları dışarısına çıkarılacak ve adada Türk bölgelerinin girişlerinde bulunan bütün barikatlar kaldırılacaktı. Bütün bunlar uygulanmazsa, Türkiye adaya çıkartma yapacaktı.

Rumlar bütün bu şartları ertesi gün öğle saatinde kabul etmişti. Bunun üzerine köyden Rumların çekildiği haberi alınmıştı. Babam o zaman mücahitti. Beni gelip evden aldı ve bana; "çabuk gel, ağabeyini görmeye gideceğiz" dedi. Ancak, kimin öldüğüne, kimin sağ kaldığına dair hiç bir bilğimiz yoktu. Sadece 25 - 30 tane şehit olduğunu öğrenmiştik.

Babam beni ve Larnaka Tabur komutanını almış ve üçümüz Geçitkale'ye gitmiştik. (Bu tabur komutanı hep Türkiye'den gelmekteydi) Bu yolculuk, tahminim 20-25 dakika sürdü. Geçitkale köyüne vardığımızda, şimdi bile unutamayacağım manzaralarla karşılaştım. Çünkü köyün hertarafından dumanlar çıkmaktaydı.

Köyün hemen girişinde büyük bir cadde vardı. Caddenin sağ tarafında Günay Bey Gazinosu diye bir gazino vardı.

Günay Bey, 1964 yılında Türkiye'den gelen Tabur Komutanı idi. Geçitkale'de özel bir olayda başkaları tarafından vurulmuş, şehit edilmişti. Bu yüzden, bu caddedeki gazinonun ismini Günay Bey Gazinosu, daha sonra ise Geçitkaleliler Spor Klüplerinin ismini de Günay Bey Spor Klübü koymuşlardı.

Günay Bey Gazinosu'nun ön kısmında, yolun sol tarafında 21 tane ceset saydım. Cesetler yerde yatırken, fotoğrafçılar fotoğraf çekiyor, insanlar ağlıyordu. Ben, babamla birlikte Tabur komutanını karargahına götürdük. Daha sonra ninemin evine gittik. Orada ailemizin hayatta olduğunu gördük.

Larnaka'ya, ağabeyimi ve Tabur Komutanını da alarak geri döndük.

ERDOĞAN ŞEKEROĞLU
MAĞUSA

1967'de talebeydim. Köfünye olaylarını hatırlarım. Namık Kemal Lisesinde 2. sınıfı hem öğrenci hem de mücahittik. Geceleri ben ve arkadaşlarım nöbet tutardık. O bölgenin nöbeti bizimdi. Rum polisi ile sınırtdık. Tam Köfünye hadiselerinin olduğu sırada sürekli Rum kesimine Rum askerleri geçip giderdi. O gece hiç uyumadık. Biz ağaçların altında, hava soğuk, çocuk yaşta bize girip çıkan araçları saymamızı emrettiler. O gece hiç uyumadım. Ayaklarımın üşümesini hiç unutamam. Bir ara bir iki defa içeri rapor vermek için gittiğimizde bize çay verdiler. O bizi ısıttı. Bize bildirilen sabaha yakın çıkartma olacağıydı. O gece sabaha kadar bekledik en son öğrendiğimiz haberlerde çıkartmanın iptal olduğunu öğrendik ve çok büyük bir hayal kırıklığına uğradık.

BÜLEND SAYINER
KÖFÜNYE

1967 yılıydı. Resmen olaylar 1963'te başlamıştı. Başlama sebebi de Rum polislerin Mağusa polis karakolunda (şimdiki mahkemelerin yanındaki bina) oradaki Türk polislerinin Mağusa'ya sığınması ile Türk ve Rumlar kendi bölgelerinden ayrılmış duruma düştüler. O zaman TMT kökenli olanlar ki bunların Mağusa'daki sayısı 100-200 civarıydı. Bunlar kesin olarak bilinen Mağosa sancaktarı ve kovan beyi olurdu. Ben o dönemde kümesin içerisinde iyice sarılı olarak gömülü bulunan gaşayı (kafes kutu) kazıp çıkardım. İçerisinde 3 sten, 28 el bombası ve 5 tane de Takarof silah çıkardım ve üç gün üç gece çifte mazgal üzerinde arkadaşlarla ailemizi korumak için nöbet tuttuk. Aradan 2 yada 3 ay gibi bir zaman geçti. Mağosa sancağı ile kovan beyi Mağosa surlar içerisinde birinci hazır kuvvet 30+5 de sorumlu kişiden oluşuyordu diye bizleri iki sınıfa ayırdılar. Biz silahlarımız evimizde gündüz de üzerimizde gezdirerek asker değil de bir nevi hazır kuvvettik. Bu dönemde polise dahi silah verilmiyordu. Çünkü polise de itimat yoktu. Ara sıra Rumlarla da çatışmaya girdiğimiz oluyordu.

**İSMİ MAHFUZ
MAĞUSA**

21 Aralık 1963'te, 63 hadiseleri başladığı zaman ben, Namık Kemal Lisesi yırdunda kalıyordum. Ben, o zaman lise 1 öğrencisiydim. O tarihte, Lefkoşa'da öğrencileri vurdukları haberini duyduk. Biz, Namık Kemal Lisesinde nümayiş yapacaktık. Müdürümüz, "gitmeyin, etmeyin, sizi öldürecekler!" diye ağlıyordu. O nümayiş engelledi. Namık Kemal Lisesi bilindiği üzere Maraş'ın giriş tarafında olan bir yerdir. Sonra yurttan mahsur kaldık ve Mağusa'nın içine gidemedik. Bir ay, 10 tane el bombası, bir tane tabanca ile nöbet tuttuk. Bize "bunlar el bombasıdır. Gavur size ateş ederse el bombalarını onlara atın" dediler. Nasıl atılacağını bilmiyorduk. El bombasını ilk defa görmüştük. Yiyecek olarak da en son muhallebi tozu yani nişasta kalmıştı. Muhallebi yapıp bize yedirdiler. Ondan sonra bizi mecburen Mağusa'nın sur içine tahliye ettiler. Bu arada tahliye olmadan önce bir Rum, gecenin birinde geldi ve kaldığımız binaya, Namık Kemal Lisesi'nin üçüncü katına ateş açmaya başladı. Tavana vuran mermiler yataklarımıza düşüyordu. Tabii içeriye, suriçine gittikten sonra da mücahitliğimiz devam etti. Yani, 21 Aralık tarihinde 16 yaşında lise 1 öğrencisi iken, mücahitliğe kayıt oldum. Gece nöbet tutuyor gündüz ise okula gidiyordum. Bazı günler, sabahları erken vakit nöbet veriyorlardı. Okul kapalı olduğu zaman, daha doğrusu okulun bir yıl kapalı kaldığı zaman içinde, bir yıl bir meyhanecinin verdiği çorbayı içerek nöbete gittik. Yaklaşık bir yıl köyümüze gidemedik. Benim köyüm Kilitkaya'ydı. Köyümüze, annemize, babamıza, bir yıl gidemedik. Ondan sonra okul tekrar açıldı. Yollarda, Rum barikatları vardı ve köylere gitme gelme yine yoktu. Otello kalesi üzerinde nöbet tutuyordum. Ayağımda ayakkabı, üzerimde giymeye pantolon yoktu. Otello kalesinin denize bakan tarafında, bir gün bir Barış Gücü subayını, bizim mevzilerin planını çizirken yakaladık. Elinden kağıtları aldık ve komutanlarımıza haber verdik. Polis komutanı, sancaktar, bölük komutanı gelene kadar biz, Barış Gücü askerlerinin açtığı ateş altında kaldık. Onlar bize, biz de onlara ateş ediyorduk. Sonunda komutanlarımız geldi ve bu olay sebep oldu, bize ayakkabı ve pantolon verdiler.

YAŞAR GÜÇSAV
MAĞUSA

Bana Hasan Osman yeğen anlatmıştı. 1967'de Rumlar Geçitkale'ye saldırdılar. Bir grup Türk, köprünün altına girip saklanmıştı. Köy işgal edilmişti. Rumlar telefon kablolarını tuttular ve karargahın yerini bulmak için kabloyu takip ettiler. Bu kablo köprünün altından geçiyordu. Köprünün altında saklananların bir kısmı kablonun üzerinde yatıyordu. Rumlar kabloyu takip ederek köprünün yanına kadar gelmişlerdi. Bir Rum kabloyu çekti. Kablo gelmeyince köprünün altında birileri olduğunu anladılar. Diğer köprünün altına ateş etti. Köprünün altında kablonun üzerinde yatmakta olan bir Türk, başından yaralandı ve "vay başım, vay başım" diye bağırmaya başladı. Arkadaşları ona "eğer sessiz olmazsan Rumlar hepimizi öldürecek!" dediler. Birleşmiş Milletler köye gelene kadar köprünün altında kaldılar. Başından yaralanmış olan adam da bir süre sonra kan kaybından ölmüş ve köyün orta yerinde bulunmuştu.

MUSTAFA TAŞSEVEN
GEÇİTKALE

1963 olaylarından sonra köyümüz Gaziköy'e gelen telefon hattı Türk kesiminden geçiyordu. Bu hattın telleri bilinmeyen kişiler tarafından koparıldı. Bunun üzerine Rum muhtarı, Türklerin muhtarı olduğum için beni yanına çağırttı. Ben de sınıra gittim ve bu konu hakkında Rum muhtarı ile görüştim. Muhtar da bana telefon hatlarını, Rum teknisyenlerinin onaracağını söyledi, fakat ben kabul etmedim ve ona "Türk kesimine giremezsiniz" dedim. Onlara bir teklif sunarak "ben bu konu hakkında Türklerden görüşeceğim kişiyle görüşeyim, size gelip durumu bildireyim ve birlikte gidip bağlayalım" dedim. Bunun üzerine yetkili kişilerle görüşüp Rum muhtarına gittim. Oraya gittiğim zaman yabancı köylerden gelen kırk tane silahlı Rum askeri vardı ve bana "telleri bağlamamıza izin vermezseniz, zorla geçip bağlayacağız" dediler. Ben de onlara, Türklerin kontrolü altında işlerini yapabileceklerini söyledim.

Rumlar, Türk tarafına geçen ve öğretmenlerin gözetimi altında iş yapan Rum teknisyenlerine karşılık beni rehin aldılar. Ayrıca Rum teknisyenlerine birşey olduğu takdirde beni öldüreceklerini söylediler. Beni bir Rum kahvesine götürdüler ve orada bana kahve ısmarladılar. Kahvede oturduğum bir saat boyunca, kaçmamam için iki tane Rum askeri karşımda oturdu. Rum teknisyenleri işlerini bitirip yanımıza geldikleri zaman muhtar da beni sınıra kadar götürdü ve serbest bıraktı.

MEHMET BURÇAKLI
GAZİKÖY

1963 Köfünye olayları döneminde köyümüze Rum polisleri musallat olup, köyden geçmeğe başladılar ve halk arasında huzursuzluğa neden oldular. O sırada evimizde mücahitler vardı. Çünkü evimiz böyle zamanlarda mevzi olarak kullanılıyordu. Bizler Türk halkı olarak Rumların Türk tarafına geçmelerini engellemek için yol ağzlarına barikatlar kurmuştuk. Fakat Rum polisi bir bahane bularak yine Türk tarafına geçiyordu. Böyle bir günde, evde hiç kimsenin haberi olmadan çok iyi Rumca konuşabilen annem dışarı çıkarak Rumları Türk tarafına geçmemeleri için durdurdu. Kendi anlatmasına göre, kibar bir şekilde bizim köy Rumlarıyla bir sorunumuz olmadığını, kendilerinin köyden geçmeleriyle huzursuzluk yarattıklarını ve geçmemelerini istediğini söylemiş. Bu arada annemin dışarıda olduğunu bilmeyen mücahitler kapının önünde durdukları için Rum polislerine ateş açmaya hazırlanıyorlardı. Komutanın polislere ateş açmaya izin vermemesiyle annemin de canı kurtulmuş oldu. Kıbrıs'ta karma Türk köyü olarak Atatürk büstü ilk kez bizim köyde açıldı. Açılışa pek çok kişi yanında Sancaktar da katıldı. Ağabeyim o gün, Rumlara ibret olsun diye Kin" isimli şiiri okuyarak, orada bulunanlara çok duygulu anlar yaşattı. Benim gibi orada bulunan herkesin gözlerinden yaşlar akarak, kalplerinde Türklük duygusu kabardı.

SELMA SITKI
KÖFÜNYE

3.8 İskele

İlk olarak 1958 de TMT'ye katıldım. İlk katılımda bize Rumun kötü olduğu devamlı olarak kendi çıplak görünümünde görürdük. Menderes zamanında Bakan denizinde bize silah çıkarması yaptı. O silahlar köylere dağıtıldı. Görevde nöbetçi çavuştum. Bu silahlar görüldü. Bu silahlarla birlikte eğitime başladık. Kişi eğitimi yapardık. Bu silahlar beş kişiye teslim edildi. Çünkü çok gizli görevdi. Silahları arkadaşlarla yere gömmeye başladık. O zamanlar İngiliz devresiydi. Üzerinde silah bulunan kişi idam edilirdi. Bir geceyarısı birisi kapıyı çaldı. Bana dediki “şu mezarlığın yanında bir kasa mermiyi yeni ölmüş birinin ayaklarından kazıp oraya gömeceksin.” Gidip aldım ve görevi yerine getirdim.

TMT'de gizlilik çok önemliydi. Hayat arkadaşına bile bu görevi söylemememiz için binlerce kuran yemini yaptırılırdı. Buna rağmen ben bu yeminleri söyledim. Çünkü yani emindim. Beni evden bir iki gece alıp götürdüler. Çünkü ben TMT kurucusuydum. Bu bölgede nöbetçi çavuştum. Bu durumda hanımla tartışmaya başladım. Babam onu uyardı. “Benim oğlum kötü iş yapmaz” dedi. Bu görev çok gizli idi. Devamlı olarak hararetini yaşardım. 1974 Barış hareketi başında Rum saldırıya başladı.

**SÜLEYMAN MEMİŞ GÖKENSEL
İSKELE**

1963'te Tuzla'da Rumlar bir Türk mahallesine ateş açıyordu. Herkes koşup evine kapandıydı. Benim haberim yoktu. Dükkanımı açmaya gittim. Ben o zaman Tuzla'da kalırdım. İskele'de de dükkanım vardı. Galiba 3-5 tane Türk geldiği çarşıya, hatırlamıyorum. Ansızdan bir kişi kapıdan "Rumlar, filan mahallede Türklere ateş açtılar, kaçın da bizi de vuracaklar!" dedi. Çünkü Rum bölgesine yakındık. Rum'un Belediye pazarının karşısında bizim Belediye pazarımız vardı. Dükkanlarımızı kapadık. Benim eve gitmem için Rumların içinden geçmem gerekirdi. Ben de Türk mahallesine gittim. Rum mahallesindeki Türkler hep oraya toplanmıştı. O bölgeden evime arka sokaklardan bisikletimle beraber gidecektim. Meğerse benim geçtiğim yani bu arka sokak dediğim bölge Rumların mevzileriymiş. Benim haberim yok. Eve gittim. Evde karım ve çocuklarım yoktu. Anladım ki baldızıma gittiler. Gittim, kendilerini baldızımda buldum. Ondan sonra örf-i idare oldu, çıkamadık. 24 saat kapalı kaldıktan sonra Türk mahallesindeki Rum aileleri almak için bizimle değiş tokuş yaptılar. Yani Rum tarafından Türk tarafına, Türk tarafından Rum tarafına değiş tokuş yaptılar. Bacanağımın otomobili vardı. Bazılarımız onun otomobiline, bazılarımız da Rum polisinin otomobiline bindik. Böylelikle Türk bölgesine geçtik. Ayrılık o ayrılık, bir daha 74'e kadar evimize gidemedik.

İSMAİL AMCA
İSKELE

3.6 Girne

1960 döneminde Türk askerlerinin Saray Otel üzerinden onların orada resmi geçit yapmışlardı. Antlaşmadan sonra onların halka bir resmi geçit yapmaları bugün bile beni heyecanlandırmaktadır.

1963 olaylarının başlaması da Rumların Türkler arabayla giderken ateş açıp öldürmeleriyle başladı. Bu iki Türk Cemaliye ve Zeki isimli bir çiftti. Erma sokağında öldürüldüler. Bu olayla ortalık kızıştı ertesi gün 22 Aralık 1963'te Atatürk'ün büstüne ateş açtılar. Ben bu arada gönüllü olarak mevziye gittim. Öğrenciydim. Muharrem Apt. Ledra Palas tarafındaydı mücahitlik böylece başlamış oldu. 1964 tarihinde ilk resmi birlik kuruluyordu. Adı Plevne Bölüğü olacaktı. Bu bölüğe 200 gönüllü katıldı. Ben de bu bölükte yer aldım. Bu bölüğün amacı iyi eğitilmiş mücahitlerden oluşacak ve sıkışacak olan birliklere takviye gidecekti. Oynak birlikti. Köşklü çiftlik ilkokulunda ilk eğitimimize başladık. İki aylık eğitimden sonra takımdan bizi 4 takımı bir bölgeye gönderdiler. Orada işe fiili göreve başladık. Ben Boğaz yedinci milde Plümer ağaçlıkları denen yere yerleştim. Daha sonra şahinler bölgesine gittik. Bir akşam takımda gönüllü 7 kişi istediler. Bunların arasında ben de vardım. Bir kılavuz 12-13 yaşlarında bir çocuk bulundu. O bölgeyi iyi biliyordu. Kılavuz bizi 4 saat kadar yürüyüşten sonra bir yere götürdü.

Bize o gece bol mermi verildi. Çocuk bizi bıraktı. Göreviniz orada mevzilenmek dedi. Atışın serbest veya atılmayacak diye bir şey değildi tamamen bize bırakmıştı. Bu bölge Templos (Zeytinlik) köyü idi. Daha sonra burasının yasak bölge olduğunu öğrendik. Mevzilendik. Sabah olunca barış gücü bizim orda olduğumuzu görünce burasının yasak bölge olduğunu söyledi ve geri çekilmemizi istedi. Geri çekilmedik ve barış gücü bize ateş açtı. Ateşe karşılık verip bir çarpışma başladı. Daha sonra barış gücüne ait olduğunu zannettiğimiz bir evin Rum mevzisi olduğunu öğrendik. Gecedan bu eve girip sığınmayı düşünmüştük. Allah'tan böyle bir şey yapmadık. Rum mevzisinden de bize ateş açmaya başlandı. Ama bu arada bize takviye geleceği bildirilmişti. Ne yiyecek ne su yoktu. 3 gün sonra yiyecek görmüştük. Birer matara suyumuz vardı. Gün böyle çarpışmayla geçti. Biz dört gözle takımın gelmesini bekliyorduk. Ertesi gün de böyle geçti. Bir matara su almak için pınara ulaşana kadar mermilerin altından geçerek alırdık. Nihayet ikinci günün gecesi takım yanımıza geldi. Takım komutanımız da şehit üsteğmen Münir Dilaye idi. (1974 Baf'ta şehit olmuştu) takım komutanı durumun çok ciddi olduğunu görevin çok tehlikeli oluşunu iyi mevzi hazırlamamızı söylüyordu. Bu arada kablolu bir telefon getirildi. Tekerleği açarak geldiler. Bu arada Rumlar karşımıza çok büyük yığınak yaptılar ve bölgeden çekilmediğimiz takdirde vuracakları çatışma olacağını söylediler. Tabii barış gücünde sürekli ikaz ediyordu. Gece saat 02.00-02.30

sularında sancaktardan gelen bir emirle geri çekildik ve yukarı beyaz eve çıktık. Takıma bir soru sordu bölük komutanı bu takım 44 kişiydi. Bu soru: “ Tekrar aynı görevi versem gitmek ister misiniz?” dedi. Bütün takım evet cevabını verdi. Bu olay benim için unutulmazdı.

AYSIN CANBAZ GİRNE

1963 yılında Rumların Paskalyaları olacaktı. Türkler kiliseye bomba koyacak diye Rumlar gitmediler. Kara Halil ve ben durumu öğrenince onlara “arkadaşlar bunun aslı yoktur. Gidip ibadetinizi yapın. Böyle bir şey olamaz” dedik. Onlar yine de kiliseye gitmediler. Kimin attığını hâlâ öğrenemediğimiz birisi tam kiliseye gidecekleri vakit bomba atar. Ondan sonra da kızışma başlar. Daha önceleri aramızda hiç ayrım yokken artık bir ayrılık olmuş, komşuluk bitmiş ve onun yerine düşmanlık başlamıştı. Köyde iki tane otobüs vardı. Biri Rumların diğer ise Türklerindi. Ama herkes Rumların otobüsü daha yeni olduğu için onu tercih ediyordu. Bu olaydan sonra Türkler kendi otobüslerine, Rumlar da mecburen geç vakitte kalkan otobüsleriyle seyahat ediyorlardı.

Kızışmanın başlaması ile bir teşkilat kurduk. Yetmiş kişi idik. Ben evdeki hanımımın bile işlerimizi herkesten sakladığımız için korkuyordum. Onu şüphelendirmemek istiyordum. Bir gün hanımına “bu ev bir tane daha kuyu istiyor” dedim. Hanımım ise “buna hiç gerek yok, çünkü daha kuyular dolmadı” dedi. Ben de bunu biliyordum ama silahları nerede saklayacaktım. Bir gecede hanımımın gizlin bir şekilde kuyu kazdım. Silahları gömüp tekrar kuyuyu kapattım.

HALİL FİKRETLER GİRNE

1963 olayları başladığında otuz sekiz yaşında, ikisi talasemiyalı sekiz çocuk annesiydim. Lapta'da oturuyordum. Olaylar başladığı zaman Lapta karma bir köy olduğu için bizleri daha emin yerlere yerleştirdiler. Köylülerin çoğu Templos(Zeytinlik) köyüne yerleşti. Bazıları ise önce Girne'ye daha sonra Ağırdağ yakınındaki İngilizlerden kalma bir kampa yerleştiler. Biz de önce Girne'ye yerleştik ama sonraları bizi daha güvenli olduğu için kampa taşıdılar. Kampın çevresi çam ağaçları ile çevriliydi. Üst başımızda Beşparmak Dağları vardı. Doğruyol denen yer tam üstümüzdeydi.

Bir gün hasta olan küçük kızımı güneşlenmesi için oturduğumuz barakanın dışına çıkarmıştım. Ben de yanına ocak kurup yemek yapmaya, çamaşır yıkamaya çıkmıştım. O zaman yemeğimizi yapmak, çamaşırlarımızı yıkamak için taş ocaklarda odun yakıyorduk. Tam yemek pişmişti ki çocuk ağlamaya, huysuzlanmaya başladı. Eline ne veririm atıyor ve ağlıyordu. Herhalde uyuklamıştır dedim, aldım içeriye götürdüm. Tam içeri giriyorken büyük bir gürültü çıktı. Kapıya koşup dışarıya baktım. Kocaman bir kaya yuvarlanarak dağdan üzerimize doğru geliyordu. Kayanın önüne ne geliyorsa deviriyordu. Kocaman çam ağaçları kökünden sökülüyordu yuvarlana yuvarlana biraz önce çocuğun oturduğu yere kadar gelip barakanın içine girdi. O baraka da İngilizlerin kullandığı çamaşırhaneydi. İçinde çok kalın demir su boruları vardı. Bu kayayı durdurdu. Allahtan çocuk huysuzlanmıştı ve ben de onu eve götürmüştüm. Yoksa o kaya kızımı ve beni ezecekti. Meğer tepemizdeki Rumlar kayayı bizi öldürmek için yuvarlamışlardı. Rumlar bizim her hareketimizi görüyordu ama ağaçlar bir derece bizi saklıyordu.

Bir gün de hiç unutamam, ekmeğimiz yoktu. Yardım olarak bize birşeyler veriyorlardı ama sekiz tane çocuğa ne yeterdi. Kocamın kardeşi ekmekçiydi ama Girne'de kalmıştı. Bize İngilizlerle bir torba un yolladı. Ama ekmek yapmak için fırınımız yoktu. İki kilometre uzaktaki Ağırdağ'da tanıdıklar vardı. Gelin bizim evde ekmeklerinizi yapın dediler. Bir sabah kızımı yanıma alıp Ağırdağ'a gittim. Akşama kadar ekmek pişirdik. Ekmekleri bir köhünün içine koyduk. Bir tarafta kızım bir tarafta ben eve dönerken Rumlar bizi gördü ve ateş açmaya başladılar. Çevredeki mevzilerdeki mücahitler bize ormanlık alana koşmamızı yoksa vurulacağımızı söylediler, elimizdeki ekmeklerle biraz koştuk ama sonunda köhün devrildi ve ekmekler sağa sola savruldu. Ben de eğilip iki üç tane elime aldım. İki tane de kızım aldı. Koşarak çamların arasından eve girdik. Karanlık olana kadar bekledik. Sonra kalanları alabilmek için geri gittim ama ne ekmek kalmıştı ne de köhün. En zoruma giden de talasemiyalı olan iki çocuğuma kan bulamamaktı. Her ay düzenli olarak kan almaları gerekirdi. Bir kaç sefer doktora götürdük ama bize kan ister dedi. Bize, kan olmadığını yaralılara bile kan bulamadıklarını çocuğu alıp eve götürüp yatırmamı söyledi. Geceler boyu onların can çekişmelerini elimden hiçbir şey gelmeden öylece izledim. İlk önce Akın'cığım öldü. Huriye çok dayandı, ama beşinci yaş gününde onu da kaybettik. Belki gerekli tedavi yapılırsa daha çok yaşarlardı ama savaşta elimiz kolumuz bağlı kaldı.

HATİCE BİTTACI GİRNE

1963 olayları başladığında orta üçüncü sınıfa gidiyordum. Lapta'da oturuyorduk. Okulumuz ise Girne'deki Anafartalar Orta Okulu idi. Lapta o zaman karma bir köydü. İki üç bin Ruma karşılık sadece altıyüz Türk vardı. Civar köylerden Garava hep Rumdu. Vasilya'da ise az miktarda Türk vardı. O zamanın yöneticileri daha emin bir yer olan Templos(Zeytinlik) köyüne toplanmamızı uygun gördüler. Templos'ta çok küçük bir köydü, fakat hep Türk'tü. Ayrıca konumu da savunmaya uygundu. Çok soğuk ve yağmurlu bir günde kamyonlar gelip bizi Templos'a götürdü. Giderken bize "yanınıza fazla bir şey almayın, bir iki güne kadar tekrar evinize döneceksiniz" dediler.

Benden başka ailede dört kardeşim daha vardı. Ben evin en büyük çocuğuydum. En küçük kardeşim henüz dokuz aylıktı ve onun büyüğü ise bir buçuk yaşındaydı. Bizi götürecek kamyonların içi buz tutmuştu. Su döküp yıkadılar ve balık istifi gibi altı yedi aileyi bir kamyonu yerleştirdiler. Templos'a vardığımızda Vasilya'dan gelenlerle bizi iki aile bir çadıra olmak üzere yerleştirmek istediler. Fakat annem "benim çocuklarım küçük, başkalarıyla nasıl kalabilirim?" dedi. Bir köylü köyün sonundaki, sahibi Lefkoşa'lı olan bir evi bize gösterdi. "Bakın dahaları buraya yerleşti, isterseniz siz de oraya yerleşin" dedi. Gittiğimiz zaman bütün odaların dolu olduğunu gördük. Yalnızca daha önce ambar olarak kullanılan pis, küçük bir oda vardı. Orayı temizleyip oraya yerleştik. Zaten eşyamız iki üç battaniye ve yorgandı. Fazla birşey almamıza müsaade edilmemişti. Çok yorgun olduğumuz için hemen yattık. Bir kaç saat sonra birileri gelip bizi uyandırdı. Yerimizin çok kenar olduğunu Rumların köye yaklaştığını söyledi. Bizi alıp köyün ortasında bir eve götürdü. Orada bir çok kadın ve çocuk vardı. Bir kaç gün böyle idare ettik. Sabahları o odaya gider, akşamları ise tekrar köyün daha emin olduğunu zannettiğimiz eve gidiyorduk. Bir iki gün sonra bize daha fazla çadırın geldiğini ve kurulduğunu söylediler. Çadıra taşınmamızı istediler. Çadırlara gittiğimizde etrafı bir metre duvarla çevrili yeni sürülmüş bir bahçenin içinde iki üç çadır olduğunu gördük. Onlardan birine biz taşındık. Ama dizlerimize kadar çamura gömülüydük. Bir akşam aniden köyü Rumlar bastı. Bizim çadır ile köyün okul binası rasında yalnızca alçak bir duvar vardı. Rumlar köye ateş açmaya başladılar. Biz korkudan ne yapacağımızı bilmeden öylece oturup bekliyorduk. İki küçük kardeşim annemin kucığında, daha büyük olan ikisi de birer köşede korkudan sinip kaldık. Annem dışardan görünmesin diye lambayı söndürmüştü. Karanlıkta korkuyla beklerken yine komşular gelip bizi aldı ve daha emin bir yere götürdüler.

Çarpışmalar sabaha kadar sürdü. Sabah çadırlara döndüğümüzde bir kalabalığın bizim çadırın çevresinde toplandığını gördük. Ne olduğunu sordüğümüzde bizi tanıtan bir kaç kişi koşup bizi kucakladı ve "sağmışlar, ölmemişler" dediler. Bizim çadır geceki çarpışmada kurşunlardan delik deşik olunca ve bizim de ortalıkta olmadığımızı görünce komşular Rumlar bizi esir aldı sanmışlar. Çadırımız yenilendi ve Rumlar yine gelmeye devam etti. Ama Templos'a giremediler.

SUZAN AKTUĞ GİRNE

1963 yılının Aralık ayında savaşın yeni başladığı dönemlerde ben TMT'de görevliydim. EOKA'cıların Türklere saldırması üzerine TMT beni ve arkadaşım Mehmet Parçacı'yı teşkilata ve mevzilere gerekli malzemeyi yani giyecek, yiyecek, battaniye götürmek için görevlendirmişti. Bunun üzerine ben ve arkadaşım Lefkoşa'ya inip gerekli malzemeleri dükkanlardan ve evlerden toplamaya başladık. Yaklaşık dört beş saat malzeme topladık. İngiliz sömürge idaresinden kalma landrover arabaya doldurduk ve havanın kararmasını bekledik. Saat geçmek bilmiyordu. Aradan üç dört saat geçti ve saat 19.30'da yola çıktık. Bilindiği gibi şu anki yeni Girne yolu yoktu. Gönyeli yolundan gidilerek Boğaz'a varılıyordu. Ben arabayı kullanıyordum, arkadaşımın yanımda oturuyordu. Arabayı yavaş yavaş kullanıyordum. Taşıdığım malzemeyi Rumların görmemesi için havanın kararmasını beklediğimden arabanın hızını yavaşlatmışım. Ben ilk olarak Boğaz'a varmadan önceki mevzileri dolaşıp malzemeyi dağıtmaya başladım. Üç dört mevzi geçtikten sonra sıra Boğaz'a malzeme götürmeye geldi. Arkadaşımla birlikte Boğaz yolunda ilerliyorduk. Bilindiği gibi Boğaz'ın üzerindeki dağın en yüksek yeri EOKA'cılarının elindeydi. Bende o dağın altındaki mevziye gidiyordum. Boğaz'a yaklaştığımda arabanın büyük farlarını kapattım ve küçük ışıklarla ilerlemeye başladım. Fakat Rum askeri kullandığım aracı fark etti ve bize doğru ateş etmeye başladı. Aramızdaki mesafe yaklaşık ikiyüz metre idi. Ben o heyecanla arabayı hızlı sürmeye başladım. Ama Rum askeri arabaya devamlı ateş ediyordu ve üzerimize açılan kurşunlar bizim arabanın camlarını paramparça etmiş idi. Ben vurulmamak için arabanın dümenini sağa doğru kırdım ve arabanın süratli gitmesi yüzünden aracı durduramadım ve bir ağacın üzerine çarptım. O çarpma esnasında daha önceden ateş açılarak kırılmış olan camlar yanımdaki arkadaşımın boğazını kesti ve o kesme sonucunda arkadaşımın boğazından kanlar akmaya başladı. Ne yapacağımı şaşırdım. Zaten arabada çarpma esnasında durmuştu. Ben elime bir bez alıp kanı durdurmaya çalıştım ama çabalarım boşa çıkmıştı. Çünkü arkadaşımı ellerimin arasında kaybetmişim ve orada şehit olmuştu. Ben ne yapacağımı bilemiyordum. Yarım saat orada oturdum. Hem ağladım hem düşündüm. Hiç yoktan da olsa görevimi tamamlamak istedim. Direksiyonun başına geçerek arabayı çalıştırdım. Yoluma devam ettim ve sonunda Boğaz'a vardım, malzemeyi askerlere dağıttım. Bu olaya anlatamayacağım kadar çok üzülmişim. Tek tesellim görevimi yerine getirmektir.

NIHAT ŞENKAYA
GİRNE

3.7 Güzelyurt

EOKA 1 Nisan 1958 tedhiş faaliyetine başlamıştı. 1958'de Türk Rum çarpışmalarına dönüştü. 1 Ağustos 1958'de TMT kuruldu ve ben de bu teşkilatın içerisinde Gaziveren köyünün örgüt başkanı oldum.

TMT herhangi bir Rum saldırısına, katliamına karşı Türk halkını savunmak amacıyla kurulmuştu.

Bize verilen silahları iyi yerde muhafaza ettik. Rumlar 1963'te Türklere karşı saldırıya geçtiler. Bize verilen emir üzerine silahları halkımıza dağıtıp, köyümüzün savunmasını yaptık.

Köyümüz, Lefkoşa Baf anayolu üzerinde ve deniz cephesi olan stratejik bir yerdeydi. Ve devamlı olarak Rumlar, köyümüzü buradan kaldırmak için, taciz atışı yapıyorlardı. Köylü topraklarını kurtarmak için sıkı sıkıya sarılmıştı. Günlerce, aylarca etraf köylerden, tepelerden, Rum mevzilerinden köyümüze ateş açılıyordu. Bize gelen emir üzerine köyümüzün anayolunu Rumların geçişine kapattık. Emir bize Lefke sancağından geldi. Köye saldıracaklarını daha önceden de anlamıştık. Çünkü, daha önce yoldan geçip, yolun kenarına bubi tuzağı hazırlamışlardı ve üzerine de by Hasan Abdullah yazmışlardı. Başka bir arkadaş bulup bana getirdi. Dikkatli bir şekilde açmaya çalıştık. Fakat açtıktan sonra da yaralandım. Devamlı bu taciz olayları olduğu için bu yolu Rumların geçişine kapattık. Yol yirmi gün daha kapalı kaldı. Daha sonra yolu açtık ve Rumlar köyün etrafını sardılar. Rumlar iki bin kişiydiler. Köy halkı dört yüz kişiydi. Otuz da askerimiz bulunuyordu.

Mart 1964'te, Rumlar köyümüzün etrafını sardılar, ve o yolun kapalı olduğunu sandılar, oysa ki o yol açılmıştı. Saat 4.00'te etraf tepelerden projektörlerle köyü taramaktaydılar. Köyümüz gündüz gibi olmuştu. Çağırıyorlardı. Teslim olun, etrafınız sarılı, çok büyük bir kuvvet vardır. Teslim olmazsanız çok büyük kayıplar vereceksiniz. Karılarınızı, kızlarınızı, silahlarınızı teslim edin, korkmayın. Bir görüşmeci istediler. Niyazi Öztoprak, Salih Halil bulundukları noktaya görüşmeci olarak gittiler. Amaç; teslim olmamak, yolun açık olduğunu, isterlerse yoldan geçebileceklerini söylemekti. Bunun üzerine Rumlar ihtar atışı yaptılar. İhtar atışından sonra her tarafımızdan sanki yağmur yağar gibi havan topu mermileri geliyordu. Bu atışlar bütün gün devam etti ve beş şehit verdik. O yaralıların, şehitlerin olduğu bir sırada bir İngiliz askeri köye geldi. Yollar kesik olduğu için İngiliz askeri ova yollarından gelmeye mecbur oldu. İngiliz askeri gelip beni buldu. Bana şu soruyu sordu: "Ne düşünüyorsunuz?" dedi. Ben de savaştan başka bir şey düşünmediğimi söyledim. İngiliz askeri de aynı şeyleri yani sarıldığımızı, çok büyük kuvvetleri olduğunu teslim olmamızı söyledi. İngiliz teslim olmak yoktur, savaşacağız dedim. İngiliz kızardı ve yanımızdan ayrılıp gitti.

Rumlar Gaziveren'i aldıklarını, burada karargah kuracaklarını yaymaya başladılar. İngiliz askeri geri gidip Rum askerlerine çekilmezseniz Türk askerleri gelip sizi vuracak demiş. Rum askerleri köye giremedi ve köyün dışına bir polis karakolu kurdular.

1963 yılları arasında Türkiye'den Kızılây yardımları gelmekteydi. Bu gelen yardımları depolayıp, eşit şekilde köylüye dağıttık. Türkiye'nin sayesinde hiç bir sıkıntı çekmedik. Daha sonra Rum askerleri köyün etrafından sabaha yakın ayrıldılar. Sabahleyin köyün etrafından yaralı ve şehitlerimizi toplayıp, Lefke'ye götürüp defnettik.

HASAN ÖZTOPRAK GAZİVEREN

19 Mart 1964 günü top ve makineli tüfek sesleri sabahın erken saatlerinin içerisinde tüm dehşeti ile yankılar uyandırırken Gaziveren köyümüzün Rum saldırısına uğramış olduğu öğrenilmiştir.

Kıbrıs Türklerini silah zoruyla yok ederek adayı Yunanistan ile birleştirmeyi amaçlayan Akritas planının bir bölümünü oluşturan bu saldırının uygulamaya konuş nedeni; Lefkoşa – Tilliriya asfalt yolu üzerinde ve Türk Silahlı Kuvvetleri çıkarmasına uygun bir sahile sahip bulunan zengin Türk köylerimizden Gaziveren'i işgal etmektir.

Rumlar 500 kişi kadar bir kuvvetle saldırıya başlamışlar. Pd. Tf. Mak. Tab. Bren Ot. Tf. 2.36'lık roketatar, 60 havan ve zırhlı haline getirilmiş buldozer kullanmışlardı.

Gaziveren köyümüz ise savunmasını 150 mücahit, 14 Pd. Tf., 4 sten, 3 bren, ve 30 adet av tüfeği ile yapıyordu. Gaziveren dengesiz kuvvetlerin çarpışmasına sahne olmuştu.

Rumlar kati sonuca ulaşabilmek gayesiyle saldırıya çok şiddetli başlamışlardı. Gaziveren'in bir avuç mücahidi ellerindeki sınırlı sayıda eski silahlarla, silah mühimmat ve personel bakımından kendilerinden çok üstün Rum kuvvetlerine karşı takdire değer büyük bir cesaret örneği göstermek suretiyle savunmalarını yapıyorlardı.

Rumlar hoparlörlerle Gaziveren'e yapmış oldukları teslim olunuz çağrıları köy komutanlığı tarafından reddedilince, devamlı suretle takviye almakta olan Rumlar saldırılarını daha da şiddetlendirmişlerdi. Durum çok endişe vericiydi.

Gaziveren çarpışmalarının tüm şiddetiyle devam ettiği saat 11.00 raddelerinde B.M. helikopteriyle o zamanki Türk cemaat meclisi as başkanı Dr. Şemsi Kazım ile beraber Lefke Sancaktarlarının "Gaziveren her ne pahasına olursa olsun teslim olmayacaktır" emrini köy komutanlığına bildirmek üzere Gaziveren'e gönderilmiştim.

Helikopterle Gaziveren üzerine geldiğimiz zaman, Gaziveren'in içerisinde bulunduğu vahim durum tüm dehşetiyle görülebiliyordu. Atılmakta olan sayısız makineli tüfek, roketatar ve havan mermilerinin yankıları ve yapmakta oldukları tahribat dehşet verici bir görünüm arz ediyordu.

Bu ateş çemberi içerisine inemeyen helikopter bizi Cengiz Topel hastanesi yanındaki İngiliz askeri kampına götürdü. Biz kampa indikten biraz sonra bir Türk, bir Yunan ve İngiliz subayından oluşan üçlü karargah heyeti bir askeri jip ile oraya gelmişlerdi. Üçlü karargah heyetinde görevli Türk subayı Abdullah Yzbş. Aydıncöy yol kavşağında Rumlar tarafından hırpalanmış, üniforması yırtılmış, İngiliz ve Yunan subayların müdahalesi ile canını zor kurtarabilmişti. Gaziveren'in içinde bulunduğu feci durumu da yakından görmüş olan Abdullah Yzbş. kampta bizimle buluştuğunda "Ben şerefli bir Türk subayıyım. Bu zillete dayanmam. Elimden bir şey yapmak da gelmiyor. Bu görevimden istifa edeceğim" diyerek derin üzüntüsünü dile getirmek zorunda kalmıştı.

Öğle saatlerine doğru o zamanki BM Genel Sekreteri U'Thant'ın Kıbrıs'taki temsilcisi Spynellis ile o zamanki Rum temsilcileri Meclis Başkanı Glafkos Klerides Türk tarafı ile görüşmelerde bulunmak üzere helikopterle bizim bulunduğumuz İngiliz kampına gelmişlerdi. Klerides Dr. Şemsi Kazım'la ailevi görüştükleri halde kendisini tanınamazlıktan

gelmiş, asık suratla masaya oturmuştu. Görüşmeler Spynellis başkanlığında başlamıştı. Gaziveren'de çarpışmalar tüm şiddetiyle devam ediyordu. Klerides kendi deyişiyile Gaziveren'de Türk asiler asfalt yolu kapatmak suretiyle Kıbrıs'ın ekonomik çıkarlarına büyük darbe indirmişler. Söz konusu yolun açılması için Gaziveren'e yapılmış olan başvuru ret edildiği için hükümet kendi gücünü kullanarak yolu açmak zorunda kalmış. Gaziveren'e bu nedenle saldırmışlar. Klerides Gaziveren'de ateşin durdurulması için köylülerin silahlarını teslim etmelerini ve köyün içerisinde Rum polis Karakolu'nun kurulmasını şart koşuyordu. Bu itham ve ileri sürülen şartlar Türk heyeti tarafından şiddetle reddedildi. Klerides düpedüz yalan söylüyordu, çünkü söz konusu Gaziveren yolu Rum saldırıları başlamadan 15 saat önce Lefke sancaktarlarının emriyle açılmış ve bu durum Barış Gücünde görevli Binbaşı Clesby aracılığı ile Güzelyurt polis karakolu komutanı Rigas'a resmen bildirilmişti. Toplantıda bu gerçek Türk heyeti tarafından açıklanmış ve bu durumda ancak Gaziveren'in giriş ve çıkışlardaki Rum topraklarında karakol kurabilecekleri bildirilmiştir. Türk heyetince ortaya konmuş olan gerçekler toplantıda hazır bulunan Bnb. Clesby tarafından doğrulanınca Klerides'in iddialarının gerçek dışı olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine söz alan Spynellis'in ateşkes kararının derhal alınmasını aksi halde Lefkoşa'ya gidip durumu merkeze bildireceğini; aynı zamanda Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunacağına inandığını ve bu ateşin tüm ortadoğu ülkelerine yayılabileceğini endişeli ve heyecanlı bir şekilde belirtmesi ve Lefke sancaktarlarının bir saate kadar Gemikonağı'na saldırıda bulunacağına dair Barış Gücüne verdiği ultimatom Klerides'i endişelendirilmişti. Saat 16.00 da ateşin kesilmesini kabul etmek zorunda kaldı.

Gaziveren çarpışmaları Kıbrıs Türk halkının Rum katliamlarına karşı bir ölüm kalım savaşı niteliğinde olan direnişlerinin bir sembolü Rumların Türklere yaşama hakkı bile tanımak istemediklerinin en canlı bir kanıtıdır.

Bu gün topraklarda hür olarak yaşayabiliyorsak, özgürlük havasını tenefüs edebiliyorsak ve geleceğimize güvenle bakabiliyorsak tüm bunlar; imanlara yerleşmiş sarsılmaz bir direnişin ve bunun sonucunda şanlı Türk orduları ile kahraman mücahitlerimizin süngüsüyle gerçekleşmiş parlak bir zaferin sayesinde olmuştur.

Geleceğimiz; Anavatanımızla fikir, ruh ve hareket birliği içerisinde şuurlu bir şekilde müzadeleye devamımızla elde edilenleri halk olarak değerlendirme yeteneğimize bağlıdır.

Şüphesiz ki Kıbrıs Türkünün özgürlük mücadelesi kolay olmamıştır. Bu uğurda şehitler verilmiş, ocaklar sönmüştür.

Çok cefa çekmiş bir halk olarak geleceğimiz için karar verirken, tüm bu gerçekleri unutmamamız gerekmektedir.

**AZİZ FEDAİ
GAZİVEREN**

1963'de B.G. ile 3 araçla Gemikonağı'na geldik. Gemikonağı'nda Rumlar aracı durdurdu. Araçtaki şoför olarak Musa Namık, yolcu olarak Salahi Şekerali, İsmet Karafistan bulunuyordu. Rumlar Lefkoşa'ya gitmemize izin vermiyordu. B.G. ise Lefkoşa'ya gitmemiz için ısrar ediyordu. Polis kumandanı bana "babanın ekmeğini çok yedim, sana bir şey olmasını istemem geri dön" dedi. Bir Landrover polis göndererek bizi Bademliköye kadar geri götürdüler. Araçları meyve yüklü idi. Bana git 15 gün sonra gel dediler. 15 gün sonra polis karakoluna gittim. Lefkoşa'ya gidebilir miyim diye sordum. Bana Lefkoşa'ya gitmem için izin verdiler, yolda giderken 7 tane barikata rastladık. Her barikatta en az bir saat yoklanıyorduk. Yeşilirmaktan saat 06.00'da çıkıyor, akşamüstü 16.00'da Lefkoşa'ya gidiyorduk.

Bir hafta sonra Lefkoşa'ya gittik gece Lefkoşa'da kaldık. Ertesi sabah 08.00'de geri dönüş için harekete geçtik. Kermiya bölgesindeki Rum barikatına gelince yoklama yapıldı. Arkamdaki araçta Enver Hüsnü vardı. Lefke'de bu kişiye ekmekçi Rıfat deniyordu. Araçlar boştu. Goççinotremitya köyüne kadar arkamdan takip ediyordu. Köyü çıktıktan sonra arkamdan kayboldu ve hala bulunamadı.

27 Aralık akşamı Gemikonağı'ndaki Rumlar bizleri el bombaları ve tabancalarla Lefke'ye kovmuşlar ve bütün maden evlerinde bizlere ait ne varsa toplamışlardı. Biz de Gemikonağı'ndan Lefke'ye kaçarak eniştem, kardeşi ailesiyle birlikte iki aile, rahmetli Namık Ustanın evinde altı ay kaldık. Daha sonra Lefke Karadağ maden evlerine yerleştik.

O günlerde Lefke'de sigara kıtlığı vardı. Eniştemin kardeşi olan Sami Arap "Gardaş ben sigarasızlığa dayanamayacağım" diyerek motorunu alıp Çamlıköy Doğancı istikametinden oradan da şimdiki Aydıncöy bahçelerini kullanarak deniz yolunu takip edip Akdenize sigara almaya çıkmış. Ancak bu güne kadar nerde olduğu bilinmemektedir. Yaptığımız araştırmalarda Rumlar tarafından öldürüldüğünü saptadık. Bu da unutulması güç bir anıdır.

Bütün bu olaylardan sonra yaşıma küçük olmasına rağmen gönüllü mücahit olarak Lefke sancağında mücahitlik görevine başlayıp, mücahit komutanı olarak askerlik görevimi 1977 yılına kadar yapıp yeni yapılanma nedeniyle devlet tarafından sivil dairelere nakil edildim.

**MUSA NAMIK SORAKIN
GEMİKONAĞI**

3.10 Lefke

1963 yılında yedi yaşında iken babamla beraber Angolem(Taşpınar) Köyü'nde koyunları otlatıyorduk. Lefke, Pendaya(Yeşilyurt), Doğancı, Taşpınar Köylerinde savaş başlar. Erenköy'de savaşın çok şiddetli olduğunu radyolardan dinlerdik. Türkiye'den öğrenciler Erenköy'e çıkartma yapmak için geldiler. Bu arada Cengiz Topel uçakla gelip burayı bombalamaya başladı. Uçağı kırmızı bir ateş şeklinde düşerken gördüm. Ama sonradan öğrendiğimize göre Cengiz Topel yaralı olarak paraşütle atlamış. Lefke mücahitleri onu kurtarmak için sancaktardan izin istemişler, fakat mücahitlere izin vermemişler. Bir kişinin hayatını kurtarmak için o kadar askerin hayatını tehlikeye atamazlardı. Cengiz Topel Rum mevzilerine yakın yaralı olarak düştü. Rumlar kendisini esir aldı ve çok büyük işkencelerle öldürdüler. Benim büyük ağabeylerim TMT dedikleri örgütün üyeleri idiler. Bizim kasabamız olan Lefke'den bütün gece dağ yolu ile köyümüze silah taşırlandı. Bir akşam babam bize birtakım hikayeler anlatırken kapı çalındı. Kapıyı açtığım zaman yüzü siyah boyanmış, üzerinde ağır bir çanta, karşımda ağabeyimi gördüm. Fısıltı ile konuşarak konuşarak içeri girdi. Ben korkumdan tir tir titremeye başladım. Piyade ve sten silahını o akşam ağabeyimden öğrendim. Ağabeyim köyümüzü korumak için 10 mil uzaktaki Lefke Kasabasından omuzlarında silah taşımayı vatan uğruna yapmayı herkesin yapması gereken bir borç olarak görüyordu. Akıncılar köyünden gelen ilkokul hocamız Yusuf Gazi milliyetçi bir insandı. Düşmanın köyümüze saldırmaması ve kolay kolay girmemesini sağlamak için köyün okulunda kurduğu projektörle etrafı tarardı. Köyümüz insanlarının onüç ile altmış yaş arası olanları mücahit olarak gönüllü hizmet veriyorlardı. Ben yedi yaşındayken babam da elli yaşındaydı. Uzun bir şişle mevzide nöbet tuttuğunu hatırlarım. Silah olmadığı için bu tür kesici ve delici aletlerle köyümüzü korumaya çalışırlandı. Babam Rum tarafındaki Gudrafa Köyü'nden Angolem Köyü'ne gelen suyun başında nöbet tutmaktaydı. Ben at ile oraya ona yemek götürürdüm. O zamanlar Gudrafa Köyü'nden Taşpınar Köyü'ne Türkler göç ettiler. Göç eden insanlara köylüler ellerinden geldiğince yardım ettiler. Aynı zamanda Presterona Köyü'nde Türkler ve Rumlar karışık yaşıyorlardı. Presterona Köyü'ndeki Türkler de bizim köye göç ettiler. Üçyüzelli nüfusluk Angolem Köyü bin nüfuslu oldu. Kızılhaçın gönderdiği yardımlarla ve köylülerin el birliği ile her evde beş kişi kalmak şartıyla yerleştirildi. Köy halkında çok büyük bir tedirginlik vardı.

1967 yılında yine babamla hayvan otlatmaktaydık ki Zotya(Bostancı) Köyü'nde Gudrafa göçmenlerinden Kemal isimli bir çobanı bir Rum desteban (kır bekçisi) öldürdü ve hayvanlarını alıp kaçtı. Taşpınar köylüleri ve ailesi olayı Barış Gücü'ne bildirdi. Hayvanlar ailesine iade edildi. Aradan iki ay geçmişti, Mehmet adlı bir çoban da ölmeden iki saat önce benimle sohbet etmişti. Çoban Mehmet'i de aynı şekilde ovada vurdular. Onun da cenazesini Barış Gücü vasıtasıyla ovadan aldık. 1968 yılında bizim dayımız olan Ali isimdeki vatandaşımız Zotya Köyü'ndeki bir mağaranın içinde ölü olarak bulundu. Biz Lefkoşa'ya gelmek için dokuz barikattan yoklanarak geçiyorduk. Ağabeylerim hep mücadeleci ve milliyetçi kahramanlar oldukları için bizim ev cephanelik gibiydi. Benim hasta olduğum bir gün annem beni alıp hastaneye götürmek için yola çıktı. Rum barikatına yaklaştığımız sırada annem Rumlar yoklamadan önce kendi ceplerini yokladı ve ceplerinde fişek olduğunu

farketti. Barikata geldiğimizde annem fişekleri pencernin delikli tellerinden dışarıya attı. Annemin ne kadar açık göz olduğunu o zaman anlamıştım. Bir sorun çıkmadan Lefkoşa Hastanesine gittik. Apandist ameliyatı oldum. Üç gün hastanede kaldık. Rumlar ile Türkler arasında bir yumuşama başlamıştı. Bizler de bu yumuşamaya güvenerek Rumların yanında çalışır, dostluk kurmaya çabalardık.

TURGAY SARIKAYA LEFKE

1964 yılında mücahit komutan olarak Lefke kasabasında görev yapıyordum. O dönemde bekardım. Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel'in uçağının düştüğü yer olan Gemikonağı kasabası Lefke'nin kuzeyinde olup, yaklaşık 2.5km mesafededir. O zaman ki Türk Hava Kuvvetlerinin gerçekleştirmiş olduğu hareket Lefke kasabası halkı tarafından kolayca izlenebiliyordu. 2000'li yıllara geldiğimiz bu günlerde o günü yaşamış Lefke halkından kime sorarsanız Cengiz Topel'in konutasındaki hareketi, uçağın düşüşünü, pilotun uçaktan paraşütle atlayışını ve daha sonra Rumlar tarafından alınarak işkenceyle öldürüldüğünü bir filmi izler gibi yaşanan olayları anlatıyorlardı.

ÖZKAN MAVİOĞLU LEFKE

NOT: Emekli Yüzbaşı Özkan Mavioğlu 1987 yılında, Güvenlik Kuvvetlerinden ayrıldıktan sonra, Lefke mücahitler derneği başkanlığına getirilmiş ve 28 Aralık 1988 yılında Cengiz Topel anıtını yapmak üzere Cumhurbaşkanı Sn. Denktaş'ın katıldığı bir törenle anıta ilk harcı koymuştur. Anıt yaklaşık iki yıllık bir çalışmadan sonra 22 Ağustos 1990 tarihinde bitirilmiştir.

3.4 Erenköy

Yıl 1964 Ankara'da bir üniversitenin 3. sınıf öğrencisiyim. 1963 yılının Aralık ayında başlayan Kıbrıs hadiselerinden herkes gibi ben de etkilendim. Okulumdaki derslerimle mi ilgileneyim, yoksa Kıbrıs'ta yaşanan olayları, katledilen insanları ve ailemi mi düşüneyim bilemiyordum. Kısaca huzursuz ve tedirgindim.

Ankara'da bir araya gelen diğer öğrencilerle bir şeyler tasarlıyor, Kıbrıs'a gitmenin yollarını araştırıyoruz. Neticede sık sık protesto gösterileri yapmaya ve Ankara hükümetini harekete geçirmeğe çalışıyorsak da pek etki alamıyoruz. Ancak bu hareketler dalga dalga bütün Türkiye'ye yayılınca, zamanın genel kurmayı karar alıyor ve Kıbrıs'a bizleri gönüllü askerler olarak göndermek istiyor.

Gruplar halinde bizleri önce kısa süreli bir eğitimden geçirip, yine gruplar halinde bizleri Taşucu'ndan sandallarla, hücum botlarla geceleyin Kıbrıs güney batı sahillerinden Türk köyü olan Erenköy'e çıkartıyorlar. Nisan ayında başlayan bu hareket 5 Ağustos'a kadar sürüyor. Yaklaşık 450 üniversite öğrencisi Erenköy'e bu şekilde çıkartılıyor.

Çıkan gruplar sırası ile Erenköy çevresindeki küçük Türk köyleri olan Mansura, Selçuklu, Alevkaya gibi yerleşim yerlerinin savunma korunmasını üstleniyor.

Ben de Erenköy'ün güneyinde ve Erenköy'den yaklaşık 12 mil uzaktaki Alevkaya köyünün savunmasında görev aldım. Çam ağaçları içerisinde ve çok yüksek bir dağda kalıyorduk. Su ve yiyecek ihtiyaçlarımızı hayvanlar yardımı ile karşılıyorduk. Çamların altında yatıp kalkıyor, günde 6 saat nöbet tutuyorduk. Piyade, Sten ve Bren gibi silahlara sahiptik. Ve bu dağın tepesinde 20 kişi kadardık.

Erenköy ve çevre köylerde mevzileşmemiz Rum'un dikkatini çekmiş olacak ki, 5 Ağustos 1964 akşamı sabaha karşı bulunduğumuz mevzilere doğru topluca ağır silahlarla hücumla geçtiler. Neye uğradığımızı şaşırmış gibiydik. Bulunduğumuz tepeye top mermileri düşüyordu. Yağmur yağar gibi mermiler ard arda patlarken, başımızın üstünden de kurşunlar uçuşuyordu. Bir ara saatime baktım, tam bir dakika içerisinde 26 top mermisinin bulunduğumuz yere düştüğünü saydım. Etraf cayır cayır yanıyordu. Bir taraftan Rum'un açtığı ateşten korunurken, bir yandan da yanan çam ağaçlarının ateşinden korunuyorduk.

Kimsenin kimseye konuşacak hali yoktu. Bir ara yanımdan sürükleyerek çekilen iki arkadaşın yaralı halini bir diğerinin de kanlar içerisinde birileri tarafından taşınan cesedini gördüm.

Bu olay beni ve diğer arkadaşlarımı kamçıladi. Savaşmak zorunda kaldığımızı anladık. Ya savaşacak ve kurtulacaktık, ya da şehit olup ölecektik.

Olanca gücümüzle direnmeye başladık. Sabahın 05.00'ünden gecenin 23.00'üne kadar Rum'a geçit vermedik ve yılmadık. Hem Rum ateşi ile hem de orman yangını ile uğraştık.

Tüm dağ alev alev yanıyordu. Daha fazla direnecek gücümüz kalmamıştı. Yorgun, uykusuz ve susuzduk.

Ateş çemberi içerisinde kalmıştık. Gece yarısına doğru bulunduğumuz yerlerden geri çekilmeye başladık. Köye indiğimizde köy çoktan boşaltılmıştı.

Sadece biz yani 14 kişi kalmıştık. Sabah oluyordu, gün ağarmadan köyün çeşitli yerlerine tuzaklar kurduk. Ve hızla sabahın karanlığında köyden ayrıldık.

Ertesi gün Rumlar zafer sarhoşluğu içinde köye girdi. Ancak kurduğumuz tuzaklara takılarak o bölgede 45 ölü bıraktı. Bir önceki günkü kayıpları ise 36 kişiydi. Bu bilgiler bize Barış Gücü tarafından bildirilmişti. 7 Ağustos 1964 Alevkaya köyünü terk edip Erenköy'e sığındığımızda burada gördüğümüz manzara dehşetti. Meğerse, sadece Alevkaya köyü terk edilmemişti. Selçuklu, Mansura, köyleri de geri çekilmiş, Erenköy çevresinde mevzilenmişlerdi.

Rum bu kez verdiği kayıpların hıncı ile doğudan, hem batıdan, hem güneyden ağır silahlarla karadan saldırırken, denizden de 3 adet hücum bot ile bulunduğumuz bölge top ateşine tutuluyordu.

Herkes can havli ile silaha sarılmış, herkes son mermisine kadar çarpışacaktı. Belki de son mermiyi de kendisine saklamak istiyordu.

Gün boyu çarpışmalar bütün şiddeti ile devam etti. Artık herşeyin sonu geliyordu. Rum zırhlı araçlarla köye girmek üzereydi ki, akşam üzeri takriben saat 18.00 civarında 3 adet F100 jet uçağı denizin üzerinde görüldü. Rum mevzileri üzerinden alçalarak büyük bir sesle art arda geçtiler.

Bu davranış bizlere büyük bir moral verdi. Bir kez daha herkes silaha sarıldı. Ancak jetler uçup gitmişti. Herhangi bir saldırı yapmamışlar, sadece bir ihtar uçuşu ile yetinmişlerdi.

Bu ise, Rumları cesaretlendirmiş olacak ki, ellerindeki tüm silahları ateşlemişlerdi. Artık etrafta silah sesinden başka bir şey duyulmaz olmuştu.

Tam yarım saat sonra 6 tane jet tekrar havada görüldü. Bu kez Rum mevzileri üzerine, Rum hücum botları, Rum askeri konvoyları ve Rum köylerine kurşun ve napalim bombaları yağdırmaya başladılar.

Yer gök toz duman ve alevler içerisinde idi. Az sonra diğer fertler geldi. Onları diğerleri izledi. Sanki kıyamet kopmuştu. Çıkan dumanlardan etraf görülmez olmuştu. Karşı taraftan insan sesleri, çığlıkları, kulakları tırmalıyordu.

Bu bombardıman 2 saate yakın sürdü. Bu bizler için unutulmaz bir gündü. Birbirimizi kucaklıyor, birbirimize sarılarak ağlaşıyorduk. Bu yeniden hayata dönüşün sevinci, coşkusu idi. Bu mutlu anı yaşadığım ve gördüğüm için mutluyum. Ve bu anımı asla unutmam.

GÜREL ÖZGÜREL
ERENKÖY

1963-1974 yılları arasında Erenköy'de TMT komutanlığı yaptım. Rumlar öteden beri Erenköy'ü işgal etmek için, en azından kontrollerinde bulundurmamak isterlerdi. Bunun başlıca sebebi Erenköy'ün 5km'lik bir sahil şeridine sahip olmasıydı. Bu sahilden iki tarafın halkı da yararlanırdı. Rumlar deniz kuvvetleri ile Türkiye ile Kıbrıs Türkünün bağlantısını kesmek isterlerdi. Bizim için ise bu sahilden silah, cephane ve personel ikmali yapıldığından dolayı önemliydi. Türkiye'nin Erenköy'e asker çıkarması buradan olmuştu.

30 Mart'ta ve 1 Nisan ile 30 Haziran 1964 tarihleri arasında ,deniz yoluyla Erenköy'e silah ve cephane ikmali yapıldı. Ayrıca Türkiye'de yüksek öğrenimde bulunan bir çok öğrenci, bu bölgeye takviye edildi.

General Grivas komutasında bir çok Rum askeri, 6 Ağustos'ta (1964) Erenköy'e karşı genel bir saldırı yaptılar. 8 ve 9 Ağustos günlerinde de süren bu saldırıda Rumlar denizden hücumbotlarla, karadan da zırhlı birliklerle Erenköy'e geldiler.

10 Ağustos 1964 gecesi dayanılmaz boyutlara ulaşan Rum saldırılarında bir çok soydaşımız ezildi. Kuruova, Avtepe, Kaleburnu, ve Erenköy'e halkımız toplanıyor ve orada çoluk, çocuk, kadın, ihtiyar mağaralara yerleştiriliyordu.

3-4 Ay-yıldızlı jetimizin Erenköy semalarında görünmesi, Türk uçaklarının Rumlara ait mevzileri bombalamaları Erenköy ve civarını rahatlatmıştı. Bu arada bir çok çarpışmalar oldu. Rumlar ara sıra üstün duruma geçti. Türk hava hareketinde bir çok Rum'un Erenköy civarındaki askeri istimlakları tamamen tahrip edildi.

Türk uçaklarının bu uçuşları tamamlamasıyla Rum uçakları da moral uçuşu için bu izni almışlardı ama bu izni Rumlar yine kötüye kullanarak Erenköy ve civarındaki Türk köylerini ve halkını yeniden bombalamaya başladılar.

Bu olay sonucunda, Mücahit Kuvvetlerinden 10, sivil halktan 5 kişi şehitlik mertebesine ulaştı.

**NECİP MUSTAFA İBRAHİM
ERENKÖY**

1963 olaylarında Ankara'da hukuk öğrenimi görüyordum. Olayların sonrasında ailemden hiç haber alamıyordum. Ankara'da okuyan Kıbrıslı tüm öğrenciler benim durumundaydı. 30-40 arkadaş Kıbrıs'a gitmeye karar verdik ve British Airways uçağı ile Şubat 1964'te adaya döndük. Uçak alanında Rumlar bizi alıkoydular. İngiliz askerleri müdahale etmeseydi sonumuz ne olurdu veya ne kadar süre gözaltında bulundurulurduk bilemem. İngiliz askerleri bizi Saray Otel'e götürdüler. Köyüme, aileme gitmek istiyordum. Çünkü onları çok merak ediyordum. Fakat köye gitmek imkansızdı. Rumlar yollarda insan avına çıkmıştı. Öyle söylüyorlardı. Günler geçiyordu ve ben Lefkoşa'da sıkılıyordum. Yanılmıyorsam onuncu gündü. Hisarda dolaşırken birden tanıdık bir yüzle karşılaştım. Geçitkaleli bir kamyon şoförüydü bu. Kendisinden beni Serdarlı'ya götürmesini istedim. Yapamam dedi. Yalvardım ona. Sonunda kıramadı ve kamyonu aldı beni. Arkaya, büyük bir muşambanın altına gizlendim. İlk barikat Mağusa kapısında idi. Rumlar kamyonu durdurup ,aradılar. Arkaya da baktılar, şöyle bir kaldırdılar muşambayı. Ben muşambanın altında küçüldükçe küçüldüm. Arama iki barikatta daha yapıldı. Yol rahat olduğunda, tehlike kalmadığında, şoför arabanın kapısına yumruk vuracaktı, ben de çıkacaktım. Kurumanastır köyüne vardığımızda öyle yaptı. Rahatlamıştım. Serdarlı'da kamyondan inip doğru o köyde evli olan ablamın evine gittim. Bizim köy, Mitsa'da karma bir köydü. Olaylar çıkınca anam da ablama sığınmış. O da oradaydı. Kendilerini çok merak ettiğim ve param kalmadığı için , dönmek zorunda kaldığımı anlattım onlara.

Köydeki onuncu günündü. Kovanbey çağırdı beni karargaha ve derhal Lefkoşa'ya gitmem ve ismin verdiği kişi ile görüşmem gerektiğini söyledi. Dediyini yaptım. Benim gibi görüşmeye gelen daha başka arkadaşlar da vardı. Bize birer bilet verdiler ve Ankara'ya dönüyorsunuz dediler. Döndük Ankara'ya. Atatürk Öğrenci Yurdu'nda parasız pulsuz geçiyordu günler. Bu arada Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de ve Kıbrıslı öğrencilerin kaldığı diğer şehirlerde öğrenciler ayaklanıyor, yürüyüşler düzenliyor ve "Ordu Kıbrıs'a" diye haykırıyordu. Bir gün yurda sivil 3-4 kişi geldi. Kıbrıs'lıları bir araya topladılar ve içimizden kırk kişiyi seçip ayırdılar. Neden bunu yaptıklarını söylemediler. Arkadaşlarımızın ne olduğunu bilmiyorduk. Aradan 14 gün geçtikten sonra bu arkadaşlar geri geldiler. Nerede olduklarını kısa bir süre sonra öğrendik. Sızdırmışlardı. Eğitimdeymişler ve Kıbrıs'a çıkacaklarmış. Birkaç gün sonra aynı adamlar geri geldi. Yine topladılar bizleri. Bu sefer aramızdan 60 kişi seçtiler. Ben de bunların arasındaydım. 14-15 günlük bir eğitimden sonra bizi otobüslerle Anamur'a götürdüler. Oradan da feribotla Erenköy'e çıktık. Tam teçhizatlı idik ve beraberimizde ihtiyaçtan fazla mühimmat vardı. Meğer Erenköy'e çıkarılışımızın amacı, oradan diğer köylere silah sevki yapmak için köprü başı vazifesi yapmış. Hücumbotlarla sürekli silah geliyordu. Gelen silahlar da çeşitli vasıtalarla, Lefke üzerinden diğer Türk köylerine ulaştırılıyordu.

Erenköy'e bizden önce ve bizden sonra da gelenler oldu. Gelenler yalnız Türkiye'de okuyan öğrenciler değildi, İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Türklerden de gelenler olmuştı. Londra'dan gelen 40-50 kişiyle birlikte toplam 500 kişi vardık aşağı yukarı. Erenköy'den başka Bozdağ, Mansura, Selçuklu ve Alevkayası'na yerleşmiştik. Rumlar uzun zaman bizim varlığımızı fark etmediler. Ancak günlerden bir gün silah sevkiyatı yapan araç Pırgo köyünde durduruldu ve yoklamada silahlar bulundu. Böylelikle bizim de bölgedeki varlığımız farkedildi ve fonksiyonumuz da yitti. Bu olaydan sonradır ki Rumlar bizi rahatsız etmeye başladılar. Bu arada, hiç unutmam (çünkü tuvalet kağıdı üzerine günlük notlar tutuyordum) 31 Temmuz 1964 tarihinde "Akıncı" olarak bildiğimiz Rıza Vuruşkan, Rauf Raif Denктаş, Ahmet Savalaş ve gazeteci Ömer Sami Coşar, kırk mücahidi ile birlikte, bir Bozdağ-Piyanya arasında korkunç bir savaş başlamıştı. Her tarafa gelişigüzel ateş ediyorlardı. Belli ki yerlerimizi tesbite çalışıyorlardı. 5 Ağustos'ta savaş bütün bölgelere yayıldı. 6-7 Ağustos'ta da bütün şiddetiyle devam etti. Direnişimiz 8 Ağustos'ta kırıldı. Bütün diğer köyleri boşaltarak Erenköy'e çekildik. Son gün akşamüstüne doğru tüm umutlarımızı yitirmiştik. Çember giderek daralıyordu. Rumlar her koldan Erenköy'e giriyorlardı. Tanklar asfaltta ilerliyordu. Büyük bir panik yaşıyordu. Esir olacaktık. İntiharı düşünüyorduk. Yapacak başka şey yok diyorduk. İşte o sırada, herşey bitti derken, saat 16.00 sularında bulunduğumuz mevziden gökyüzüne baktığımda önce iki uçak gördüm, denizi yalayarak geçip gittiler. On dakika sonra dört uçak daha denizin üstünde dalış yapıp gitti. Hemen akabinde ise sekiz uçak geldi ve Rum mevzilerini, Rum askeri konvoyunu bombalamaya başladı. Bombardıman uçak sayısı çoğalarak akşama kadar devam etti. Ertesi gün de uçaklar bombalamaya devam ettiler. O günün akşamında bir feribotla bir grup mücahit geldi ve aynı feribotla da Rauf Raif Denктаş ile gazeteci Ömer Sami Coşar Erenköy'den ayrıldılar. Bombardıman 10 Ağustos'da da devam etti. Aynı gün, 60 uçağın arasında dört uçak ,aramıza dalış yaptı ve köyü bombaladı. Bunlar Yunan uçağı idi. Türk uçakları onların peşine düştü ve ufukta kayboldular. Bombardımanın ardından iki şehit vermiştik. Bir de yaralımız vardı. Sonuçta, ölümden de, esir olmaktan da kurtulmuştuk. 1966 yılının Ocak ayına kadar Erenköy'de kaldık. Ocak ayında bizi tahliye ettiler. Ankara'ya okulumuza döndük. Yaşadığımız olaylar unutulur gibi değil. Sürekli belleğimde canlılığını koruyor.

Bu arada unuttuğum bir şeyi de aktarmak istiyorum. Sn. Denктаş Bey Erenköy'e çıktuktan hemen sonra, Türkiye'den öğrenimlerini bırakıp vatanlarına koşan biz öğrencilerin güvenliğini sağlamak için, hepimizin Lefke'ye nakledilmesini istiyordu. Ama bunu gerçekleştirmeye fırsat bulamadı. Kendimizi birden savaşın içinde bulduk ve neredeyse topluca imha edilmek tehlikesi ile karşı karşıya kaldık.

**YAŞAR BORAN
ERENKÖY**

3.5 Baf

Ben Baf'ın Agurso (Akarsu) köyünde yaşamaktaydım. 1963 yıllarıydı. Köyümüzün yanında Lemba köyü bulunmaktaydı. Köyde Lembalı Yangın Mustafa diye bilinen bir çoban vardı. Lembalı Mustafa bir çok Ruma yardım ediyordu. Kimseye hiçbir kötülüğü yoktu. Ama çok zengin oluşu ve herkes tarafından çok sevilmesi Rumların onu kıskanmasına sebep oldu. Rumlar kendilerine, bir Türk'ün böyle zengin oluşunu, yardımsever oluşunu gururlarına yediremediler. Bir gün Yangın Mustafa atı üzerinde giderken üç Rum ona ateş açtı ve onun yaralanıp attan düşmesine ,sebepe oldular. Bu da yetmezmiş gibi etrafını sardılar ve yaralı, silahsız olan Yangın Mustafa'nın kafasına nacakla vuruyorlardı. Çaresiz kalan Mustafa onlara "Ben size iyilikten başka bir şey yapmadım, ben size ne kötülük yaptım?" diye bağıırıyordu. Kolları ile başını örtmeye çalışlıyordu, çünkü başına nacakla vuruyorlardı. Yoldan geçen araba sesini duyunca Rumlar kaçıp , onu orada bıraktılar. Gelen araba Barış Gücü'ydü, onu alıp Rum hastanesine götürdüler. Yangın Mustafa yine Rumların eline düşmüş ve ölümü Rum doktorlarından olmuştu. Bu acı olayı duyan tüm Türkler hayret içinde kalmış ve sanki onlar da ölmüştü. Agursolu (Akarsulu) ve Lembalı tüm Türkler bu günü hiç unutmadı ve asla unutmayacaklar.

MENTEŞ AKARSULU
BAF

Ben 1963'te Arkimadandira (Baf) köyünde oturuyordum. O zamanlar çocuktum. 1963 olayları çıktığı zaman, ailemle birlikte Uluçam'a (Baf), oradan da Limasol'a göç ettik.

Uluçam'dayken bize av tüfeği verirler. Rumlara karşı kendimizi böyle korumaya çalışıyorduk. 16 -17 yaşlarındayken askerlik yapmaya başladım. Ben askerken annem köyden Limasol'a taşınır. Askerliğim bitince, altı ay Limasol'da sivil olarak çalıştım.

1963 yılıydı. Tam gününü hatırlamıyorum. Nöbetim yeni bitmişti ve eve gelip dinlenmek için uzanmıştım. Selçuk Bey gece bize gelip evlerimizin Rumlar tarafından yıkılacağını söyledi. Bunun üzerine, Hirsofu halkını toplayıp ,çukurlar kazmaya başladık. Biz çukurları kazarken, vadiden buldozerlerin geldiğini gördük. O gece sabaha kadar nöbet tuttuk. Sabah sekize doğru bir Türk, bir İngiliz, bir Rum askeri gelip burada araştırma yaptılar ve buldozerleri süren Rumlar köye giremediler. Buldozerler evlerimizi yıkamamışlardı ama komşu köylerde çok hasar yapmışlardı. Rumlar köyümüze yine böyle bir saldırı yaparlar diye siperler kurup beklemeye başladık.

Yine bir ay sonra bir İngiliz, bir Türk askeri köye geldi. İngiliz siperleri yıkamamızı söylüyor bize bağıyordu. Biz yıkmayacağımızı, Rumların bize her an saldırabileceklerini söyledik. İngiliz bizi anlamamakta kararlı bir şekilde yıkmamız için baskı yapıyordu. Bu tartışma olurken köyün kahvecisi Ali yanımıza gelip Taner adında birinin yolda Rumlar tarafından esir alındığını söyledi. Bir süre sonra bir haber geldi ve yolları kesmemizi istediler. Biz de yolları kestik ve yedi Rum'u da biz esir aldık. Bu olayı duyan Poli'deki Rumlar, köye saldırmaya başladılar. Esirleri bırakmamızı istiyorlardı. Bizler Hirsofu halkı olarak esirleri bırakmayacağımızı söyledik. Rumlar taşkınlık yapmaya, ateş açmaya başladılar. Bunun üzerine Türklerden biri, Rum kamyonunun birine bir el bombası attı ve böylece Rumlar geri çekildi.

Bu olaya çok kızan Rumlar, gece Türk okullarından birine gizlice bomba koydular. Ertesi gün, köyün bütün erkekleri kahvede oturmuş, Taner hakkında konuşuyorduk ve İngilizler gelip esirleri görmek istediler. Esirleri gördükten sonra onları bırakmamızı söylediler. Bizler Rumlar'ın arkadaşımızı bırakması halinde, yedi kişiyi bırakacağımızı söyledik. İngilizler iki taraf arasında anlaşma yapmaya çalışmıştı. Hirsofu halkı olarak bizler, bir arabanın önde, bir arabanın arkada giderek Taner'i verirlerse bizim de yedi Rum'u vereceğimizi söyledik.

Değiş tokuş yapılacağı yere İngilizlerle gittik. Biz yedi Rum'u verdik, ancak Rumlar, Taner'in tabanca tuttuğunu iddia edip onu mahkemeye vermek ve öldürmek istediler. Buna isyan ettik ve İngiliz aracılığı ile iki tarafta anlaşma oldu, değiş tokuş yapıldı. Bu arada Rumlar, geleni geçeni tutunca, Türkler de gelip geçen Rumlar'ı tutuyorlardı. Böylece Taner'den başka esir alınan ikiyüz kişi de serbest bırakıldı.

HASAN ÖZKÖK BAF

1965 Ekim ayı idi. Baf kazasına bağlı Aydoğan köyünde yaşayan 60 yaşındaki Hasan Dayı ava meraklıydı. Kendisi Baf'ın efelerindendi. Av merakından dolayı, boş zamanlarını avlanarak geçirirdi. 1965 Ekim ayının bir gününde, sabahleyin ava gitmek için evinden çıktı. Köyden 3km ayrıldıktan sonra iki Rum polisi ve iki Rum askeri tarafından takip edilmeye başlandı. Bu Rum polislerinin ve askerlerinin elinde, otomatik silahlar vardı. Bu kahraman Türk'ün elinde ise av tüfeği vardı. Uzun bir takipten sonra, kahraman Türk'ün bir vadi içerisinde etrafını sardılar ve ona ateş açtılar. Çatışma uzun sürmedi. Çünkü Rumlar yüksekte, Türk avcı ise alçakta kalmıştı. Avcı onlara direndi ama sonunda delik deşik oldu. Rumlar onun av tüfeğini aldı ve kaçtı. Köylü silah seslerini duyup oraya gidene kadar iş işten geçmişti. Hasan Dayı'nın cesedini köylü eşeğin üzerinde köye getirdi. Bu olay köyü büyük acıya boğmuştu.

RAMADAN ABBASOĞLU BAF

1963 tarihinde Rumlar bizi devamlı göz hapsinde tutuyorlardı. O zamanlar top, tüfek, mermi yoktu. Bu yıllarda ben bir av tüfeği almıştım. Av tüfeğini aldığım zaman, Rumlardan büyük bir tepki gördüm.

Baf'ta, İnönü Meydanı'nda, bir tarafta Rumların kahvesi, karşı tarafta ise Türklerin kahvesi vardı. Bizim silahlarımız olmadığı için devamlı korku içinde yaşıyorduk. Hasırdan sepetleri şişe ile doldurup, üzerini örtüyor ve geceleri bir mahalleden öteki mahalleye taşıyorduk. Diğer taraftan da, Türkler gizlice silah topluyor diye etrafa haberler yayıyorduk. Amacımız, Rumlara silahımızın olduğunu göstermekti. Halbuki sepetlerin içinde silah yerine boş şişeler vardı. Geceleri kasabayı beklemek için belirli nöbet yerlerine dağılıyorduk. Kadınlar ve çocuklar ise bir evde toplanıyor ve onları Mehmet Çakır koruyordu. 1963 yılının sonlarına doğru, Erenköy'den Bren silahı, birkaç eski Piyade ve A4 tipi silahlar gelmişti. Bunların yanında sadece üç beş sandık mermi gelmişti. Yine aynı yıl Poli Köyü yakınlarında

terk edilmiş bir dozer bulduk. Onu alıp Baf'a getirdik ve zırhladık. Bu dozeri gezdirmeye başladık. Bunu gören Rumlar, "Türklerin tankı var" diye bizden çekinmeye başladılar.

Bu yılları böyle çalışmalarla geçirdik.

NECİP FUAT BAF

EOKA ilk faaliyetlerine başladı. Köyde Cemal isminde bir kişiyi vurdular ve şehit oldu. Ondan sonra herkes Rumlardan korkmaya ve saklanmaya başladı. Türkler de TMT'yi kurmuştu. TMT'nin bölge sorumlusu eşim Enver Tonaj'dı. Yardımcısı da Selçuk isminde biriydi. Teşkilat Goçina (Erenköy)dan Hirsofu'ya silah getirirler ve gelen silahları yere gömerlerdi. Bu silahların sorumluluğu eşime aitti. Köye gelen silahları, eşim ve yardımcısı, köydeki diğer insanlara dağıtırlardı. Herkes aldığı silahı evinin yanına gömerdi.

1963 yılında bizim köy hemen göçmen olmadı. Labihyi köyünden bizim köye göçmen geldiler. Hirsofu köyünde 1963-1974 arası çok önemli olaylar olmadı.

ZEHRA TONAJ BAF

1963 yılında Rumlar silah atmaya başladılar. Bize de silah gönderdiler. Pirasgian, Cias ve Yorovasa köylerinde bulunanlar bir gece bizim köye göç ederler. Aralarında bir de sancılı kadın vardı. Kadın benim evimde doğum yaptı. Doğumdan sonra Rumlar Baf'ı düşürmek için harekete geçtiler. Baf'ı düşürdükten sonra bütün Rum vurucu alayı bizim köye geldiler. Vurucu alayı geldikten sonra, ben çarşafıma silah sararak görünmemek şartı ile silah taşıdım. Çatışma iki üç gün sürdü ve sonra Malya düştü. Evde 22 kişi kalıyorduk. Kocam bizi alıp götürmeye geldi. Bu sırada Rum vurucu alayı da geldi ve bizi iki gruba ayırdı. (erkek ve kadın) Bu arada yatağın altında iki tane çocuk saklıydı ve ayakları gözüküyordu. Rumlar onları vurarak öldürdüler. Sonra erkekleri vurmaya başladılar. Amcamı yaraladılar ve Hüseyin adlı komşumu da öldürdüler. Kocama bir stenti (kovanı) boşalttılar ve kocam banyonun içine yığıldı. Biz hemen dışarı çıktık ve baktık ki İngilizler kapıda duruyorlardı.

Onlara bağırmaya başladık ve bizi gelip kurtarmalarını istedik. Daha sonra herkes mektepte toplandı ve İngilizler oraya geldiler. Bize silahlarımızı Rumlara teslim edersek bizi kurtaracaklarını söylediler. Biz de silahları onlara teslim ettik ve Rumlara bize dokunmamalarını söylediler. Sonra bizim evdeki yaralıları Rumlar teslim alırlar ve bizi bir Rum evine götürürler. Bir kamyon gelir bizi ve yaralıları alıp Omodos'a götürürler.

MÜJGAN ÇÖZALP BAF

3.9 Larnaka

21 Aralık 1963 tarihinde ilkokul üçüncü sınıftım. İlkokul üçüncü sınıfa başladığımızda izci grubuna girdim. 21 Aralık 1963 tarihinde Cumartesi günü okula gittim. O zamanlar Cumartesi günleri öğle 12.00'ye kadar okul vardı. Okulumuz, Türk kesimi ile Rum kesiminin birleştiği yerde büyük bir alandı.

Saat 9.00-9.30 civarlarında Rum tarafından okulumuza doğru taşlar yağmaya başladı. Sınıf öğretmenimiz Erdem Sururi ve Önder Santel biz öğrencileri eve gönderdiler. Böylece okulumuz 9.30-10.00'da tatil edildi. Nedenini sordüğümüzda, Rumların Lefkoşa'da Tahtakale bölgesinde 5-6 tane Türk'ü öldürdüklerini ve Lefkoşa'da çatışmalar olduğunu söyledi. Bu nedenle herkesin eve gitmesini ve evden çıkmamasını önerdi. Biz de bu nedenle evlerimize gittik.

Cumartesi ve Pazar günleri Larnaka'da bir bekleyiş vardı. Bu arada eli silah tutan insanlar silahlarını çıkartıp evde hazır ettiler. Babam eve bir gelip bir kaçardı. Evde tam olarak kalmazdı.

23 Aralık Pazartesi günü babam işe gitmek için bisikleti ile evden ayrıldı. Rum kesiminde bulunan Ermeni'ye ait deri fabrikasında işçi başı olarak çalışıyordu. Babam evden saat 07.00'de ayrılmış, saat 07.30'da Larnaka'da silah sesleri başladı. Rumlar Türk tarafına saldırdılar. Babam saat 07.45'te bisikleti ile geri geldi. Çünkü Ermeni herkesi evine gönderdi. Ermeni babamlara: "ben sizin hayatınızı garantiye alamam bu yüzden evlerinize gidin" demişti. Böylece Rumlar Pazartesi günü Türk tarafına çok silah attılar.

Amerikan Akademisinde Makbule Hanım adında bir öğretmen vardı. Makbule Hanım Türkiye'den gelen bir öğretmendi. Fakat esas görevi sivil savunmada gerekli önlemi almak için gönderilmişti.

23 Aralık öğleden sonra bütün izcileri toplamıştı. Bize bütün evleri gezip boş şişeleri toplamamızı söyledi. Bizde evlerden yüzlerce boş şişe toplayıp hanın içerisine götürdük. Makbule Hanım bizi orada bekliyordu. Hanın içerisine girdiğimiz zaman teşkilattaki bazı adamlarda hana tenekelerle benzin getirdiler. Onlar şişelere benzin dökerken Makbule Hanım bize fitil yakmayı ve fitilleri şişelere koymayı öğretmişti. Biz o gün saatlerce bu işlemi yaptık. Bu yapılan işleme de molotof kokteyli deniyordu. Bu bir yangın bombasıydı. Patlamazdı ancak yakardı.

Bize o zaman anlattıklarına göre bu molotof kokteyllerini Rumlar'ın arabalarına, tanklarına atacıklarını ve kendimizi savunmak için kullanacağımızı söylediler. Bunları Pazartesi günü taptık.

Pazartesi gecesi ise bizi evlere gönderip torba toplamamızı söyledi. Torbaları toplayıp hana bıraktık. Bizi, o gece eve gönderdi ve bütün gece çarpışmalar devam etti.

Salı günü hana tekrar gitmemizi söyledi. Ben ve 30-40 tane arkadaşım ile birlikte hana gittik. Torbaları küreklerle kum doldurarak kum torbası yaptık. Daha sonra bu torbaların ağızlarını bağlayarak mevzi yapmak için sıraladık. Bu yapılan kum torbalarını, daha sonra Makbule Hanım bize yer göstererek bu torbaları çocuk arabalarıyla sınıra yakın bir yere götürdük. Orada Makbule Hanım diğer teşkilat adamları ile birlikte tarif ederek mevziler yapıldı. Çatışmalar olurken, dokuz gün içerisinde bir çok yere mevzi yaptık ve yapılmasını sağladık. Bu mevziler senelerce yerlerinde kaldı. Rumlar bir günden bir güne 1974 yılına kadar bu mevzilerden geçip içeriye giremediler.

ERDOĞAN ŞEKEROĞLU LARNAKA

3.3 Limasol

Aslen Limasol doğumluyum. 1965 yılında Limasol'da motorsikletimle gezmekteydim. Baf yolundan Limasol'a gelmekte iken Rum polisi beni durdurdu. Rum polisi durdurduğunda üzerimde tabanca bulunmakta idi. Polis ehliyetimi, sigortamı ve motorun koçanlarını istedi. Motorun sigortasını polise gösterdim, sigortamı istemediğini ve motorun koçanını istediğini söyledi. Ben de koçanımın olmadığını söyledim. Polis bunun üzerine "motoru burada bırak git, koçanını getir" dedi. Ben de Türk semtine gidip motorun koçanını ve ehliyetini alıp geldim. Polislerin yanına geldiğimde bir şeyler konuştuklarını fark ettim. Bu konuşmalardan anladım ki Polislerin yüzbaşısı beni içeri götürmelerini emretmiş. Beni oradan bir yere kaçırtmalarını, beni alıp içeri götürmelerini onlara emretmiş, ben de polislerin yanından kurtulup, Türk kesimine tekrar kaçmak istedim. Nasıl kaçacağımı bilmediğim için kafamda plan kurmaya başladım. Beş on dakika içerisinde polis merkezinden olduğum yere, 5-6 tane C.I.D polisi gelip etrafımı sardılar. Polisler benim bu meydanda cezamın ne olduğunu sordum. Polisler de bana "senin cezan yoktur" dediler. Yalnız yüzbaşımız seni içeri götürmemizi söyledi. Ben de polisler "30 Kıbrıs lirası alın ve beni serbest bırakın" dedim. Polisler yok dediler. Seni yüzbaşı içeri götürmemizi ister. Bizim mahallede Rum Tenekeci isminde bir bakkal vardı. Onun Andrea isminde polis oğlu vardı. Rumca'yı iyi bilmediğini ve anlamadığını söyledi. Beni Rum polisi iyi bilirdi ve diğer polisler "bu ana lisanı gibi Rumca'yı iyi bilir, inanmayınız bunun için kendisine kaçması için hiç fırsat vermeyiniz" dedi. Polise Andrea'yı tanıdığım için beni serbest bırakmalarını söyledim. Polis Andrea bana "ben polisim, görevim neyse onu yapacağım" dedi. "Bana 5 dakika müsade edin" dedim, "karşıdaki bakkaldan kola alayım" dedim, yanındaki polis bana hiçbir yere gitmememi söyledi. Ben de "bu esnada biraz evvel bana müsade ettiniz, motorumun evraklarını gittim getirdim. İstesem bu esnada kaçmaz mıydım? Motorum buradadır, ben hiç malımı bırakır mıyım" dedim. Polis ikna olup bana "git al dedi. Karşısındaki bakkaldan bir büyük kola alıp 1 Kıbrıs lirası verdim. Bakkala o 1 Kıbrıs lirası vermemin sebebi ise biraz oyalanıp oradan kaçma fırsatı bulayım. Bakkalda bunu anlamayıp, kola benden olsun dedi. Nihayet kolayı alıp 5-6 metre kala durdum ve "30 Kıbrıs lirasını alın beni serbest bırakın" dedim. Yolun diğer kısmında olduğumdan bana polisler bize doğru yaklaş dediler. Ben de "gelmem" dedim ve geri geri gitmeye başladım.

Polisler gel buraya yoksa seni vuracağız dediler. Ben de elimdeki kolayı üzerlerine savurarak olay yerinden kaçmaya başladım. Kaçmaya çalıştığımı anladıkları an bana tabanca ile bir el ateş ettiler. Fakat bana isabet ettiremediler. Ben de yaya olarak olarak Türk tarafına doğru arkama bakmadan kaçmaya devam ettim. Rum polisi arkamdan üç el daha ateş etmeye başladı. Bana sıktıkları kurşunlar isabet etmedi. Diğer iki Rum polisi piyade ve sten tipi silahla arkamdan bana doğru koşmaya başladılar. Ben bu meydanda Rum polislerinden epey

uzaklaştım. Beni 250 metre kadar arkamdan kovaladılar. Ben Türk semtine girdim. Rum polisleri arkamdan bana 40-45 el ateş açtılar. Türk semtinin girişini patlak kamyon lastikleri ile kapatıyorlardı. Herhangi bir zırhlı Rum sızma yapmasın diye. Ben Türk semtine öyle bir süratle gittim ki hiç farkında değildim. Kamyonun altından yatarak geçtim ve gömleklerimin delindiğini fark ettim.

Vurulduğumu zannetmişim. İlk bulduğum Türk mevzisine gidip, silah ve el bombalarını alıp Rum polislerinin gelmelerini bekledim. Rumlar beni silah ve bombalarla görünce geri çekilmeye başladılar. Bu arada bizim komutanımız olayı duyup yanıma geldi. Bu arada muhtarımız da geldi ve bana yakacan Türk semtini nedir yaptığın? dedi. Ben de bir şey yapmadığımı kendimi savunduğumu söyledim. Benim hiç suçum yoktur dedim. Benim motorum ile geceleyin mevzileri komutan gezer, denetleme yapardı. Bunu Rum polisleri öğrendi, bu sebepten dolayı beni tutuklayıp, vurup öldürmek istediler. Benim hiçbir suçum olmadığını muhtara anlattım ve bu olaydan kurtuldum.

ERDOĞAN TUNAÇ LİMASOL

1963 yılında Limasol'a Baf'ın Engindere köyünden geldim. Burada gündüz boyacılık, geceleyin de mücahitlik yapmakta idim. Bazı aylar içerisinde boş olduğum günlerde restoranda çalışıyordum. Seneler böylece akıp gidiyordu. 1967-1968 yıllarında Limasol'da çarpışmalar başladı. Biz o dönemde mevzilerde nöbet tutar ve Rum askerlerine karşı Türk tarafını korurduk. Rumlarla bu çarpışmalar esnasında birçok arkadaşımız yaralandı ve şehit oldu. Yaralılarımızı hastanelere taşıdık. İmkansızlıklar neticesinde arkadaşlarımızın bazılarını kurtarabildik, bazılarını ise kurtaramadık.

İRFAN AKMAN LİMASOL

1958'de Rumlarla Küçük Kaymaklı'da karşı karşıya otururduk. Kardeşlerim TMT'de çalışırlardı. Trafik kazası geçirdikleri zaman arabada Birleşmiş Milletler, TMT ile ilgili broşürler buldu. Evimizi aradılar ve Birleşmiş Milletler kardeşlerimi esir kampına götürdüler. Eşim de o zaman TMT'de idi. Kardeşlerim sayesinde onunla tanıştım. 1958'de nişan olduk, evlendik. Kardeşlerimi devamlı esir kampında ziyaret ettik. Eşim gizli istihbaratta görevli polisti. Broşür dağıtırken tutuklanmak istedi. Eşim de onlara dağıtanların elinden aldım diyerek kurtuldu. Polisten istifasını verdi. İngiliz üslerinde polis olarak göreve başladı. İngiliz üsleri Limasol'da bulunmaktaydı. 1961'de Limasol'a taşınmak zorunda kaldık. 1963'te olaylar çıktığında üçüncü çocuğuma dokuz aylık hamileydim. 11 Şubat'ta Limasol'da çatışmalar başladı, mevziler kuruldu. Ben sancılandım. Diğer çocuklarımı komşularıma bıraktım. Beni ambulansla Limasol'da bulunan halk evine götürdüler, burayı hastane yapmışlar. Hastanenin ilk hastası ben oldum. Gece doğum yaptım. Çarpışmalar başlayınca yaralılar gelmeye başlar. Ertesi gün sabaha yakın çarpışmalar şiddetlenir. Eşimden iki gündür haber alamıyordum, üçüncü gün eşimin sağ olduğu haberi geldi. Sancaktar (komutan) beni ziyarete geldi. Sancaktarın eşime gidip bir kızı olduğunu ve hastanenin ilk hastası olduğu için adını İlkün koyduklarını söylemesini istedim. Akşamüzeri hastaneye komşularım geldi.

Çocuklarımın sağ olduğunu söylediler. İkinci gün hastaneden çıktım. Mücahitler bana yardım ettiler, çocuklarımın yanına gittim. Ertesi gün eşim de geldi. Bize yiyecek getirdi. Bu arada antlaşma olur, herkes evine gelir. Rumlar Türk tarafına serbest girip ,çıkacaktı. Üç çocuğum da kızamık oldu. Türk tarafında yeterli doktor olmadığı için sancaktardan izin alarak çocukları Rum tarafına geçirerek doktora götürdüm. Doktoru beklerken bir olay çıkar. Ben doktordayken sancaktardan bir telefon gelir. “Çocukları bıraktıysan da bırakmadıysan da oradan kaç” der. Burada başka hasta Türkler de vardı. Onlarla birlikte arabayla kaçtık. 1974 harekatı patlak verir.

GÜLŞEN SONSAL LİMASOL

1963, Kıbrıs'ın her köşesinde savaş ve ölüm tehlikesi yaşanmaktadır. 19 Mayıs Lisesi'nin ortaokul üçüncü sınıf öğrencisiyim. Türk bölgesi Rumlar tarafından tam bir muhasara altında. Okullarımız Rum bölgesinde olduğu için ikinci sömestiri Türk bölgesinin öğrenci koşullarında okuyup mezun olduk.

Evimizin karşısında iki katlı güzel bir ev vardı. Bu ev esnaftan Hacı Sait Beylerin aile ferdi Terzi İbrahim Beyin eviydi. Yatak odamın penceresinden o eve yabancıların sık sık girip çıktığını görüyordum. Bu giriş çıkışlar özellikle akşam saatleri oluyordu. Terzilik mesleğini zemin kattaki dükkanların birinde yapıyordu ve evimizle aramızda sadece dar bir asfalt vardı.

Lise öğrencisiydim ve yaz tatili devam ediyordu. Günler İbrahim Bey'in yanında el ayak işlerine yardım etmekle geçiyordu. Zaman zaman terzihanenin içinde bir zil sesi duyar, İbrahim Bey'in hemen işini bırakıp eve koştuğunu görürdüm. Fakat bunlara bir anlam veremiyordum. Bir süre sonra herhalde bana güven duyduklarından mücahitliğe ilk adımımı attım.

Meğer evin ikinci katında bir oda E Petek kod adlı bölük karargahı olarak kullanılıyormuş. Komşu evde oturan eniştem E Petek beymiş. Gündüzleri Petek Erkan işlerine gittiği için çalan telefonlara İbrahim Bey bakıyormuş.

Bana güven duyduğu için eniştem vasıtası ile 14 yaşında beni bölüğe santralci olarak aldılar. Orda arı (er), arı beyi (çavuş), petek, petek beyi, kovan beyi (tabur komutanı) vesaire gibi kod isimleri öğrendim. 1963-1969 altı yıl mücahitlik hayatım devam etti. Acı tatlı bir çok olaylar yaşadım. Takım komutanı olarak terhis oldum. 1969 yılında üniversite tahsili için Anavatan'a gönderildim.

Altı yıl içinde bir çok olay yaşadım. Ama herhalde en önemlisi şehit Münür Şago'nun olayıydı. 13 Şubat 1963 Limasol destanının yazıldığı gün. Binlerce Rum ağır silahlarla Türk bölgesine saldırmıştı. Sınır bölgelerinin birinde Cemal Bey'in doğum kliniği vardı. Burayı bir manga mücahit korumakta idi. Aslanlar gibi çapulcu sürüsüyle savaşıyorlardı. Üzerlerine gelen yüzlerce ağır silahlı Rum askerlerinden kurtulmak veya geri çekilmek mümkün değildi.

Nitekim Münür Şago'nun arkadaşları Rum kurşunları ile birer birer şehit olmuşlardı. Münür Şago son kurşunu kalıncaya kadar düşmana ateş açmış ve kendisine bir el bombası saklamıştı.

Tüm kurşunları biten Şago “Türk ölür ama şehit olmaz” sözünü doğrularcasına el bombasının pimini çekip üzerine yatarak orada şehit olmuştu.

Bütün şehirde şok etkisi yapan bu olay, Limasol Destanı'nın unutulmaz bir anısı olarak yıllar sonra yine hafızalarımızda üzücü, ama Türk'ün kahramanlığını gösteren bir örnek olarak durmaktadır.

Münür Şago'yu arkadaşlarını ve tüm şehitlerimizi bir kez daha rahmetle anarım. Onların 40 yıl önce göstermiş olduğu fedakarlık bu gün KKTC'nin kuruluşunun ve özgürce yaşamımızın temel taşı olmuştur.

HASAN ÖZAY LİMASOL

1963 savaşı sonrası idi. Hepimiz mücahitlik görevi yapıyorduk. Limasol'da hem lise öğrencisi olarak okula gidiyor, hem de okul sonrası mevzilerde nöbet bekliyordum. Ben de petek kod adlı bölükte görevli idim. Rum'a karşı çok dikkatli ve korkusuzca görev yapıyorduk. Silah arkadaşlarımızla aramızda tam bir sevgi saygı vardı.

Okul sahasında bulunan mevzi 15'de görev yapıyorduk. Bir gece silah sesiyle havaya fırladık. O anda nöbet tutan arkadaşımız Niyazi kanlar içinde yerde yatıyordu. Rumlar tarafından vurulduğunu tahmin ederek, hemen onu hastaneye yetiştirdik. Ağır yaralı olan arkadaşımızın ölmemesi için bütün Limasol halkı ve biz ona dualar ediyorduk. Yapılan incelemeler sonucu arkadaşımızın omuzunda asılı olan otomatik silahı bir kaza sonucu ile ateşlenmiş. Niyazi'nin kendi kendini vurduğu tesbit edilmişti. Aradan iki üç gün geçince bölüğümüze arkadaşımızın kendine geldiği ve hayati tehlikeyi atlattığı haberi gelmiş, hepimiz çok sevinmiştik.

OSMAN POLATCAN LİMASOL

1963 olayları sırasında bir Rum tankı Leymosun-Baf yolu, okullar bölgesinden Türk mahallesine girmek için hazırlanıyorlardı. Girerken Dr. Cemal'ın kliniğinden Türk okullarına kadar 600m. yol vardı. Orada, Türk semtine girip, Türkleri esir almak düşüncesiyle, Baf yolu üzerinde olan anayolun karşısında bulunan fırıncı Remzi Bey'in fırınının önünden geçmek istediler. O sırada orada bulunan mevcut mevzilerden (Rumların tankına 50 m. gala) Türk mevzilerinden ateş açıldı. Tankı süren asker, atılan kurşun görüş penceresinden ve Rum askeri vurulur. Dönen kurşun onun içinde bulunan diğer Rum askerini de yaralar. Tankın duruşunu gören Türk askerleri ateşi durdurdular. Tank orada yürüyemez durumda kalır. Arkadan Rum Tankını takip eden başka bir tank, duran tankı başka yöne çevirirler. Bu arada Türk mevzileri ateş açmadılar ve yerlerini de belli etmediler.

Diğer tankın oraya gelip Türk semtine hareket halini gören Türk mücahitleri fırının ekmek küreğinin üzerine koydukları patlayıcı maddeleri 3-4 metre uzatıp, yolun ortasına kadar uzatırlar. Tank geldiği zaman onu ateşlesinler. Bu hareketler olurken Türk semti olan Soğuksu mahallesinin etrafında bulunan telsiz Tabur komutanlığı, poligam atış yeri ve sancaktarlık telefonlarla, fırıncı Remzi Bey'in fırınına durumu öğrenmek için telefon açarlar. Bu durum daha önce de belirtilen seyirde devam ederken gelen telefon haberlerinde Rumlar tankları ve askerleriyle Türk semtine girmeye hazırlanıyorlardı. Bu bölgede yaşayan ve telefonları, bağrıışmaları dinleyen bütün Türk aileleri benim evimde toplandılar. Hep birlikte karar veririz. Eğer Rumlar bizi esir almaya gelirlirse, bizler önce hanımları, çocukları ve kızları şehit edeceğiz, daha sonra da biz kendimiz intihar edeceğiz. Onlara teslim olmayacağız. Bu sırada sokakta bağrıışmalar olur. Türk mücahitleri zafer kazanmış durumda, sesler artarak, kazandık! kazandık! diyerek Rumları durdurttuk dediler. Bu sırada gelen ikinci bir telefonda elektrikçi Ahmet, vücuduna patlayıcı maddeleri sararak yola yatıp, ne Rum

askerlerinin ne de Tankların geçişine izin vermeyeceğini, gönüllü olarak şehit olacağını telefonda kriz masası ile sancaklara bildirdi.

Bir müddet sonra ateşkes haberi geldi. Ertesi gün saat 10.00'a kadar silahları teslim etmemizi, aksi halde hepimizi öldüreceklerini bildirdiler. Daha ertesi gün ,bunu kabul etmeyen komutanlarımız görülen lüzum üzerine, iki saatlik bir çarpışmadan sonra teslim olmaya karar verdiler. Böylece 63 hareketi son buldu.

LÜTFİ KAMİL ANLAR LİMASOL

Leymosun'daki evimiz Beyazıt Caddesi'nde karargaha yakındı. Civar halkın çoğu bu bölgeye toplanmıştı. Münür Hilmi Şago komutandı. Türk mahallesinden biraz uzakta (Rum bölgesine yakın) Dr. Cemal'in kliniğinde Türkler karargah kurmuşlardı. Altı kişi bir de komutanları olan Şago olmak üzere toplam yedi kişiydiler. Oradan Rumların bölgeye girmemesi için gözlem yapmaktaydılar. Fakat Rumlar bu kliniğin etrafını sarmışlardı. Hatta bu askerler arasında nişanlı olan bir genç şehit olur. Bundan dolayı diğer mücahitler tedbir almışlardı. Kurtuluşun olmayacağını gördükleri için çareler aramaktaydılar. Komutanları Münür Hilmi Şago, bu gençleri kurtarmak için klinikte tek başına kaldı. Etraftaki Rum askerleri teslim olması için çağrı yapmaktaydı. O da bir değneği üzerine beyaz bir bez parçası bağlayıp, teslim olacağını söyledi. Yalnızca kendisi komutan olduğu için etraftaki Rum askerlere de komutanlarının gelip onu teslim almasını istedi. Beline bombaları bağlayıp, teslim olmak için dışarıya çıktı. Rum askerleri ve komutanları onu teslim almak için yanına geldikleri zaman bombanın fitilini açarak kendini şehit eder. Onun yanında bulunan askerler de ölür.

Bu şehit komutan mevziye giderken benim dükkanıma geldi. Şehit olan bu adam benim teyzemin kocasıydı. Bana dedi ki: "Lütfi, ben gidiyorum, teyzene göz kulak ol" ben de ona başı sıkışırsa haber vermesini söyledim. Biz onun şehit olduğunu öğrenmeden önce bir İngiliz muhabiri gelerek bir çok Türk mücahidin öldüğünü söyledi. Oradaki mücahitler de bu söze gülmeye başladılar. Aslını sorduğumuzda da orada yalnız yedi mücahidin olduğunu başka hiçbir Türk'ün olmadığını öğrendik. Muhabire tekrar bunu söylediğimiz zaman ,ölenlerin Türk değil de Rum askerler olduğunu öğrendik. Daha sonra eniştemin şehit olduğunu öğrendik. Teyzeme bu haberi söylemeye mecburdum. Evine gittiğim zaman, bunu ne şekilde söyleyeceğimi düşünüyordum. Kendisine eniştemden bir haber olup olmadığını sordum. Teyzem de bana hiçbir haber olmadığını, merak ettiğini söyledi. Ona mevzinin düştüğünü söyledim. "Eniştem esir alındıysa ne olur acaba" diye söyledim. O da "Enişten esir olmaz, eğer böyle bir şey olursa kendini öldüreceğini söyledi" dedi. O zaman ben de ona gerçeği söyledim. Bütün arkadaşlarını ölmeden kurtardı. Kendisi bombaları beline sarıp öldü. Etrafındaki Rum askerlerini de öldürdü. O acısının içinde kocasının vasiyetini hatırladı. Çekmeceden bir mektup çıkarıp bana verdi. Mektubu okudum, o mektupta şöyle yazıyordu:

Ben kendimi bu gün için yetiştirdim. Şimdi vakit geldi. Milletimi, vatanımı kurtarmak için savaşıcağım. İmkanın kalmadığı an intihar edeceğim. Bu mektubu lütfen Sancaktara teslim ediniz. Altı da imzalanmıştı. Ben de onu sancaktara teslim ettim.

EDİBE ANLAR LİMASOL

1963'de Limasol'da iken, Rumların köyümüzü basacağı haberini aldık. Hemen oradan kaçtık. Yolda giderken Rumlar yolumuzu kesti ve kayınbiraderimin üç oğlunu da esir aldılar. Daha sonra da onları öldürdüler.

Limasol'dan Lefkoşa'ya gelirken, Rumlar tarafından çok eziyet çektik. Lefkoşa'da "Utanç Barikadı" denilen yeri geçeceğimizde bizi soyup yokluyorlardı. Karpuz dolu bir kamyon geçeceği zaman barikattaki Rumlar kamyondaki karpuzları bir bir indirtip kontrol ediyorlar ve tekrar arabaya koyduruyorlardı. Bazen de eşyalarımızı kırıyorlardı.

HİFSİYE ALKAN LİMASOL

Ben ailemle birlikte, Limasol'da otururdum. Evimiz Rumlarla Türklerin karışık olduğu bir mahalledeydi. Bir akşamüstüydü, hava oldukça sıcak ve sıkıcıydı. Serinlemek için, evimizden dışarı çıkıp avluya oturduk ve sohbet etmeye başladık. Ansızın bir ses duyduk. Dönüp baktığımızda Rum olan komşumuzun evinin önünde bir Rum cipinin durduğunu gördük. Cipten inen birkaç kişi başladılar komşunun evinin kapısını çalmaya.

Anladığımız kadarıyla komşumuz kapıyı açmak istemiyordu. Sonra kapının açıldığını gördüm. O adamlar komşumuza birşeyler söylemeye başladılar. Onlar konuştuğu komşumuzun suratı renkten renge giriyordu. Ben konuşmalarından hiçbirşey anlamadım. Çünkü Rumca bilmezdim. Bu olay çok dikkatimi çekmişti. Anneme "bana konuşulanları tercüme et" dedim. Dediğine göre, bu adamlar komşumuzun üç oğlunu ararmış, komşumuz da onların evde olmadığını söylemiş ama adamlar gene de çok ısrar etmiş. Biraz sonra, adamların kapıyı kaktırıp, zorla içeri girdiklerini gördüğümde çok şaşırdım. Bu durum üstüne, annem beni eve çağırdı, kapıları kapattık. Aşağı yukarı yarım saat sonra komşumuzun acı acı bağırışını duydum.

Annem dışarı çıkmama izin vermediği için ben de pencereye koşturdum. Komşumuzun üç oğlunu cipe doğru götürdüklerini gördüm. Komşumuz da kapının önünde oğullarını getirmeleri için yalvarıyordu. Bir tanesi dönüp komşumuza bir şey söyledi. Oğullarına birşey yapmayacaklarını, bir kaç saatlik bir iş için aldıklarını, en erken bir zamanda geri getireceklerini söylemişler. O gece bizim komşu hiç uyumadı. Bütün gece acı acı ağladı, bağırıyordu. Bundan ben de rahatsız oldum ve uyuyamadım. Ertesi sabah bir çığlık sesi

duydum. Bu sesler dışardan geliyordu. Sesler gittikçe artıyordu. Çabucak giyinip, dışarı çıktım. Komşumuz "oğullarım" diye bağııyordu. Meğerse dün gece oğullarını götüren cipli Rumlar onları öldürerek evin önüne atmışlar. Komşumuz kapının önünde yere uzanmış, ağlıyordu.

Birbirlerini hiç çekinmeden öldürmeleri beni çok etkiledi. Komşumuzun attığı cıgıllıklar hâlâ aklımdan çıkmıyor.

AYŞE YANIK LİMASOL

SONUÇ

Kıbrıs Türk halkı, bu toprakları bize vatan yapmak, onur ve şerefini, namus ve haysiyetini koruyabilmek, özgürlük ve bağımsızlığına kavuşabilme uğruna çok acılar çekmiş ,çok ağır bedeller ödemiş,katliyam çukurlarına gömülmesine rağmen destansı bir direniş yaratmıştır.

Bugünkü duruma gelebilmek için büyük bir mücadele veren Kıbrıs Türk halkı mücadelelerin en büyüğünü, Kıbrıs'ta hak iddea eden ve adayı Yunanistan'a ilhak ettirmek için çaba harcayan Rum toblumuna karşı vermiştir. Gerçekte tarihin hiç bir devrinde Yunanlara ait olmayan Kıbrıs adası , 307yıl fiilen Türk idaresinde kalarak " Türk Karakteri" almıştır.

Lefkoşa'da 4Haziran 1878'de Türk-İngiliz savunma anlaşması gereği osmanlının adadan ayrılması ve Türk bayrağının göklerden indirilip İngiliz bayrağının çekilmesiyle birlikte başlayan Kıbrıs'ta Türklük kavgasının, özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinin her safhası ayrı bir destandır. Bu destanın her safhası azim, kararlılık, direniş ve acılarla doludur.

Kıbrıs Türk halkının ecdadına yaraşır bir direnişle sürdürdüğü mücadelelerin en kanlı ve acımasız olanı Rumların 1955' te kurdukları EOKA örgütünün ENOSİS hayallerini gerçekleştirmek için yaptıkları tedbir hareketlerine karşı koymak için yapılan mücadeledir.

Rumlar hertürlü anlaşma ve önerilere karşı gelerek Kıbrıs'ta barışçı bir çözüm yerine, kavgacı bir tutum ve vahşice yaklaşımları yeğlediler. 4 Aralık 1963'ten itibaren başlattıkları gizli plan hazırlıklarını uygulamaya karar verirler. Bu gizli plana göre Türkler imha edilerek ' ENOSİS ' gerçekleştirilecek. Bunun içinde bu kanlı ve vahşi "AKRİTAS PLANI " uygulamaya konulacaktı.

20 Aralığı 20 Aralığa bağlayan Cuma gecesi Lefkoşa'nın Tahtakale semtinde yaşanan iki masum soydaşımızın zalimce katledilmesiyle başlayan olaylar ertesi günde doruk noktasına ulaşmış ve birçok vatandaşımızın şehit edilmesiyle devam edmiştir.

24-25 Aralık tarihlerinde de devam eden bu anlaşılmaz, insanlık dışı olaylar, Anayasa'nın Garanti Anlaşması maddelerinin , Türkiye'ye verdiği haklar Türk Silahlı Kuvvetleri'ne art jet verdiklerinin, Lefkoşa semalarından ihtar uçuşu yapmasıyla son bulan bu vahşet insanlık tarihinde olduğu gibi Yunan tarihindedede bir kara leke olarak anılacaktır.

Yaşanan bu olaylar , Yunan ve Rum zihniyetinin, "Kıbrıs Türkleri" üzerindeki düşüncelerinin önemli göstergelerinden biri olarak tarihe geçmiştir.

Bu vahşi ve insanlık dışı davranışlar Yunan emperyalizmin ülkemizdeki uygulamalarının bir sonucudur.

Mücadelerin ön saflarından yer alan direniş halk mücadelenin kutsal bayrağını kutsal bayrağını kirletmeden yere düşürmeden bugünlere taşıdılar. Bu nedenle atalarımızın geçmişte yaşadığı zulümleri ve güç koşulları unutmamamız gerekmektedir. Geçmişte yaşadıklarımız, gelecekte yaşayacaklarımızın rehberi olmalıdır.

Unutmayalım ki;

1974 Beri, Harekatıyla sağlanan huzur ve barış ortamı; Rumun insafsızlığı karşısında gerçekten acı çekmiş, özgürlüğe, huzura susamış, üçkez göçmen olmanın acısını tatmış olan, Kıbrıs Türk Toplumunun ve aziz şehitlerimizin gösterdiği fedakarlığın sonucudur.

Yaşadığımız bu barış sürecinde oluşturulmayan çalışkan zemini yaratırken; Yunan "MEGALİ İDEALİSİ"nin ve "ENOSİS" düşüncemin halen daha ortadan kalkmadığı bilinciyle hareket etmeliyiz.

Çözüm ister Federasyon ister konfederasyon sistemi içersin; Türk'ün Türk'ten başka dostu olmadığı bilinciyle, Türkiye'nin etkin garantisi sağlanmalıdır.

Bu olgu, hem Kıbrıs Türk Toplumunun hem de Rum Toplumunun oluşturacağı barış ortamının sağlam temeller üzerine kurulmasını sağlayacaktır.

Kıbrıs Türkünün 1963'ten 74'e gelene kadar yaşadıklarını bir de şu dizelerle aktarmaya çalışacağım.

11yıl dilde kolay

Tam 11yıl direndik

Akıl almaz dertlerle, acılarla kıvrandık,

Şehitler verdik dağ dağ

140 köyden çevrilip, çadırlarda barındık

Dik tuttuk başımızı, halk yolunda savaştık.

11yıl dilde kolay

Her gün kan

Hergün ölüm

Hergün bir başka acı

Hergün bir başka zulüm..

Gözyaşı göllerinde boğuldu kara yazgın

Allah'ım;

Sana bin şükür !

Bugün yurdumda hürüm !

Kendi başıma buyruk,

Ve kuş kadar özgürüm.

Övgü TUNALI

KAYNAKÇA:

Çay, Abdulhaluk; Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Seri: I-Sayı: A. 13, Ankara, 1989

Denktaş, R.Rauf; Korkot Deresi; KKTC,2005

Gazioğlu, Ahmet, Kıbrıs Tarihi İngiliz Dönemi (1878-1960) Cyrep Yay. Lefkoşa, Eylül 1997,s.115

Gazioğlu, Ahmet, Kıbrıs'ta Soykırım Yılı 1964 ve Enosis'in Ayak Sesleri, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa,2005

İsmail, Sabahattin; Kıbrıs Sorununun Kökenleri, KKTC, 2000

Kasımoğlu, Erten; Eski günler Eski Defterler, Novemberson Yayınları, KKTC.2006

Keser, Ulvi; Türk Mukavet Teşkilatı; IQ, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul,2007

ÖZGEÇMİŞ

İlk Öğrenimime 1986 yılında Atatürk ilkokulu'nda başladım. 1990 yılında buradan mezun oldum. Orta okulu Şehit Hüseyin Ruso'da okudum. 1993 yılında Lefkoşa Türk Lisesine başladım. 1996 yılında Lise eğitimimi tamamladım.

Yüksek Öğrenimime 1996 yılında Yakın Doğu Üniversitesi'nde başladım. Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2000 yılında mezun olduktan sonra Şehit Yalçın İlkokulunda 3 ay kadrosuz öğretmenlik görevinde bulundum. Lefkoşa Eğitim Merkezinde 1 yıl süreyle Türkçe Edebiyat derslerini okuttum. 2009 yılında Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Yeni Türk Edebiyatı üzerine Master'imi yaptım